HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

KUYRUKLUYILDIZ ALTINDA BİR İZDİVAÇ

ROMAN

Günümüz Türkçesiyle

2. BASKI

can miras

Etrafıma bakındım. Nihayetsiz bir deniz… Yalnız bazen batan vapurların deniz ortasında direk tepelerinin görülmesi gibi suya gömülmüş İstanbul'un oradan buradan minare uçları gözüküyordu.

Türk edebiyatının en çok okunan romanlarından biri olan *Kuyrukluyıldız Altında Bir İzdivaç*, 1910 yılında Halley Kuyrukluyıldızı'nın Dünya'ya çarpacağı haberiyle başlayan genel panik hali ve iki gencin bu panik ortamında birbirleriyle son derece ilginç mektuplaşmalarıyla ilerleyen, eğlenceli bir eser.

"Hüseyin Rahmi evreninin sokakları"ndaki keyifli sohbetlerle renklenen roman, bilimin hurafelere her zaman üstün geleceğinin altını çizerken dönemin kadınlarının sorunlarına da cesurca ışık tutuyor.

Edebiyatımızdaki belki de en gerçekçi kıyamet sahnelerini barındıran *Kuyrukluyıldız Altında Bir İzdivaç*'ı, dikkatli bir çalışmayla günümüz Türkçesine uyarlanmış olarak sunuyoruz.

"Okurunu usul usul gülümseten bir mizah duygusunu romanlarına yayan, yediren bir yazar. Yarattığı çoğu sevimli tiple ve hayatın içinden kopup gelen konuşturmalarıyla okuruna insanı sevdiriyor. Her ne kadar romanları aldatmalar, aldanmalar, aşk çılgınlığı, gözyaşları, intiharlarla örülmüş olsa da kişileri hayatın içinden."

Ayfer Tunç

#edebiyatımızınmirası #halley #kıyamet #kadınsorunu #sokakhayatı

Kapak illüstrasyonu: Bilal Sarıteke

ISBN 978-975-07-4322-1

can

canyayinlari.com | f | canyayinlari

roman

9 789750 743221

Can Miras

Kuyrukluyıldız Altında Bir İzdivaç, Hüseyin Rahmi Gürpınar
© 2020, Can Sanat Yayınları A.Ş.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Mihran Matbaası, 1328 (1912)
Can Yayınları'nda 1. basım: 2020
2. basım: Mart 2022, İstanbul
Bu kitabın 2. baskısı 3000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa Çevdikdoğan
Düzelti: Mert Tokur
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)
Kapak illüstrasyonu: Bilal Sarıteke / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: İMAK Basım Yayın Ticaret ve Sanayi Limited Şirketi
Akçaburgaz Mah. 137. Sokak. No: 12
Esenyurt, İstanbul
Sertifika No: 45523

ISBN 978-975-07-4322-1

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 43514

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

KUYRUKLUYILDIZ ALTINDA BİR İZDİVAÇ

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE

Günümüz Türkçesine uyarlayan

Mustafa Çevikdoğan

ROMAN

can

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Gulyabani, 2019
Gulyabani (Günümüz Türkçesiyle), 2019
Sevda Peşinde, 2019
Sevda Peşinde (Günümüz Türkçesiyle), 2019
Kuyrukluyıldız Altında Bir İzdivaç, 2020
Şık, 2021
Şık (Günümüz Türkçesiyle), 2021
Hakka Sığındık, 2021
Hakka Sığındık (Günümüz Türkçesiyle), 2021
Gönül Ticareti, 2021
Gönül Ticareti (Günümüz Türkçesiyle), 2021

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR, 1864'te İstanbul'da doğdu. Dört yaşında annesini kaybetti. Çocukluğu teyzesinin yanında, Aksaray'da geçti. Mahmudiye Rüşdiyesi'nde okudu. Hastalığı sebebiyle Mülkiye'deki eğitimini yarım bıraktı. Kısa süreli birkaç memuriyet denemesi ve bir dönem milletvekilliği haricinde hayatını hep yazdıklarıyla kazandı. Henüz 23 yaşındayken yazdığı ilk romanı *Şık*, Ahmed Mithat Efendi'nin övgüleriyle karşılandı ve 1887'de *Tercüman-ı Hakikat*'te tefrika edildi. Sonraki yıllarda verimli bir yazarlık hayatı geçirdi. 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başı İstanbul'unun konak ve sokak hayatını eserlerinde ustalıkla işledi. Klasikleşmiş birçok romanının yanı sıra hikâye, oyun, makale türlerinde de eserler verdi. Edebiyatımızda gerçekçiliğin ve doğalcılığın en önemli temsilcilerinden biri olan Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın eserlerinde halkı pozitif bilimlere yönlendirme isteği de açıkça görülür. 1944'te ölen yazarın mezarı, hayatının son 31 yılını geçirdiği Heybeliada'dadır.

Yayıncının Notu

Kuyrukluyıldız Altında Bir İzdivaç, ilk olarak 25 Nisan-20 Haziran 1910 tarihleri arasında *Sabah* gazetesinde tefrika edilmiş, daha sonra 1912'de kitap olarak basılmıştı. Elinizdeki kitabı yayına hazırlarken bu baskıyı esas aldık. Gerek gördükçe daha sonra yapılan baskılara da başvurduk.

Kitabı günümüz Türkçesine uyarlarken yazarın diline en az müdahaleyle artık Türkçe sözlüklerden neredeyse tamamen çıkmış Arapça, Farsça kelimeler ve terkipler için en uygun karşılıkları bulmaya çalıştık; kitaptaki kelimenin tam karşılığı olsa bile metnin ahengini bozacak türdeki yeni kelimeleri metinde kullanmadık. Az da olsa hâlâ kullanımda olan, bağlamdan anlamı çıkarılabilen kelimelere müdahale etmedik, bunlar için kitabın sonuna bir sözlük hazırladık. Bugün sık kullanılmayan Türkçe kökenli bazı kelimelerin, halk deyişlerinin anlamlarını, yaygın anlamında kullanılmayan eski kelimelerin anlamlarını ve gündelik hayata ve döneme dair bazı açıklayıcı bilgileri de dipnotlarda vermeye çalıştık.

Hüseyin Rahmi Gürpınar.

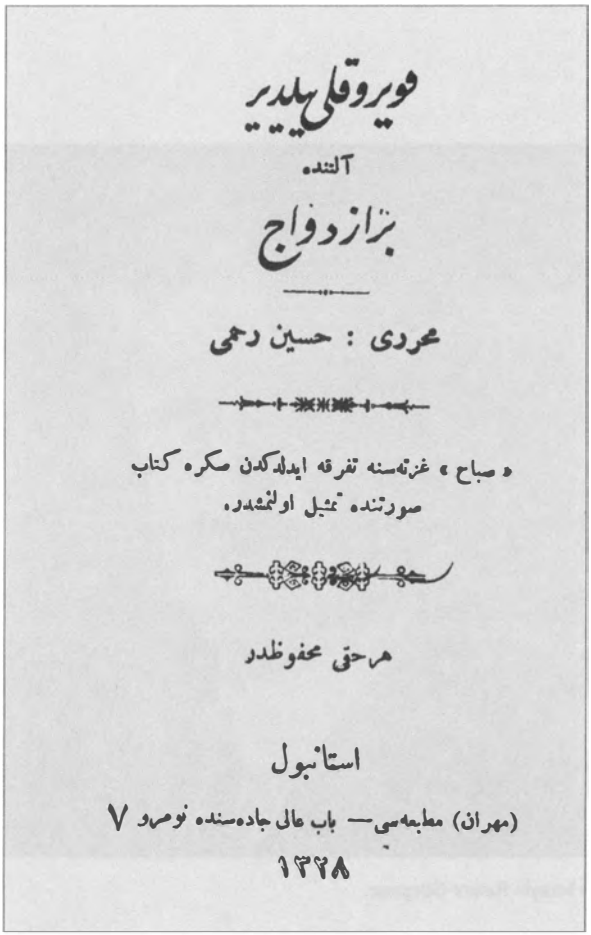
قویروقلی بیلدیر

آلتنده

برازدواج

محردی : حسین رحمی

«صباح» غزتهسنه تفرقه ایدلدکدن صکره کتاب
صورتنده تمثیل اولنمشدر.

هرحقی محفوظدر

استانبول

(مهران) مطبعهسی — باب عالی جادهسنده نومرو ۷

۱۳۲۸

Kuyrukluyıldız Altında Bir İzdivaç'ın ilk baskısı. "*Sabah* gazetesine tefrika edildikten sonra kitap suretinde temsil olunmuştur. Her hakkı mahfuzdur. İstanbul. Mihran Matbaası, Babıali Caddesi'nde Numara: 7. 1328."

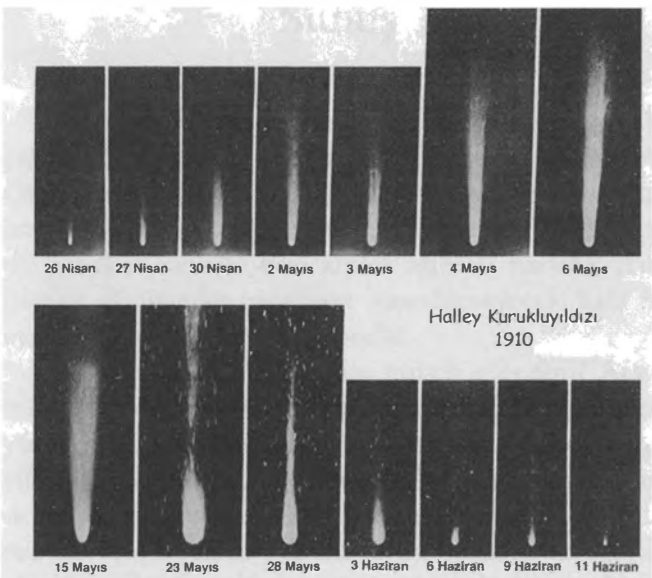

Halley Kuyrukluyıldızı'nın 1910'da, iki ay süresince Dünya'dan görünüşünü gösteren fotoğraflar.

Sunuş

Gezegen kardeşleri içinde yerküremiz tam gençlik çağındadır. Hepimizin annesi, sonsuz uzayın karanlığı ve Güneş'in ışıkları arasında neşeyle yuvarlanarak eriştiği ömrü, çok şükür, bugüne kadar sağlık ve zindelikle geçirdi. Şimdi kuruntulu bazı kişiler ağır bir hastalık, daha iyimser düşünenler neredeyse hissedilmeyecek, hafif bir nezle geçireceğini haber veriyorlar.

Bundan dolayı niçin telaş etmeli efendim? Annemiz, yaratıldığı günden beri olan o nazlı nazlı uzay yürüyüşünde bu kuyruklu, bu oynak ve yoldan çıkmaya meyilli kardeşlerinin böyle yaklaşan cilvelerine kim bilir kaç defa daha uğramıştır... Fakat üzerinde bundan kaynaklanan bir afet izi görmüyoruz. Emin olunuz, bu defa da yine öyle olacaktır. Ne baş ağrısı ne nezle, hemen hiçbir şey hissetmeyeceğiz. Sözlerimin ne kadar isabetli olduğunu 5 Mayıs'ın ertesinde yine şu satırlara göz attığınız vakit görecek, benim şimdi yaptığım gibi o zaman siz de bol bol güleceksiniz.

Hakikat böyledir de bu telaşlar, bu yalan yanlış söylentiler, bu heyecanlar, hele de adlı sanlı, büyük imzalar altındaki o heybetli makaleler ne oluyor, diyeceksiniz. Ah efendim, insanların gerçekleri kabul etmekteki inatçılıklarını bilirsiniz. Bu konuda size haddim olmayarak

küçük bir nasihat vereyim mi? Cinsimizin korktuklarından çok korkmadıkları şeylerden korkup sakınınız.

Ta vaiz efendilerden tutunuz da bilimle uğraşanlara kadar insanların erdemlileri, düşünürleri, âlimleri de diğer kardeşlerini korkutma meylinden kendilerini alamıyorlar. Bir hakikat âşığı olarak böyle söylüyorum. Fakat bir romancı sıfatıyla öyle demeyeceğim. Farklı meslek sahipleri gibi sözün doğru, yanlış olma ihtimalinden bahsedeceğim ki bu da benim sanatımın hakkıdır.

Hilesini evvelce meydana koyan bir hokkabaz gibi size hakikati böyle açıkça söyledikten sonra yine korkarsanız artık kabahat bende değildir.

7 Nisan, sene 1326[1]
Hüseyin Rahmi

1. 20 Nisan 1910. (Y.N.)

1

Bedriye Hanım bahçe üzerindeki küçük odanın penceresinden bitişik komşunun tahta kaplamasına yumruğuyla heyecanlı heyecanlı vurarak haykırıyordu:

"Kardeşim Emine neredesin? Pencereye gel bak, sana ne söyleyeceğim!"

Bir cevap alamayınca kendi kendine:

"Aman, bu karı da ne miskindir! Kıyametler kopsa o kuytu odadan dışarı çıkmaz. İçeride haşrolur kalır."

Yumruklarının şiddetini artırarak:

"Emine Hanım, azıcık pencereye gel, bak neler olacakmış neler... Dünyaya yıldız çarpacakmış. Merakımdan bir yerde duramıyorum. A, bak karı ses bile vermiyor!" Yumruğu daha şiddetle indirerek: "Ölü müsün ayol! Azıcık kıpırda!"

Emine Hanım yavaşça penceresini açıp başını dışarı çıkararak:

"Oğlanı yeni uyuttum. Vurma öyle hızlı hızlı. Ev temelinden sallanıyor."

"A daha neler, benim yumruğumdan ev sallanır mı hiç!"

"A, nasıl sallanmaz! Tavanın aralıklarından pıtır pıtır tozlar dökülüyor. Bir-iki gündür çocuk rahatsız. Çok huysuzlanıyor. Uyutuncaya kadar akla karayı seçtim."

"Haberin yok mu?"

"Ne var? Yine Sıtkı karısını mı boşadı?"

"Ay, yere batsın Sıtkı da karısı da! Bu öyle karı boşama filan meselesi değil. İş fena..."

"Ne olmuş canım?"

"Ortalık çalkanıyor. Bursa'da sağır sultan duydu. Senin hâlâ bir şeyden haberin yok. Ah, ne felaket!"

"Ay, yüreğimi oynatma öyle. Meraklanınca boğazıma bir şey tıkanıyor. Fena oluyorum. Eskisi kadar keder götüremiyorum. Pek acıklı bir şeyse söyleme rica ederim."

"Acıklının acıklısı... Evlere barklara şenlik. Dostlar başından ırak."

"Etme Bedriye etme... İşte yüreğim gümbürdemeye başladı. Acaba hacı babama selamünkavlen[1] mi geldi? Söyle, bayılacağım."

"Dünyaya kuyrukluyıldız çarpacakmış."

Emine Hanım "tü tü" diye birkaç defa yakasına tükürerek çarpıntısını def etmeye uğraştıktan sonra:

"Aman, ben de korkacak bir şey zannettim... Ne kadar telaşçısın kardeş... Çarpacaksa çarpsın, ne var! Kapımı kapar, evceğizimde otururum. Bir yere çıkmam. Şimdi karılar, 'Nasıl çarpacakmış bakalım?' diye sürü sürü seyretmeye giderler. A, gitmem gitmem... İt köpek arasında çiğnenmeye vaktim yok."

Bedriye Hanım asabi bir kahkahayla:

"Emine kardeş, sen ne kadar aptallaşmışsın! Hiç o koca mefret, o saçaklı Raziye bu dünyaya çarpar da senin evin kalır mı ki kapını kapayıp da içeride oturacaksın?"

1. İnme, felç. (Y.N.)

"Hanım, benim evime bir şeycik olmaz. O helal parayla yapıldı. Kazasker efendinin Çarşamba'daki konağı yıkıldığı vakit onun kerestesiyle bina edildi. İçine kullandıkları yağhane direklerini sen görseydin şaşardın. Bu dünya yıkılır da yine bizim evimiz yerinde durur. Büyük depremde[1] ne kâgir binalar göçtü de evimizin bir kıymığı bile yerinden oynamadı. Tevekkelin gemisi batmaz.[2] Sen merak etme."

"Emine, sen ne kayıtsız kadınsın! Vallahi korkudan bu gece gözlerime uyku girmedi."

"Korkma, hepsi yalan... Müneccim[3] uydurması. Ne çarpacağı var ne bir şey! *Külli müneccim kezzab*![4] Hacı baban daima öyle söylemez mi? Geçenlerde de öyle dediler. Yine bir kuyruklu görünmedi miydi? Çarpacak dediler, gökten ateş yağacak dediler. Bilmem daha ne haltlar ettiler. Hiçbirinin aslı çıktı mı? Hay söyleyenlerin kemikleri çarpılsın inşallah! O geceki kuyruklu için bir ucu yerde, bir ucu gökte dediler. Atiye Hanım'ın evinden gözüküyormuş. Bir gece akşam, yemekten sonra oraya gittik. Şöyle Cerrah Paşa Camisi'nin[5] yanına doğru havada iri, sorguç gibi bir şey gördük. İşte oymuş. Bu kadar lakırdı meğerse onun içinmiş."

Üst taraftaki komşu Emeti Hanım bahçe duvarının önünde, dibi yukarı yani tersine konmuş bir eski küfenin üstüne çıkarak kınalı saçlarını gösterip:

1. 10 Temmuz 1894'te İzmit Körfezi'nde meydana gelen, "Büyük İstanbul Depremi" olarak anılan deprem. (Y.N.)

2. "Tedbirini alıp sonucu Allah'a bırakana bir şey olmaz," anlamında bir atasözü. (Y.N.)

3. Yıldızların durum ve hareketlerinden anlam çıkaran kimse, yıldız falcısı, astrolog. (Y.N.)

4. *Külli müneccimün kezzab, velev sadaku.* "Bütün müneccimler yalancıdır, sözleri doğru olsa bile," anlamına gelen bir hadis. (Y.N.)

5. Cerrah Mehmet Paşa Camisi. 1593-1594'te yaptırılmıştır. Aksaray'da Cerrah Paşa Camisi Sokak'tadır. (Y.N.)

"A çocuklar, nedir telaşınız? Vıcır vıcır yine orada ne ötüşüyorsunuz?"

Bedriye Hanım: "Kuyrukluyu söyleşiyoruz Emeti Hanımcığım."

Emeti Hanım: "Hangi kuyrukluyu?"

Bedriye Hanım: "A, kaç tane var kadınım?"

Emeti Hanım: "Kaç tane istersin? Sokak dolusu var."

Bedriye Hanım: "Biz o sokaktaki kuyrukluları söylemiyoruz canım. Gökteki kuyrukluyu konuşuyoruz. Birkaç haftaya kadar dünyaya çarpacakmış diyorlar."

Emeti Hanım: "Siz gökteki kuyrukludan korkmayınız. Yerdekilerden korkunuz. Bu berikiler daha tehlikeli."

Bedriye Hanım şaşırarak:

"Bu yerdekiler hangileri a kuzum?"

Emeti Hanım: "Hangileri olacak? Guguruklarının[1] tepelerine yalancı pırlantadan birer iğne[2] iliştirip çarşaflarının eteklerini birer arşın[3] yerlerde sürükleyerek sokaklarda gezen kuyruklular..."

Bedriye Hanım: "İlahi Emeti Hanımcığım, kıyametler kopsa sen yine böyle gençlerle uğraşmaktan vazgeçmezsin. O zavallı hanımların kuyruklu olup da kime çarptıkları var?"

Emeti Hanım hiddetle:

"Nasıl, nasıl? Onların darbelerine uğrayıp da az delikanlı hurdahaş olmadı."

Emine Hanım hafif hafif gülerek:

"Yıldız çarpıp da kıyamet kopacak diyorlar da bak bu kadın hâlâ ne düşünüyor!"

Emeti Hanım kızgınlıkla başını duvarın üzerinde biraz daha uzatarak:

1. Eskiden kadınların tepelerine taktıkları topuz. (Y.N.)
2. Baş, göğüs, yaka vb. yerlerde kullanılan kuyumcu işi süs eşyası. (Y.N.)
3. Yaklaşık olarak 68 santime eşit olan uzunluk ölçüsü. (Y.N.)

"Düşünüyorum tabii! Yeğenimin oğlu Behçet'e geçenlerde böyle yapma pırlanta iğneli kuyruklunun biri çarpmış da oğlan kederinden kendini az kaldı bahçedeki dut ağacına asıyordu. Yazık değil mi? Yirmi ikisinde, tosun gibi delikanlı."

Bedriye Hanım: "Şimdi öyle şeyler düşünülecek zaman değil. Bu yukarıki yıldız çarparsa hepimiz tuzla buz olacakmışız."

Emeti Hanım: "Sus kızım, içim fena oldu. Kim söylüyor onu?"

Bedriye Hanım: "Âlimler kitapta yerini görmüşler."

Emeti Hanım: "Sen sakla Rabbim cümle ümmet-i Muhammet'i, bu Emeti kulunu da... Kıyamet alametleri... İşte ben yine söylerim, bu gökteki kuyruklu, yerdekilerin fenalıklarından çıktı. Geçen sene Dizdariye[1] taraflarında bir paşanın katırı doğurdu dedilerdi de inanmadıydık. İşte bakınız, doğruymuş. Demek ki vakitler yakın... yapı da pek çoğaldı. İşte bu birkaç şey kıyamet alametidir. Biz büyük babalarımızdan, analarımızdan öyle işittik."

Emine Hanım'ın kızı Mebrure birdenbire odaya, validesinin yanına girerek sorar:

"Anne, ne konuşuyorsunuz?"

"Yavaş kızım, kardeşin uyanacak. Sözde bu dünyaya bir kuyrukluyıldız çarpacakmış da hepimiz tuzla buz olacakmışız... Gel bak, dinle, onu anlatıyorlar."

"Ay ben korkarım anne! Ne vakit çarpacakmış?"

"Bilmem ki, gel de sor."

Mebrure pencereden başını uzatarak:

"Bedriye Hanım Teyze, kuyruklu bize ne vakit çarpacakmış?"

1. Sultanahmet bölgesinde eski bir mahalle. (Y.N.)

"Önümüzdeki mayısın bilmem kaçında, sabaha karşı çarpacakmış diyorlar."

Emine Hanım: "Çarpacağını böyle günüyle, saatiyle nasıl biliyorlar? Kuyruklu filan günde, filan saatte çarpacağım diye bu dünyaya telgraf mı göndermiş?"

Emeti Hanım duvarın arkasından haykırarak:

"İnanmayınız, inanmayınız... *Külli müneccim kezzab*! Büyülerine at nalı, tavşan başı... Yine büyük bir büyü yaptılar da onu tutturmak için bu koskoca yalanı ortaya kapıp salıverdiler."

Bedriye Hanım: "Yalan değil, yalan değil! Ben kuyruklunun resmini gördüm."

Emeti Hanım: "Ay nerede gördün? Aman aman! Bu zamane insanlarının yapmayacakları yok. Ne çabuk resmini çıkardılar!"

Bedriye Hanım: "Telgrafçıların evinde gördüm. Bilirsiniz ya, onların oğlu İrfan Frenkçe okur. Önüme bir büyük kitap açtı. İçinde bütün yıldızların, ayların, güneşlerin resimleri var."

Emeti Hanım: "Ah, tevekkeli[1] değil, Cenab-ı Mevla'nın sırlarına ermek için böyle gökteki ayların, yıldızların resimlerini çıkarınca işte sonu böyle olur. Bize kuyruklusu da çarpar kuyruksuzu da..."

Bedriye Hanım: "Bu kitabın içinde ne yok... ne yok... ne yok hanım! Birçok tekerlekler, yarımaylar, bütün aylar... âşık yolu şaşırdı gibi... endişe gibi çizgiler... üç köşeli, dört köşeli şekiller... Anasınababasınapayveren[2] çiçeğine benzer bir şeyler... Tentene[3] gibi, Hristo teyeli[4] gibi kıvrıntılar... sümüklüböcek gibi, solucan gibi hayvancık-

1. Boşuna, boş yere, sebepsiz, rasgele. (Y.N.)
2. Aslanağzı. (Y.N.)
3. Dantel. (Y.N.)
4. Kumaşın kenar kısımlarına yapılan çaprazlama el dikişi. (Y.N.)

lar... İrfan Bey hep onları adlarıyla sanlarıyla anlatıyor. O kitapta kuyruklu bir tane değil ki, dolu... Hepsinin zamanı varmış. Kimisi on senede, kimisi yirmi, otuz, kırk, elli, altmış, yüz, daha bilmem kaç sene gelip gelip bizim dünyanın yanından geçerlermiş."

Emeti Hanım üzüntüsünden birkaç defa geğirerek:

"Aman aman geçsin... Kimseyi incitmeden geçsin. İki gözüm, bizden ırak olsun."

Mebrure: "Anne, biz de gidip kuyruklunun resmine bakalım. Kedi kuyruğu gibi mi karaman[1] kuyruğu gibi mi acaba?"

Emeti Hanım: "Gecenin birinde gelip de çatarak evlerimizin damlarını gümbür gümbür başımıza indirirse kedi kuyruğunu o zaman sen görürsün... Aman bu şimdiki tazeler... Ne işitirlerse hemen görmeye kalkan bu deli kızlar..."

Bedriye Hanım: "İrfan Bey kitaptaki birçok kuyrukluların içinden bir tanesini parmağıyla göstererek, 'Gelip de bize çatacak diye korktuğumuz haspa işte bu!' dedi."

Emeti Hanım: "Kız, nasıl şey, tarif et... Meraktan çatlayacağım. Ben de gidip göreyim bari."

Bedriye Hanım: "Ah, nasıl tarif edeyim anacığım... Denizkızı gibi mi desem Ankara keçisi mi... yoksa Van kedisi gibi mi desem... İşte öyle, saçaklı bir kafa... Badem gibi, çekik çekik gözler... o taranmış keten gibi beyaz, nurlu saçlar... ta topuklara kadar inmiş."

Emeti Hanım: "Kız, ihtiyar mı? Ak saçlı mı?"

Bedriye Hanım: "A, ihtiyar zahir... Adeta akbaba! O kitapta yazıyor, bilmem kaç yüz yaşındaymış."

Emeti Hanım: "Bize dokunmasın da Cenab-ı Mevla daha uzun ömürlü etsin."

1. Kuyruğu iri ve yağlı bir tür koyun. (Y.N.)

Mebrure: "Anne, ne olur biz de gidip görelim!"

Emine Hanım: "Gideriz, görürüz. Gürültü etme, Haydar uyanacak."

Bedriye Hanım: "Adı da var... Dur bakayım, neydi... Şey, halamın yıldızı..."

Emeti Hanım: "Ah, çarçabuk kuyrukluyla hısım akraba oluverdiler. Onların halasıysa iki gözüm, benim de teyzem olsun, bize dokunmasın."

Mebrure: "Benim de büyükanam olsun."

Bedriye Hanım: "Benim de kaynanam olsun bari."

Hep bir ağızdan birer kahkaha salıverirler. Gürültüden salıncakta Haydar uyanır. Bir ağlama, bir yaygaradır başlar. Emine Hanım pencereden çekilip çocuğu sallayarak:

Uyandı oğlan a dostlar ninni
Haydi gidin hoşoşlar ninni
Benim yavrum uyuyacak ninni
Gülüşmeyin hanımlar ninni
E, e, e, e, e...

Emeti Hanım: "Kızım Bedriye, kuyrukluyu kaynanana benzetme, eğer hırçınlığı ona çekerse maazallah bu dünya altüst olur."

Bir ikinci kahkaha sağanağı başladığı esnada Emeti Hanım'ın başı birdenbire duvarın arkasından kaybolur. Sesi kesilir.

Bedriye Hanım, Mebrure'ye hitaben:

"A, hatuna ne oldu? Birdenbire lakırdıyı kesti. Oradan kayboldu." Haykırarak: "Emeti Hanımcığım, düştün mü, ne oldu?"

Emeti Hanım biraz derinden:

"Ah, ne olacağım... Üstüne bastığım çürük küfenin dibi çıktı. Göğsüme kadar içine gömüldüm. Ne kalça ne

kuyruksokumum kaldı... Hep sıyrıldı. Hurda oldum şöyle hurda. Nene lazım senin a alık kahpe, küfeye çıkıp da komşularla çene yarıştırırsın..."

Bedriye Hanım: "A vah vah, gördünüz mü zavallının başına geleni! Evde kimse yok mu Emeti Hanımcığım?"

Emeti Hanım: "Yok ya! Oğlan mektepte. Hayriye'm de etekliğinin etrafına makine çevirmeye Bedestenlilerin evine gitti."

Bedriye Hanım üzgün üzgün:

"A, onlar gelinceye kadar ne yapacaksın küfenin içinde?"

Emeti Hanım inleyerek:

"Ah, ne yapacağımı bilir miyim yavrum! Kapana tutulmuş fare gibi bunun içinde oturacağım."

Bedriye Hanım: "Şöyle biraz çalış çabala bakalım, belki çıkarsın."

Emeti Hanım sağına soluna kıvranıp çıkmaya uğraşarak:

"Ah, mümkün değil... Küfenin ağaçları böğrüme batıyor. Tıpkı kapana benziyor. İçine girmesi kolay da çıkması güç." Ağlamaya başlayarak: "Ne yapacağım ben şimdi?"

Emine Hanım salıncağın başında ninnisine devamla:

Pek yaramaz, susmuyor ninni
Ne desem uyumuyor ninni
Kuyrukludan korkmuyor ninni
E yavruma e, e, e...

Mebrure pencereden başını uzatabildiği kadar uzatarak komşuya doğru sarkıp:

"Bedriye Teyze, yıldızın gözleri tarif ettiğin kadar sahi güzel mi?"

Bedriye Hanım: "Pek alımlı. Tahrilli[1] tahrilli... Görsen..."

Mebrure: "Ya saçlar?"

Bedriye Hanım: "İpek gibi beyaz, uzun mu uzun... topuklarını dövüyor."

Mebrure: "Ay bir kere görsem... Meraktan çıldıracağım."

Emeti Hanım küfenin içinden haykırarak:

"Orada vıcır vıcır ne konuşuyorsunuz? Ben bu belaya bir kere düştüm. Bana oldu olacak. Burada bunalıyorum. Benimle de konuşunuz bari de biraz eğleneyim. Sıkıntıdan patlayacağım."

Bedriye Hanım: "O küfenin içinde ne kadar duracaksın?"

Emeti Hanım: "Birisi gelip de beni kurtarıncaya kadar..."

Bedriye Hanım: "Ne vakit gelecekler?"

Emeti Hanım: "Allah bilir."

Bedriye Hanım: "Kapı çalınırsa kim açacak?"

Emeti Hanım: "Ruhlar."

Bedriye Hanım: "Hayriye Hanım'da anahtar yok mu?"

Emeti Hanım: "Var."

Bedriye Hanım: "Eh, öyleyse isabet. Fakat o gelinceye kadar anacığım, sen üşüyeceksin."

Emeti Hanım: "Yarı belimden aşağısı buz kesildi. Dondum zati. Bütün yellerim[2], kulunçlarım[3] ayaklanacak."

Mebrure: "Hanım teyze, halamın yıldızı sakallı mı bıyıklı mı?"

Bedriye Hanım: "Sakalı bıyığı belli değil ki... yüzü gözü tüy içinde."

1. Renkli bölümü çizgi çizgi olan göz. (Y.N.)
2. Romatizma ağrısı. (Y.N.)
3. Şiddetli ağrı ve özellikle omuz ağrısı. (Y.N.)

Emeti Hanım: "Bedriye kızım, kuyrukluyu Mebrure'ye pek methetme. Baksana, bıyıklı mı diye soruyor. Erkek zannediyor. Şimdiki tazelerin gönülleri pek arsız. Belki seviverir. Ay'a Güneş'e âşık olan budalalar çok."

Mebrure gücenerek:

"Emeti Hanım'ın da söylediği lakırdıya bakınız... Ben onun için mi sordum?"

Emeti Hanım birdenbire bağırmaya başlayarak:

"Ay, gördünüz mü başımıza gelenleri..."

"Ne oldun anneciğim?"

"Ne olacağım... Kız bugün yemek pişirdi. Sahanlara kotardı[1], taşlığa dizdi, komşuya gitti. Bahçe kapısı açık kalmış. Kediler birer birer içeri giriyor. Bir şeye yanmam, efendi baban sütlaç istedi, bizim kız içine vanilya koydu. Yumurta sarısı çalkadı. Tabakların üzeri birer parmak kalınlığında sapsarı kaymak tutmuştu. O canım yemekler bugün kedilere kısmet olacak. A, işte bak... işte bak, muhacirlerin kuyruksuz da girdi... Aman, bir mundar kedi daha girdi. Uyuz mudur nedir, kapları da yeni kalaylattıktı. Ah, bugün bana olanlar kimseciklere olmadı. Hayriye'm de Bedestenlilerin evinde yıllandı kaldı. Şimdiye kadar seksen etek bastırılırdı."

Emine Hanım ninninin perdesini dikleştirerek:

Bakın neler olacak ninni
Kuyruklular çarpacak ninni
Susun oğlum uyuyacak ninni

Emeti Hanım küfenin içinden:

"Çocuklar, yanık yanık bir ses geliyor, o nedir?"

Mebrure: "Annem, Haydar'a ninni söylüyor."

1. Pişen yemeği başka kaba boşaltmak. (Y.N.)

Emeti Hanım: "Annenin sesi ne kadar yanıkmış. Bana pek dokunuyor. Bizim sütlaçların ruhuna ağıt okuyorlar zannediyorum. Kediler şimdi içeride hepsinin canına okuyorlar." Evin içerisine doğru kulak vererek: "A, Bedriye kızım, çat çat çat. Bizim sokak kapısı çalınıyor. Sizin cumbadan[1] bizim kapı gözükür. Baksana kim geldi? Bir yabancı olacak."

Bedriye Hanım cumbaya koşarak kendi kendine: "A, bakkal gelmiş. Kucağında kalıp kalıp sabunlar." Cumbadan seslenerek: "Ayol bakkal, o kapıyı boşuna çalıyorsun."

Bakkal: "Evde kimse yoh mu ki?"

Bedriye Hanım: "Emeti Hanım evde ama zavallı kadın küfeye düştü. Sana kapıyı açamaz ki..."

"Ne mırıldanıyon anlayamadım."

"Emeti Hanım küfeye düştü. Sana kapıyı açamaz diyorum."

"Zabahleyin bunun burasında şahalaşmaya gelmedim. Dükkânda işim var. Haydi söyle ki çabuh kapuyu açsın."

"A deli... İşim yok da sanki sabahleyin senle şakalaşacağım. Hatun küfeye düştü diyorum da inanmıyor."

"Baha bah kufeye mi düştü? Koça karının kufede ne işi var canım? Aman meassabirin[2]!"

"Duvarın kenarında küfenin üzerine çıkmıştı da bizimle kuyrukluyıldızı görüşüyordu. Sonra nasılsa içine gidiverdi."

"Kuyruhludan korkusundan mı kufenin içine kaçtı? Hele bir yol şu kocakarının ahlına bah! Kuyruhlu bu dünyayla dalaşıncah kufenin içine giremez diye mi belleyor ki? Adam, divanelik de türlü türlü... Kocakarılar

1. Pencere hizasından sokağa doğru çıkıntısı olan kafesli bölüm. (Y.N.)
2. *İnnallahe meassabirin*: Allah sabredenlerle beraberdir. (Y.N.)

can korkusuyla şimdiden kufelere kaçarlarsa gençler, tazeler nerelere tıkılmaya savaşacaklar? Kufeye girmekle bu belanın bir çaresi bulunsa bizim yumurta kufeleri birer mecidiyeye[1] satılırdı ya! Hepimiz birer kufeye... fuçuya tıkılıp otururduh. Benim için kufeye girmeye ne gerek var... Batahçı müşteriler beni çohtan kafese koydular gitti... Söyle o Emeti Kadın'a, kufeden çıksın da kapıyı açıp bu sabunları elimden alsın."

"Aman, alık musibet sen de... Söz anlar bir adam gibi ben de durdum da senle çene yarıştırıyorum. Kadın küfeden çıkamıyor diyorum sana!"

"Kedi yavrusu mu bu? Koskoca karı kufeden çıkamaz mı?"

"Çıkamıyor işte!"

"Ne olacah? Ne zamana kadar kufenin dibinde oturacah?"

"Kızı komşudan gelinceye kadar."

"Adam bırah sen de... Meassabirin... Ahşamdan bozayı çoh içip kocakarı serhoş mu oldu, ne oldu ki kufeye düştü? Onun çıkışını beklemeye vaktim yoh! Aç kapıyı, ben sabunları size bırakayım da... dükkâna, işime varayım."

Bakkal sabunları Bedriye Hanım'ın evine bırakıp kendi kendine:

"Bir kuyruhlu lafıdır çıktı. Kuyruhludan daha meydanda bir şey yoh ya... Ondan evvel herkes gelip bana çatıyor... Bakkal duydun mu, perşembe günü çatacahmış. Frenk gazetaları yazmış... Şık beyinin biri de geçen günü gazeteyi eline almış, bağa göstürtüyor. Bakkal, bah, dedi. Bahtım. Kâğıdın üstüne trampo[2] makası gibi birbi-

1. 1840'ta basılmış, 20 kuruş değerindeki gümüş sikke. (Y.N.)
2. Tramvay. (Y.N.)

rinin içine dolanıh çizikler çizmişler. Karpuza benzer yuvarlahlar oturtmuşlar. Onların aralarına birkaç da uzun telli çalı süpürgeleri dolandırmışlar. Şık beyi bağa sordu, 'Bu şehüllerden ne anlıyon?' dedi. Ne anlayacağım? Bu çalı süpürgeleriyle bu yuvarlahları süpürüp ortalığı temizleyecekler, dedim. Şık guldü. Oradaki o yuvarlahlar hâşâ... sümme hâşâ... bizim üzerinde oturduğumuz dünyaymış da o çalı süpürgeleri de kuyruhlularmış. Hepsi birer şehül divane canım... Avrupalı bir yuvarlah çizip de, 'İşte dünya budur!' derse herkes oğa inanıyor. Ben şu fuçudaki gul gibi sibire[1] halistir diye bin yemin ediyorum da kimse inanmıyor. Sonra şık ağnattı. Bizim dünya şu çızgının üzerinden gidecek, kuyruhlu da işte buradan geçecek... Birbirine rastlayıp horoz gibi gagalaşacaklarmış. Tövbeler olsun. Gel de bu ıvır zıvıra inanabilirsen inan bahalım! İnsanlar birbiriyle tepişirler, boğuşurlar. Amenna! Her gun kaç tanesini gorüyom. Hukumetler birbiriyle cenkleşirler amenna! İcapon'la Urus'un yaptığı gibi...[2] Şu yıldızlarla dünyalar da birbiriyle çarpışırsa şu bakkalların hali neye varacak canım! Kıyamet kopacak deyi borca, hesaba yapuşan yoh... yaz deftere, yaz deftere... Kuyruhlu çarpacahmış diye aç durulmaz ya... Herkesin yemesi içmesi yine yolunda... Birtahım ohumuşların kararıncah... guya guyruhlunun çekirdeği bize dohunmayacakmış da bizi saçına dolayıp gotürecekmiş. Kuru üzüm gibi, kuyruhlunun çekirdeklisi, çekirdeksizi de varmış. Ben bakkalım ama bugune kadar böyle olduğunu bilmiyordum. Çünküleyim alıp sattığım mal değül. Şık beyi bana o çızgıları, yuvarlahları gosterdükten sonra kıyamet kopacakmış deyi bir de nu-

1. Sibirya'dan gelen sade yağ. (Y.N.)
2. 1904-1905 yıllarındaki Japon-Rus Savaşı kastediliyor. (Y.N.)

tuk çekti. Sonra da pirincin, şekerin okkasını soruyor. Baha bah, kurnaza bah... kıyamet, alamet filan deyüp de beni karmanyolaya[1] sokacah. Beş-on kalem mal dolandıracah. Teslikattan[2] sonra bir de bu kuyruhlu çıkınca bakkallarda iş kalmadı gayrık! Yağ, fasulye, pirinç satan çoğaldı. Kalemde iş kalmayıncah herkes bakkallığa özeniyor. Bittih! Eski müşterilerimden çoğu zimem defterine[3] yanaşmıyorlar. Efendi, eski borçlar ne olacah, deyi sorunca, 'Biz gardonun[4] dışına çıhtıh, bize bir laf deme gayrık!' deyüp cevap ediyor. Biz evvelden müşteriye mal verirken gardoyla mı verirdih? Bunun ne içini biliyorduh ne dışını... Bu kanunu koyan efendiler biraz da bakkal hakkını gozetmeli değüller miydi? Bırah canım bırah... Kimseye bir laf denmiyor ki... 'Biz teslikat-zade olduk,' deyüp lafın içinden çıkıyorlar."

Bakkal böyle söylene söylene gitmekteyken Bedriye Hanım yine bahçe üzerindeki odaya döndü. Duvarın arkasında küfede o, ıstırap tuzağında zavallı Emeti'yi adeta uzun uzun ağlamakta bulunca sordu:

"Anacığım, ne ağlıyorsun?"

"Ben ağlamayayım da kimler ağlasın kızım!"

"Duvardan aşıp da seni kurtarayım bari."

"Ah, bundan sonra beni kurtarmak kaç para eder! Olan oldu, biten bitti."

"Bir tarafın mı incindi, ne oldu?"

"Ne olacak, aygır gibi kediler, bütün yemeklerimizi yediler içtiler, çekildiler. Kuyruksuzun ağzı, burnu, bıyık-

1. Şehir içinde ölümle korkutarak yapılan soygunculuk. (Y.N.)

2. Tensikat Kanunu. 1909'da II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesinden sonra yeni idarenin, eski idare yanlısı olarak gördüğü memurları devlet kadrolarından tasfiye etmesi. (Y.N.)

3. Veresiye defteri. (Y.N.)

4. Kadro. (Y.N.)

ları bütün sütlaç içindeydi. Bizim soysuz Ceylan da yabancı kedileri dövüp evden kovacağına onlarla birlik oldu. Tıka basa karnını doyurdu. Bakınız, incir ağacına çıktı, yalanıp duruyor. Tımarsız yezit! Muhacirlerin güdük kedisi kendi evlerinde hiç karnını doyurmaz. Konudan komşudan böyle hırsızlıkla, avcılıkla geçinir. Kendi evlerinde ne yiyecek... Hanımları bulamıyorlar ki ona versinler! Pek avcıdır. Bizim bulaşık çukurunun başında bekler de her gün birkaç tane yakalar. Bizim Ceylan tutamaz, kör olası... Fareler gözünün önünden gelip geçerler, hep yanında piyasa ederler de başını çevirip de bakmaz bile. Ama böyle hazır yemek oldu mu löp löp yutar! Şu küfeden kurtulunca inşallah bu kediyi bekçinin eline vereyim de imarete attırayım. Bizim kapıyı çalan kimmiş kızım?"

"Bakkal."

"Ha, sabun getirecekti."

"Getirmiş. Ben bizde alıkoydum."

"İyi etmişsin." Yine kulağını kapıya vererek: "Yavrum Bedriye'm, bizim kapı yine yıkılıyor. Kimdir o acaba böyle terbiyesiz terbiyesiz kapı çalan?"

"Dur gidip bakayım."

"Bizim ev öyledir. Akşamlara kadar hamam gibi işler. Hep gelenler abur cuburdur. Kapı açmaya koşmalı. Sonu da çene yarıştırıp yürek tüketmeli."

Bedriye Hanım cumbaya gidip geri dönerek:

"Merak etme Emeti Hanım. Kapıyı çalan dilenci."

"Hay yetişmesinler! Ne de çok, ne de çok, köklerine kibrit suyu... Yedisinden tut da yetmişine kadar, her yaşta, her boyda var. Akşamlara kadar işleri güçleri el âlemin kapılarını aşındırmak. İçlerinde öyle acurları var ki sadaka alamayınca insana sövüp saymaya kadar varıyorlar." Haykırmaya başlayarak: "Kızım Bedriye, bana müjde deyiniz, gözün aydın deyiniz."

Bedriye Hanım: "Ne oldu Emeti Hanım?"

Emeti Hanım: "Ne olacak, sokak kapısı açıldı, Hayriye'm geliyor. Oh, çok şükür, bu çileden kurtulacağım."

Hayriye Hanım taşlığa kadar geldikten sonra bir yaygara koparark:

"Ah, a dostlar, nedir bu evin hali! Ne var ne yok, kediler hepsini silip süpürmüşler. Ağza koyacak çöp bırakmamışlar. Annem nerede acaba? Bir yerde uyuya mı kaldı? Yoksa komşularla çene yarıştırmaya bahçeye mi çıktı?"

Emeti Hanım bahçeden acı dolu bir feryatla:

"Yetiş yavrum, yetiş..." Ağlayarak: "Anneciğinin halini görme. Dipsiz küfelerin içine düştüm. Tekir balığı gibi sepetlere tutuldum. Çürükler, bereler içinde kaldım, gel Hayriye'm gel... vücudum koçan kesildi, dondum... Anacığını kurtar."

Hayriye Hanım bahçe kapısının önüne gelerek, büyük bir hayretle:

"A, ilahi anne! Bozdun mu ayol? Boğadalık[1] çamaşır gibi kırık küfenin içine niye girdin öyle?"

"Hah, bak işte, gördün mü, evlat olacak! Anne, bu kazaya nasıl uğradın demiyor da... Beni buraya kendi keyfimle girmiş zannediyor."

"Seni birisi tutup da zorla küfeye tıkmadı ya! Elbette kendi kendine girmişsindir."

"Aman, nasıl girdimse girdim, işte şimdi çıkamıyorum. Beni bir ayak evveli kurtar buradan."

Hayriye Hanım validesini bin yaygara, bin çığlıkla küfenin ağaçları arasından kurtarır. Emeti Hanım topal topal yürüyerek:

"Oh, Yarabbi şükür, kurtuldum ama bak şimdi de yanımı belimi alamıyorum. Her tarafım tutulmuş. Evin içinde akşama ağzımıza koyacak çöp de kalmadı."

1. Yıkanmak üzere hazırlanmış çamaşırın üzerine sıcak kül suyu süzme işi. (Y.N.)

Hayriye Hanım: "Aman anne, yenecek içecek neme lazım benim... Birkaç yumurta kırar yeriz. Bedestenlilerin evinde kuyrukluyu pek fena söylüyorlar. Ne yapacağız?"

Emeti Hanım komşuya seslenerek:

"Bedriye Hanım kızım, hu!"

"Ne var Emeti Hanım, kurtuldun mu?"

"Kurtuldum, kurtuldum."

"Eh, gözün aydın, geçmiş olsun."

"Nasıl gözün aydın a yavrum? Hayriye'm kuyrukluyu anlatıyor. İş fenaymış. Pek fena... Kız söylerken kederinden hep gözleri doluyor."

Mebrure penceresinden sorar:

"Bedriye Hanım Teyze, ne olmuş?"

Bedriye Hanım: "Halamın yıldızı için söylüyorlar. Artık lamı cimi kalmamış. Geliyormuş, çarpacakmış."

Mebrure korkudan dudakları göverip titrer, heyecanlı bir halde:

"Hanım teyze nasıl? Ne vakit? Aman, fena oluyorum."

"Gel, dinle... dinle..." Öteki komşuya seslenerek: "Emeti Hanım, Hayriye Hanım anlatsın. Pek merakta kaldık. Biz de işitelim. Neler duymuş?"

Emeti ile Hayriye dipsiz küfeyi duvarın kenarına yan yatırıp ikisi de üstüne çıkarlar. Hayriye son derece ciddiyetle duyduklarını anlatmaya girişerek:

"Kuyruklunun velvelesi bütün cihanı tutmuş. Bu mayısta çarpacakmış. Şimdiden hazırlığa başlamışlar."

Bedriye Hanım: "Ne hazırlığına?"

Hayriye Hanım: "Sultanahmet, Beyazıt meydanlarına seyirciler için kerevetler kurulacakmış. Kırkar paraya seyrettireceklermiş."

Bedriye Hanım: "A hazen kebira![1] Alay mı bu?"

1. "Allahım sen büyüksün!" anlamında, şaşma bildiren ünlem. (Y.N.)

Hayriye Hanım: "Alaydan[1] daha iyi olacakmış. Gökten üzerimize kangal[2] kangal fişekler, dahmeler[3], maytaplar yağacakmış. Donanma[4] gibi olacakmış."

Mebrure biraz korkuyu unutarak:

"Ay anne, biz de gideriz değil mi?"

Emine Hanım: "Sus, patlama aman... Oğlan uyudu. Gürültü etme."

Emeti Hanım: "İşte gördünüz mü, hanımlara iş, erkeklere de masraf çıktı. Şimdi kadınlar kim bilir bu donanma için ne süslü çarşaflar yapınırlar!"

Bedriye Hanım: "Hani ya kuyruklu çarpınca bu dünyada kimse kalmayacak diyorlardı? Bir felakete mi uğrayacağız yoksa şenlik mi olacak, anlayamadım."

Hayriye Hanım: "Birkaç türlü söylenti var. Bir söylentiye göre Frengistan'a çarpacakmış. Burada bize bir şey olmayacakmış."

Emeti Hanım: "Oh, Yarabbi şükür!"

Bedriye Hanım: "Tanrım bizi esirgesin."

Hayriye Hanım: "Bir söylentiye göre de çarpmayacakmış, yalnız kuyruğu dokunacakmış."

Mebrure: "Biz kuyruğunu okşarız, severiz de bize bir şey yapmaz."

Hayriye Hanım: "Nasıl yapmaz? Kuyruğu zehirliymiş!"

Bedriye Hanım: "Yılan mı bu ayol?"

Bedriye Hanım: "Zehirliymiş... Dokunduğu kimseleri sam rüzgârı vurmuş gibi telef edecekmiş. Kibarlar[5] demir kapaklı mahzenlere girmeye hazırlanıyormuş.

1. Belirli günlerde veya belirli bir maksat için düzenlenen merasim. (Y.N.)
2. Uzun ve bükülebilir şeylerin halka biçiminde sarılmasıyla yapılan bağ. (Y.N.)
3. Donanma için atılan hava fişeği. (Y.N.)
4. Bayrak ve ışık kullanarak, fişek yakarak yapılan şenlik. (Y.N.)
5. Zengin, soylu, köklü kişi, aile. (Y.N.)

Fazlıpaşa'daki Binbirdirek'in[1] tepe deliklerini kapatıp içine birer lira duhuliyeyle[2] adam koyacaklarmış."

Emeti Hanım: "Parası olmayanlar ne yapacaklarmış?"

Hayriye Hanım: "Parası olmayanları kim düşünür, ilahi anne!"

Emeti Hanım: "Biz de bodrumu hazırlayalım bari. Deliği deşiği tıkanırsa mahzen gibidir."

Bedriye Hanım: "Biz de efendiyle gusülhaneye[3] gireriz. Hiçbir tarafa penceresi yoktur."

Mebrure: "Anne biz de kömürlüğü boşaltalım. Tekiri de beraber alalım. Zavallı, zehirlenmesin."

Hayriye Hanım: "Bu gece bütün mahallenin kadınları Galip Beylerin evine toplanacaklarmış. Orada bu kuyruklu hakkında bir 'konferans' vereceklermiş."

Emeti Hanım: "Ha, işte tamam. Konterans monteras diye o cingöz oğlanlar, kadınları bir güzel seyredecekler. Ben o İrfan'ın ağabeyisi Ragıp'ı bilmez miyim! Eskiden beri gökyüzüyle bozmuştur. Koca bir dürbünü vardı. Tahtaboşa[4] çıkarıp da Ay'ı, yıldızları seyretmez miydi? Hani ya evvelki idare[5] zamanında. Efendim bu herif dürbünüyle Yıldız'a[6] bakıyor diye curnal etmediler miydi? Bilmem kaç gün hapis yattı. Anasının yüreğine iniyordu. Sonra dürbünü mürbünü ortadan yok ettilerdi. Baksana, şimdi yine meydana çıkarmışlar."

Bedriye Hanım: "Herkeste bir telaş. Bakkal bile fitili

1. Sultanahmet'teki Binbirdirek Sarnıcı. (Y.N.)

2. Giriş ücreti. (Y.N.)

3. Eski evlerde, içinde yıkanılabilir biçimde yapılmış çinko kaplı küçük bölme. (Y.N.)

4. Damın en fazla çamaşır sermeye yarayan ve çinkoyla döşeli düz bölümü, taraça. (Y.N.)

5. II. Abdülhamid idaresi kastediliyor. (Y.N.)

6. II. Abdülhamid'in kaldığı Yıldız Sarayı. (Y.N.)

almış. Sabun getirdiği vakit neler söylediğini işitseydin güle güle bayılırdın."

Emeti Hanım: "Ne diyor kızım, ne diyor?"

Bedriye Hanım bakkalın konuşmasını taklide uğraşarak:

"'Bağa bah! Aman canım bavvv! Çatacahmış, batacahmış... Meassabirin...' deyip duruyor."

Ana kız, Bedriye Hanım'ın bu taklitçiliğine o kadar güler ki vücutlarının sarsıntısından ayaklarının altındaki çürük küfe göçerek ikisi de yere yuvarlanırlar.

2

İrfan Galip Bey, yirmi iki-yirmi üç yaşında, yeni nesil edebiyatçılarımızdan, sinirli, zor beğenir, gururu bilgisinin kuvvetinden ve genişliğinden fazla... Tahsili İstanbul mekteplerinde; Avrupa eğitim kurumlarında okutulan ilim ve fen kitaplarından burada da tahsil edilebileceğine inandığı için doğal bilimler ve felsefedeki derinliğinin ve tecrübesinin önemli bir kısmı şahsi bir çabayla kazanılmış... Tanınıp bilinme hırsıyla inlemekte... Yirmi paralık haftalık yayınlara karşılıksız, büyük kıymette satırlar sunmaktan yorulmaz. Venüs'e inleyen bir hediye gibi arzu dolu yahut, "Vicdan aydınlığı, ruh ve emelin çabasının bir yansımasıdır," türünden yüce düşünceler içinde boğulmuş kapalı fakat büyük, derin sözler... Bazen tutturur: "Bu kâinat içindeki benliğimin, varlığımın sınırıyla belirlenmiş olması gerekir. O şey ki benim dışımdadır, ben o değilim. Fakat bence hissedilen bir şey nasıl benliğimin dışında görülebilir?" Sonra kitapları önüne açar. *Rationalité, réalité, conscience, le moi et non*

moi[1] ve benzeri kelimelerin yorumlarının denizi içinde bunalır. Bir konu üzerinde derinleştikçe o şeyin zihnindeki eski berraklığı da kaybolur. Büsbütün anlam kargaşası içinde kalır. Daha sonra en sade kelimelerin manalarını bile anlayamayacak bir hale gelir. Mesela anlamı en kolay olan bu "sade" tabiri öyle bir sıfattır ki bunu söylerken anlamını bildiğimizi zannederiz. Halbuki hiç de öyle değil. Sade ne demektir? Acaba kâinatta bunun tıpkısı olacak bir zerre bulunabilir mi? Aritmetikte bir sayısını, geometride noktayı basit farz ediyoruz. Bu sadece bir varsayımdan ibarettir. Hakikat değil. Küsurattan oluşmayan bir sayısını tabiatta bulmak değil, bu kesinliği zihin bile kabul edemez. Nokta da öyle. Matematik bilimlerinin yapısının, bu temel gerçekliklerin kesinlikle ispatlanması esası üzerine kurulması gerekse aritmetik "bir"ini nereden bulup belirleyecek? Kimyada basit cisimler denilen cisimler de böyle... Bir cismin bileşim olarak basit olduğu varsayılsa bile başka başka nitelikleri bulunur. Bunun için de basit olamaz.

İrfan, memleketine faydalı bir adam olabilmek için cidden çalışır. Fakat memleketimizde en gayretliler için bile ciddi tahsilin hemen hemen imkânsız olmasından ötürü bir kısım zamanını böyle bir çeşit bilimsel ve felsefi tartışmalarla geçirirdi. Bilimsel bikiminden gurur duyuyordu. Birçok konularda yaşıtı diğer gençleri derinliksiz sayarak gözlüğünün altından onları acıyan bir küçümsemeyle seyrederdi.

Ecnebi kitaplarından edindiği yeni fikirleri bu İstanbul'daki hayatına uygulamakta pek güçlük çekiyor ve hikmetli düşüncelerin, filozofluğun, ilim ve irfanın esasını şikâyet zannediyordu. Hiçbir şeyden memnun değil-

1. (Fr.) Aklilik, gerçeklik, vicdan-bilinç, ben ve ben olmayan. (Y.N.)

di. Memleketinden, milliyetinden, ailesinden, hemen her şeyden şikâyetçiydi. Ev halkının, mahalle ahalisinin, hasılı bütün İstanbul'un cehaletinden çok bıkmıştı. Aksaray'daki evlerinin en üst katında kendine ayırdığı yazı odasının penceresinden Topkapı taraflarına doğru bazen ümitsizce, acı acı bakardı. Uzun ve adeta kurtuluşu yokmuş gibi görünen bir sefalet altında kağşamış[1], kararmış, çarpılmış evlerin, koyu koyu, yosun tutmuş damların genel manzarasından yükselen kederden sıkılır, sonra duvarları yüzeyinde, kiremitleri arasında biten damkorukları[2], kuzukulakları, yapışkanlarla[3] adeta birer türbeye dönmüş delikleri, kovukları kargalara, çaylaklara yuva olmuş bu damların altında geçirilen o sefil, o sıkıcı hayatı düşünür, gözleri sulanır, o üzüntüyle bütün memleket ahalisine şöyle bir nutuk çekerdi:

"Ey hemşeriler! Niçin uyanıp bu sefalet tozundan silkinmeye uğraşmıyorsunuz? Kabahat herkesten çok kendinizde. Siz, sizi bu cehalet ve geri kalmışlığa bağlayan fikirlere yardımcı ve taraftar oluyorsunuz. Cidden ufkunuzu aydınlatmaya uğraşanlara kızarak onların hoş, yeni, besleyici telkinlerinin güzelliğini adeta suç sayıyorsunuz. Onlar sizin cahilce ayıplamalarınızdan korkmasalar, lanetlemenizden çekinmeseler kaç zamandır artık kangrene, çürümeye dönen bu derin geri kalmışlık yarasının kaynağını size pek büyük bir açıklıkla gösterecekler. Duyduğunuz her yeni fikre kızmayınız. Onları bir güzel anlamak için kavrayışınızı geliştirmeye uğraşınız."

Bu üzüntüyle İrfan, *Philosophie Contemporaine* Kü-

1. Eskimek, dağılmaya yüz tutmak. (Y.N.)

2. Çorak yerlerde ve kırlarda yetişen, uçlarında tek ve salkım halinde çiçekleri olan etli, otsu bitki. (Y.N.)

3. Duvar üstlerinde ve diplerinde yetişen, yapışkan yapraklı otsu bitki. (Y.N.)

tüphanesi'nin[1] açık tirşe[2] kaplı kitaplarını masasının üzerine döker. Haftalarca çalışarak evrim kuramına dair uzun bir makale yazar fakat yayımlanması için gönderdiği gazetelerin hemen hepsinden uzunluğu, anlaşılırlıktan çok yeni olmaya uğraşılmış garip bir üslupla yazılmış olması bahanesiyle reddedilirdi. Sonra evrim kuramı makalesini lütfedip kabul etmeyen gazetelerin sayfalarında fikri üslubundan beylik, ne bayağı yazılar görerek kedere kapılırdı. Niçin böyle faydalı, ciddi makalelerin alıcısı yoktu? Hiçbir sağlam bilimsel temelle ilgisi olmaksızın hemen her gün fikren, üsluben aynı bayağı tarzda tekrarlanan basitlikleri hastalıklı bir alışkanlığa uyup okuyorlar, bu bayağı yazıların okurları ilk bakışta anlaşılamayan bir tamlamaya, yabancı gelen yeni bir söyleyişe, kavranması beyni yormaya bağlı bir cümleye rastlamaktan adeta korkuyorlar. Beynin de işlevsiz kalan diğer beden uzuvları gibi zayıflamaya başlayacağını bilmeyerek birikimlerini artıracak, zihinlerini kuvvetlendirecek ciddi şekillerde okumaya üşeniyorlar.

Halk deli saçması şeylere, iğrenç tuhaflıklara, birkaç kaba taklitle başlayan eserlere bayılıyordu. İrfan, evrim kuramına dair o nefis, besleyici makalesi yerine Hokkabaz Çiçekçioğlu'yla yardağı Salamon'un[3] uygunsuz konuşmalarını andırır bir bayağılık yazıp göndereydi kim bilir bunu okumak için nasıl kırılışacaklardı... Öyle ciddi bir makaleyi yazmaya günlerce uğraştıktan sonra bunu bir gazeteye kabul ettirebilmek için adeta bağlantılar, arka çıkacak kişiler bulmak lazım geldiğini İrfan anladı. Eserlerini, gençlerin karşılık beklemedikleri yazılarıyla

1. *Bibliothèque de philosophie contemporaine*: 1864-1883 yılları arasında basılan, çağdaş felsefe eserleri koleksiyonu. (Y.N.)

2. Yeşil ile mavi arası renk. (Y.N.)

3. Dönemin ünlü hokkabazları. (Y.N.)

yaşamaya uğraşan, okur adedi belli bir haftalık gazeteye göndermeye başladı. İlk uzun makalesi farklı başlıklarla birkaç kısma ayrılarak basıldı. Bu birinci eserini matbu şekle büründükten sonra o kadar âlimane, kılı kırk yaran ve nefis buldu ki bir defa, beş defa, on defa okumakla doyamadı. Oda kapısını kapayarak her gün birçok defa okuyor, her okuyuşunda bir başka haz duyarak adeta kendinden geçiyordu. Yalnız imla ve tamlamalarda birkaç yerde göstermiş olduğu dalgınlık eseriyle gözünden nasılsa kaçmış bir-iki dizgi hatasına pek canı sıkılıyordu. Bu hatalarıyla bütün okurlarının gözünde cahilliğine hükmedileceği korkusundan kaynaklanan büyük bir endişeye düşüyor, ne yapacağını bilmiyor ve o satırların içinden kazımakla, koparmakla bu kelimelerin yok edilmesinin bir yolunu bulamayınca bütün bütün ümitsiz oluyordu.

Makalesini yayımlayan gazeteyi kitapçı dükkânlarında çamaşır mandalıyla iplere asılmış yahut yerlere serilmiş gördükçe İstanbul'un bu yeni hürriyet havası içinde[1] kendi maneviyatından, birikiminden bir etkenin, bir kuvvetin dolaştığını hissederek gururlanıyor ve gelip geçenlere, "Şu gazeteyi alıp evrim makalesini okuyunuz. Bakınız nasıl bir ciddiyet, ne büyük inceleme, ne pak bir ilerleme arzusuyla yazılmıştır!" diye bağırmak istiyordu. Her rast geldiği tanışından bu yeni makalesi hakkında bir takdir cümlesi işitebilmek için onun bunun ağzına bakıyor, o risalenin ismini söze katmak maksadıyla türlü zeminler buluyor, türlü konulara giriyordu. Fakat heyhat, hiç aldıran yoktu. Yayın dünyasında öyle bir makale çıktığından haberdar olan bir kişiye rastlayamıyordu. Sonra, "nankörler" diye okurlara, o makaleden habersiz kalan okurlara kızıyordu.

1. II. Meşrutiyet sonrası kastediliyor. (Y.N.)

İrfan tanınma hırsıyla yanıyor, kavruluyordu. Kendini âleme tanıtmak, bu ne kadar gerçekleşmesi zor bir işti! Acaba bu memleket İrfan'daki zekâ cevherini takdir edebilecek bir anlayış seviyesine kadar hiçbir zaman yükselemeyecek miydi?

Böyle ümitsizce düşünüyor, sonra çevresine karşı derin bir nefrete düşerek her şeyi, her şeyi acımasızca tenkide girişiyor, milli hallerden ve âdetlerden hiçbirini beğenmiyor, hepsini değiştirmek lüzumuna kanaat getiriyordu.

İrfan, gençliğin en büyük tasavvuru olan evlilik hususunda bile yürek sızlatıcı bir ümitsizlik, bir acılık, bir hüsran içinde kalıyordu. Hayır, o, bu memlekette evlenmeyecekti. İşte, ağabeyisi Ragıp evlenmişti. Uyulması zorunlu bir âdete uymak için evlenmişti. Birkaç ay geçtikten sonra geçimsizlikler, dırıltılar baş göstermişti. Çünkü karıkoca arasında duygu, zevk, terbiye bakımından bir uyum yoktu. Hele birbiri ardı sıra iki çocuk doğduktan sonra kadına bir çapaçulluk, bir tembellik, bir yıpranma gelmiş, Ragıp'ın iştahlı gözleri ev haricinde dolaşmaya başlamıştı. Evliliğe sadakatten sapmasının ilk devirlerinde bu geceleri ortadan kayboluşlarına birer sebep uydurabilmek için hayli yorulmuş fakat sonraları buna da lüzum görmeyerek gemi bütün bütün azıya almış, karıkoca birbirlerinin başına adeta birer bela olup kalmıştı.

Bu etkileyici örnek, bu heves kıran misal İrfan'ın gözü önünde durup dururken o nasıl evlenebilecekti? İrfan kendine eş olabilmek için el ele vererek gençliğin arzularını süsleyen hayallerinde, süslü ufuklarında ortak bir yükselme zevkiyle uçacak bir melek arıyordu.

Onu nerede bulacaktı? Nerede? Hayal ürünü olan bu müstesna vücudu, bu emel perisini İstanbul'da değil, en medeni memleketlerin gelişkin, terbiyeli çevrelerinde bile düşünemiyordu.

İstanbul'da kimi alacaktı? Gezmek için mezarlıkların çimenleri üzerine çömelerek gelip geçenlere bezden paça bağlarını göstere göstere simit, peynir, akide şekeri, portakal yiyen hanım kızları mı?

Hem böyle bir memlekette evlenmekle amaçlanan ne olacaktı? Bu yosunlu damların altındaki hayat sıkıntısının içinde yaşatmak, bu kirli sokakların bozuk kaldırımları üzerinde süründürmek için evlat yetiştirmek mi?

Doğacak evladını hayatın nimetlerine erdirmek için devrin gelişmeleriyle denk mektep hazırlamayı bile düşünmeyen bir milletin mahvolmuş ve sefil nüfusunu çoğaltmaya hizmet, insanlığa bir iyilik midir?

İrfan böyle dertli dertli düşündükten sonra bazen sokakta bir siyah peçenin yarı kapalılığı altında olağanüstü güzelliği bir tür ruh çarpıntısıyla hissedilen bir genç kadına rastlıyordu. Onun narin iskarpinlerle[1] attığı cazibeli adımlarda, çarşaf altından omuzlarının yuvarlaklığında, göğsünün kabarıklığında, bedenle vücudu ayıran bel çizgisindeki kıvrıntılarda, carın[2] *en cloche*[3] açıla açıla dökülüşünde öyle asilce incelikler, sanatlı, cazip güzellikler, yaraştırılış maharetler keşfediyordu ki kadınlarımız hakkındaki kötü düşüncelerini unutarak ne olduğunu anlayamadığı bir dalgınlıkla karşısına çıkan bu Venüs'ün alımlı cazibesine tutulup onu endamındaki salınmalardan gelen hoş kokuları içine çeke çeke takip ediyor ve kendi kendine, "İşte bu mezarlıklarda çömelip kâğıthelvası yiyen takımdan değil... Bunun en ufak hareketinde asilce bin derinlik var. Allah bağışlasın. Acaba kimin?" diyordu. Bir böylesi bulunsa İrfan'a hayat arkadaşı, ruh eşi olamaz mı? Şimdi bu vadide yeni yeni ümitlere, fikirlere kapılarak

1. Ökçeli, konçsuz ayakkabı. (Y.N.)
2. Kadınların kollarına örttükleri veya boydan boya örtündükleri çarşaf. (Y.N.)
3. (Fr.) Çan şeklinde. (Y.N.)

öncekinden büyük bir dalgınlıkla takibe devam ediyordu. Bu güzel hanım, koyu renk güderi[1] eldivenlere hapsedilmiş biçimli elini bileği dışa gelecek şekilde çevirip çarşafını arkadan kendince bir edayla kavradığı zaman ilik düğmenin pek örtemediği açıklıktan görülen avuç çukurundaki beyazlık, göze de adeta dokunarak anlaşılacak derecede bir yumuşaklık hissini veriyordu.

Yaradılışın bir güzellik mucizesi olan bu el, aşk dolu bir yardımla İrfan'a uzansa onu bütün o ümitsizce, kederli, karanlık fikirlerden kurtararak insanlık üstü, yüceler yücesi bir mutluluk cennetine yükseltebilirdi. Böyle büyük bir mucizeye gücü yeten bir eli, önünde tapınırcasına diz çökerek öpmek için gidiyor, gidiyor, gidiyordu.

Bu hakikat arzusunun ve bakışının önünden kaybolduktan sonra kendini günlerce oyalayacak bir hayalde cisimleşiyor, ona gizli gizli haftalarca en ateşli öpüşlerini göndererek yalvarıyor, tapınıyor, fakat gitgide tanınan bakışında bu hayal eski parlaklık ve kuvvetini kaybediyor, yavaş yavaş siliniyor sonra yerine ansızın bir yenisi parlıyordu.

İrfan böyle şık ve güzel bir kadına tesadüf ettiği zaman bazen maddeci olmaya uğraşarak kendi akrabasından süslenip sokağa çıkan genç kadınları gözü önüne getiriyor. Bunların görünüşleri kadar içlerini de bildiği için o ipekli çarşafların, o dantela korsajların[2] altında ne kadar hırçın kalplerin gizlendiğini ve o bir günlük süsün, düzenin evlerde aylarca süren ihmallere, kayıtsızlıklara, intizamsızlıklara çare olamayacağını ve his, terbiye, âdet, hayat açısından birçok noksanları affettirmeye yetmeyeceğini düşünüyordu.

1. Geyik veya keçi derisinden yapılmış yumuşak ve mat meşin. (Y.N.)
2. Küçük, kısa korse. (Y.N.)

İrfan'ın böyle hoş tesadüflerden sonra düştüğü sevdalardan, çektiği üzüntülerden, azaplardan, bütün bu asabi, hayalî zevklerden, işkencelerden kimsenin haberi yoktu. Hep kendi kendine gelin güveyi oluyordu. Yirmi iki yaşına kadar itirafsız sevdalar, karşılık görmeyen ahlar, inlemeler, ağlamalar, belli bir hakikate yönelmeyen hayranlıklarla yorulmuş, çılgınca denecek hayaller arkasından koşmuştu. Aşk konusunda pek mahcup ve cesaretsizdi. Daima böyle hayallere âşık oluyor, bir hakikat önünde sevgisini itiraf ettiği gün kabul görmeyeceği hakkında düştüğü garip bir zan kendini öldürüyor, her cüretini kırıyordu. Kendileri için bu kadar gizli yaşlar döktüğü halde henüz güzel bir kadının azıcık iltifatına erişememiş olması ümitsizliğini artırıyordu. Bu meselede mutlaka bir şans tecrübesi lazımdı.

Yine bu güzellerden birine rast geldiği bir gün, hayalinde kurduğu tecrübesini uygulamaya kalkıştı. Bütün cesaretini toplayarak kadının kulağı dibinde birkaç hayranlık kelimesi mırıldandı. O kadar acemice ki bir diğerini takip eden her kelimede sesi kuvvetten düşüyor, sözleri açıklığını kaybediyor, nihayet anlaşılmaz birer mırıltı halini alıyordu. Genç kadın, İrfan'ın bu tedirgin, çekingen, şaşkınca girişimine karşı cevap olarak derin, garipseyen bir manayla kaşlarını kaldırdı. Dudaklarını büzdü. Delikanlıyı küçümseyici bir bakışla süzdü. Şemsiyesini indirip tek söz söylemeden yürüyüverdi. İrfan bu sessiz hakaret karşısında öldü, bitti, eridi. O günden sonra kadınlara düşman oldu. Erkeklere nispeten kadınların noksan anlayışı, zayıflığı, doğal birçok konuda gelişememiş olmaları hakkında gazete yazıları yayımlattı. Bu yazılardan alınan birkaç hanım yine seslerini gazetelerde çıkararak dargınca cevaplar verdiler. Bahis kızıştı. Yayın dünyasında İrfan, kadın düşmanlığıyla biraz tanındı. Fakat ne yapsa, ne etse kadınlardan tamamıyla hıncını alamıyordu.

1326[1] senesi Mayıs başlarında dünyamızın Halley yıldızının kuyruğu içinden geçeceğiyle ilgili heyecanlandıran haber çıktı. Canlarına herkesten fazla değer veren kimseler telaşa düştü.

Bazı genç hanımların endişeleri rahat uykularını bozacak dereceye vardı, hatta korkularının şiddetinden ağlayanlar olduğu bile işitildi. En çok korkanların kadınlar arasında bulunduğunu gözlemleyen İrfan, "İşte tamam, kadınlardan güzel bir öç almanın sırası geldi!" dedi. İhtiyar, genç bütün civar kadınlarını toplayarak birkaç konferans vermeyi kararlaştırdı. Bu konferanslar astronomi hakkında pek sade, sıradan, başlangıç seviyesinde bilgilerle sakin sakin başlayacak, hanımları gittikçe coşturma maksadıyla azar azar şiddetlenecekti.

Bu kararını gerçekleştirmek için gereken hazırlığa başladı.

3

İrfan'ın babası Defterdar[2] Galip Efendi eşine ve evladına geçinecek kadar mal mülk bırakıp dört-beş sene önce vefat etmişti. Bu aile eski yaşayışlarını hemen hemen bozmayarak Aksaray'daki hanelerinde yaşıyorlardı.

Bir gece hanenin camekânlı[3], büyük sofasında lambalar yakıldı. İskemleler, küçük minderler hazırlandı. Bilim erbaplarından İrfan Bey'in yakında dünyanın geçireceği

1. 1910. (Y.N.)

2. Maliye işlerinin en yüksek yetkilisi veya illerde maliye işleriyle uğraşan görevli. (Y.N.)

3. Cam bölme, büfe. (Y.N.)

büyük tehlike yahut uğrayacağı korkunç akıbet hakkında vereceği bu meraklı konferansta bulunmak için yedi mahalleden ihtiyar, genç, çarşaflı, yeldirmeli[1], çocuklu çocuksuz hanımlar sökün etti. Emeti, Bedriye, Emine, Hayriye, Mebrure hanımlar hep toplandılar. O koca sofa, kapı eşiklerine, merdiven basamaklarına kadar doldu.

İrfan zayıfça, orta boylu, kadınların tabirince sürahi misali, çalık benizli, ağzı burnu düzgün, açık kumral ter bıyıklı[2] bir delikanlıydı. Üstdudağının ortası biraz kabarık, adeta potça[3] durması, gözlüğünün altından miyoplara mahsus bir şekilde kıpışık kıpışık bakması çehresine süregelen bir alay şekli verirdi.

Kadınlara karşı dindiremediği bir düşmanlığı olmakla beraber, yine onların takdir ve rağbet eden bakışlarını üzerine çekmek konusunda şiddetli bir istekten kendini alamadığı için saçlarını taramış, en biçimli bonjurunu[4] giymiş, koyu lacivert boyunbağısı üzerine inci iğnesini iliştirmeyi bile ihmal etmemişti.

Kuyrukluyıldızın küremize çarpmasından evvel İrfan'ın halden anlayan, filozof tabiatlı, güzel bir kadına çarpması ihtimali vardı.

Bir köşeye koydurduğu yazıhanesinin[5] önüne geçti. Not defterini eline aldı, başladı. Fakat söz işittirebilmek ne mümkün! Sofa kadınlar hamamı gibi bir uğultu içinde inliyordu. Güçbela bu uğultuyu biraz hafifletmeyi başararak ağır ağır girişti:

"Hanımlar, mademki bu dünyaya geldik, büyüdük,

1. Kadınların çarşaf yerine kullandıkları, başörtüsüyle birlikte giyilen hafif üstlük. (Y.N.)

2. Bıyığı yeni çıkmış, ergenlik çağındaki kimse. (Y.N.)

3. Büzgülü, kıvrımlı. (Y.N.)

4. Uzun siyah ceketle, çizgili pantolondan oluşan erkek giysisi. (Y.N.)

5. Yazı masası. (Y.N.)

aklımızı şuna buna erdirmeye başladık. Bizim için öğrenmesi gerekli bazı şeyler vardır. Bunlar hakkında az çok bilgi sahibi olmalıyız ki oldukça medeni bir insan sıfatına layık olalım. Mesela yaşamak için her gün yemek yeriz fakat bir lokmayı ağzımızda niçin çiğneriz? Bu çiğneme esnasında o lokma ne gibi bir değişime uğrar? Yutunca karnımızda nereye gider? İnceli kalınlı bağırsaklarımızı nasıl dolaşır? Bu yediğimiz şeylerden vücudumuz gıda payını ne şekilde ayırıp alır? Bunu bilmeyiz ve bilmek için de biraz düşünmek eminim ki şimdiye kadar hiçbirinizin aklına gelmemiştir."

Kadının biri yanındakinin kulağına eğilerek, "Kuyrukluyıldızdan bahsolunacaktı. Bey mideden başladı. Acaba yıldız karnımıza mı girecek?" dedi. İki taze fıkırdaşmaktayken yaşlıca hanımın biri İrfan Bey'in sözüne cevaben biraz kaba, kısık sesiyle:

"A, aklımıza nasıl gelmez evladım! Vücudumuzun içinde ne türlü aletler vardır diye ben daima merak eder dururum. Fakat bizim için bunu görmek mümkün mü?"

Mektepten çıkma genç kızın biri arkadaşının kulağına, "Konferansçı beyefendi lütfen bize bir kart versin de anatomi dersi görmeye tıbbiye mektebine gidelim," fısıltısında bulundu. Kısık kısık gülüştüler.

İhtiyar hanım sözünde devamla:

"Kurban Bayramlarında evimizde koyun kesildiği zaman pencereden bakarım. Havyanın içi alet dolu. Gırtlağı, ciğerler, el kadar yüreciği, hele o bağırsakları, kulaç kulaç çekerler de bitmek tükenmek bilmez. Hikmetine kurban olduğum Tanrısı bunlara tamamıyla kimin aklı erebiliyor ki bizimki ersin..."

İrfan Bey: "Gerçi bir vücudun oluşma ve beslenmesi şeklini layıkıyla bilmek büyük büyük birçok bilimler tahsili gerektirir. Fakat bunların özetinin özeti, pek basit bir dille herkese anlatılabilir. Avrupa'da bu konuda sade ve

güzel güzel kitaplar yazılmıştır. Biz tabiattan bir cüz yani parçayız. Onun akıl kuvvetimize ve tahsil derecemize göre anlaşılabilecek kısımlarını öğrenmeye çalışırsak birçok hatalardan kurtulmuş oluruz. Çünkü insanlar her felakete cehaletleri sebebiyle uğramışlar ve hâlâ da uğramaktadırlar. İnsanlık, çocukluk zamanlarında akıl erdiremediği konularda daima batıl fikirlere kapılarak, işte bundan dolayı yükselme yolunda gecikmiştir. Her gün gözümüzün önünde durup da çoğumuzun ona dair olan bilgisi pek eksik bulunan bir şey varsa o da gökyüzüdür. Gökyüzü mavi, yuvarlak bir sahan kapağı gibi bir dünyanın üzerine geçirilmiş görünüyor. Hatta içinizden çoğunuz bunun direksiz nasıl durduğuna şaşıp kalırsınız. Gök, bitmez tükenmez bir boşluktan ibarettir. Bu boşluğa, astronomi tabirince 'uzay' denir. Bu gördüğünüz koca mavi gök, tavan gibi kapağı mavi, maddi bir şey değildir ki onu öyle durdurabilmek için direk dikmeye lüzum olsun... O mavilik, hava yığınının verdiği bir renktir. Birçok camı yan yana dizip de bunların arasından öbür tarafa baktığımız zaman nasıl bir yeşillik hasıl olursa bu da aynen öyledir. Bulutsuz, berrak havalarda başımızın üzerinde gördüğümüz o mavi kubbe bir göz yanılmasından başka bir şey değildir. Geceleri görülen yıldızların gökyüzünde bir kubbe yüzeyine çakılmış gibi görünmesi de göz yanılmasından ileri gelme bir durumdur. Bu yıldızların birbirine olan uzaklıkları akıllara hayret, zihinlere duygunluk verecek kadar fazladır. Bunlardan ancak dev gözetleme dürbünleriyle görülebilenlerinin mesafelerini belirlemek için trilyonlarca fersahlara[1] çıkmak gerekir. Uzayın akıl almayan derinliği içine gömülmüş olanlarla bizim aramızdaki mesafeyi ölçebilmek için kullanılacak mil, fersah

1. Yaklaşık beş kilometrelik uzaklık ölçüsü. (Y.N.)

vesaire gibi en uzun ölçü birimleri hükümsüz, adeta birer sıfır hiçliğinde kalır. Ucu bucağı bilim ve aklın kıyasının dışında kalan bu boşluğun içi güneşler, gezegenlerle doludur. Güneş nedir? Gezegen nedir? En sade tabirlerle şimdi size bunları anlatayım. Güneşler etraflarına ışık ve sıcaklık saçan kocaman birer alev, ateş parçalarıdır. Gezegenler bizim güneşimiz etrafında dönenlere oranlanması gerekirse aslında onlar da birer ateş parçasıyken zamanla üzerleri küremiz gibi kabuk bağlayarak artık parlaklığı kalmamış fakat ışık ve sıcaklığı etrafında döndükleri güneşten alan dünyalardır. Dinleyicilerimin içinde bugüne kadar astronomi hakkında hiçbir bilgisi olmayan hanımlar, bu sade sözlerimden de pek anlaşılır bir hakikate eremezler zannederim. Anlatımımı daha sadeleştireyim. Bahçede, kırda, pencere kenarında, balkonda elbette rast gelmişsinizdir. Tekerlek tekerlek örümcek ağları vardır. Örümceğin kendi bu ağın merkezinde yani tamam orta yerinde oturur. Bu kurduğu tuzağa düşecek avları bekler. Şimdi böyle bir ağı gözünüzün önüne getirip orta yerdeki örümceği Güneş, onun etrafında dolana dolana büyüyen örümceğin tellerinin üzerlerinde de birbirinden açık noktalarda ufak ufak gezegenler tasavvur ediniz, uzay dahilindeki Güneş Sistemi yahut düzen veya Güneş gezegenleri denilen şekli, o genel görünümü biraz zihninize getirmiş olursunuz. Fakat gezegen demek, gezici, gidici, yürüyücü demektir. Örümceğin ağının etrafında farz ettiğimiz gezegenler hareketsiz oldukları halde Güneş'in etrafındakilerin hepsi kendilerince belirli hızlarda, varsayılan birer halka üzerinde ta yaratıldıkları günden beri durmaksızın dönmektedirler. Her gezegenin Güneş'in etrafında, üzerinde döndüğü farz edilen daireye o gezegenin yörüngesi adı verilir. Şimdi bu 'uzay', 'gezegen, 'Güneş Sistemi' ve 'yörünge' tabirlerine iyice dikkat etmenizi rica ederim. Çünkü ilerideki anlatımlarımızın gü-

zel anlaşılabilmesi için bu ilk tabirlerin akılda tutulması lazımdır. Güneş'i büyük bir muma yani güzel bir ışık kaynağına, gezegenleri de onun etrafında dönen pervanelere benzetirsek pek basit fakat eski zamanlara göre bir şairlik de göstermiş oluruz. İçinizde hiç tahsil görmemiş bulunan hanımların pek sade olmakla beraber bütün bu anlattıklarımdan henüz memnun olamadıklarını anlıyorum. Güneş'in uzayda, etrafında dönen gezegenlerle beraber bir tarafa düşmeksizin öyle boşlukta nasıl durduğunu çoğunuzun aklı bir türlü almıyor değil mi? Hakkınız var. Biz bu dünyada o kadar yanlış hisler, zanlar içinde yaşarız ki bilimlerin bize gösterdiği büyük büyük kuramları, hakikatleri biz bu küçük aklımızla etrafımızdaki ufak tefek eşyaya uygulayarak, benzeterek daima yanılırız. 'Düşmek' nedir? Bir kere bunu düşünelim. Sokakta giderken düşmek, pencereden düşmek, damdan düşmek, minareden düşmek, nihayet yangın kulesinden düşmek... Bizim için düşmenin en büyük ölçüsü bu değil mi? Haydi bir baloncuyu, birkaç bin metre bir yükseğe kadar çıktıktan sonra kazayla düşmüş farz edelim. İşte bu kadar. Düşmenin bundan ilerisi bilim dışı düşünenler için bilinmez bir durum. Ondan öteye gidilmemiş ki nasıl ve nereye düşüleceğini bilelim? Uzayın ucu bucağı olmadığını söyledikti ya? Şimdi bir cismi soyut boyut dedikleri bu boşluğun derinlerine doğru sürüp götürelim, Yerküre'yi kaybedecek uzak bir mesafeye vardırarak orada bırakalım. Şimdi bu cisim nereye düşecek? Her tarafı bizim aklımızın alamayacağı derecede ucu bucağı olmayan bir genişlikle çevrili... Hem düşmek denilince bu hadisenin yukarıdan aşağıya doğru olduğunu biliriz. Bizim için aşağılık, yukarılık Yerküre'ye kıyaslanarak ortaya çıkan bir durumdur. Küremizden onu kaybedinceye kadar uzaklaşınca aşağı yukarı kelimelerinin manalarını da bu uzaklaşmayla beraber kaybetmiş oluruz. Uzayın böyle bir

noktasında mademki artık aşağı, yukarı tabirlerinin manaları yoktur. Bundan dolayı yukarıdan aşağıya hızla inmek demek olan 'düşmek' kelimesinin de bir karşılığı kalmaz.

Etrafımız böyle soyut boyutla yani sonu olmayan bir boşlukla çevrili olan bir noktada; yukarısı, aşağısı yok; inmek, çıkmak, düşmek yok fakat bunlara bedel yerçekimi denilen bir kuvvet vardır. Kâinattaki her cisim bu kuvvetin hükmü altındadır. Bu kuvveti bilimsel olarak şöyle tarif ederler: 'Bu âlemdeki mevcut cisimler, birbirlerini kütleleriyle doğru ve aralarındaki uzaklığın karesiyle ters orantılı olarak çekerler.' Siz bu tariften hiçbir şey anlayamazsınız. Bu kanunların tam olarak anlaşılabilmesi, matematik bilimleri, mekanik bilimi vesaire bilmeyi gerektirir.

İşte bu çekim kanunu hükmünce uzaydaki hesapsız güneşler, gezegenler kendi hacimleri ile birbirlerine mesafelerine oranla öyle bir düzen kurmuşlardır ki daima matematiksel bir uyum içinde dönerler. Bizim güneşimiz, uzaydaki sayısız yıldız arasında önemsiz bir yıldızdır. Güneş, Yerküre'den 1.279.000 defa büyüktür. Bize pek büyük görünen bu dünyadan bir milyon iki yüz yetmiş dokuz bin kere büyük olan bir şeyin artık korkunç büyüklüğünü tasavvur ediniz. Fakat uzayın uçsuz bucaksız genişliği içinde bu koca cisim kayıp bir noktacık kadar önemsiz kalır. Güneşimiz bulunduğu merkezden, çekiminin görünmez ağı içinde tuttuğu gezegenlere güya özlemiş gibi kollarını uzatmış da onları etrafında sapan taşı gibi çeviriyor zannedilir. Bu gezegenler, Güneş'in etrafında, kendilerini çeken bu ateşin merkezine düşmeyecek kadar yüksek; fakat bu âşıklarını o merkezî çekimden ayırıp uzaya fırlatabilecek kadar bir merkezkaç kuvveti oluşturmak için de yeterli olmayan birer hızla dönmektedir. Sizin anlayacağınız, bir kuvvet, gezegenleri Güneş'e

doğru düşürüyor, diğer bir kuvvet de uzaya doğru itiyor. Bunlar ne Güneş'e ne de uzaya gidemediklerinden bu iki zıt kuvvetin belirlediği bir ortamda dönüyorlar.

Güneş'in etrafında sekiz gezegen vardır. Bunların hepsi kendi yörüngeleri üzerinde dönerler. Dünyamız üçüncü gezegendir. Yani Güneş'e bizden daha yakın Utarit ve Zühre[1] isminde iki gezegeninkinden sonra bizim yörüngemiz gelir. En yakın olan Utarit'in Güneş'e mesafesi 14.300.400 ve en uzak bulunan Neptün'ün 1.100.000.000 fersahtır. Bu saydığımız gezegenlerden başka güneşin –kendinden– pek ziyade uzaklaşan kararsız birtakım gezegenleri daha vardır. Bunların yörüngeleri elips dedikleri şekildedir yani ovaldir. Daha Türkçesi yumurtanın bir ucundan diğer ucuna olan uzun yuvarlağı biçimindedir. Güneş'in çekim gücü şimdilik son gezegen sayılan Neptün'de bitmez. Daha ondan öteye milyonlarca fersah mesafeye kadar etkilidir.

Bu kuyruklu yahut uzun saçlı dediğimiz sürtük gezegenler Güneş'ten pek fazla uzaklaşırlar. Uzaklaştıkça ilerlemeleri yavaşlaşır, yavaşlaşır, nihayet uzayın karanlık, soğuk, o sonsuz ayrılık gecesinde korku hissi ve sevgili özlemiyle sarsılarak ağır ağır geri dönerler. Geri dönüşleri esnasında sevgiliye özlemleri sanki her saniye çoğalan bir şiddetle artar. Çekim büyür. Gittikçe sıcaklığı ve ışığı artıran bir hız, ateş saçan bir aşkla uzayları yırtarak, yakarak sevgililerinin yakınına koşarlar, koşarlar, günberiye yani Güneş'e en yakın mevkiye gelirler. Bunlardan bazıları Güneş'in kendi havasına kadar yaklaşırlar. Adeta alevlerine sürtünecek kadar sokulur, bu yaklaşmayla sanki hasretlerini dindirdikten sonra yine o uzun uzay yolculuğu yoluna atılırlar. Yine Güneş gezegenleri-

1. Merkür ve Venüs. (Y.N.)

nin birer birer yörüngelerinden atlayarak Güneş Sistemi'nin sınırı olan Neptün'ün yörüngesinden de çıkarak soyut boyuta dalarlar. Açılırlar, açılırlar, yörüngelerinin en uzak noktalarına vardıklarında Güneş'in manyetizması yine bunları birer birer aşkının ve görkeminin yakınlığına davet eder.

Kuyruğuyla bize dokunacağı söylentisi çıkan Halley yıldızı 1835 miladi senesinde yani bundan yetmiş beş sene önce yine Güneş'in yakınından, yörüngesinin günberisi olan o sevginin çekim noktasından gelip geçmişti. Mevcut yıldız kayıtlarına bakılırsa Halley'in Güneş'in etrafında her yetmiş beş senede tam bir devir yaptığı anlaşılıyor."

* * *

Bu esnada dinleyici hanımlar arasında bir gürültü kopar. İrfan Bey susar, kulak verir. Şu tartışmayı işitir:

M: "Aman sus, alık kadın!"

H: "Ben niye olayım? Sensin alık!"

S: "İkinizin de onar paralık aklınız yok."

H: "Kesiniz sesinizi de dinleyelim. Bakalım bey daha neler söyleyecek."

L: "A, burasını hamama çevirdiniz. 'Konferansa'yı mı dinleyeceğiz sizi mi! Bey anlattı, anlattı tamam kuyruğuna geldi. Artık patladınız, duramadınız."

He: "Öyle kardeş öyle... Tamam kuyruğu dünyaya çatacağı zaman patırtıyı kopardılar."

Ayn: "Merak etmeyiniz canım... Böyle lakırdıyla değil küçük tövbede[1] mi yoksa aralıkta mı gelip çarpacakmış? O zaman doya doya seyredersiniz."

1. Hicri takvimde cemaziyelahir ayı. (Y.N.)

M: "Biz bir söyledikse siz on söylüyorsunuz. Dünyanın yuvarlak olduğuna, bu fezanın içinde top gibi dolaştığına Halime Hanım'ın bir türlü aklı ermiyor. Onu erdirmeye çalışıyorum."

L: "Onun aklı ermiyor da bakalım seninki eriyor mu?"

M: "A, ben o kadar alık mıyım? Niçin ermeyecekmiş?"

L: "Öyleyse anlat bakalım... Mademki bu dünya yuvarlakmış... Akşam sabah fırıldak gibi dönüyormuş da biz sokağa çıktığımız zaman yuvarlanıp da niçin denize düşmüyoruz? Bu kadar çocuklara, köpek yavrularına neden bir şey olmuyor?"

H: "Yaradan Mevla muhafaza ediyor da onun için."

L: "Sen sus hanım, ben sana sormuyorum."

C: "Nafile gürültü etmeyiniz. Ne deseler hemen inanıverirsiniz. Hiç Erenköyü taraflarına gitmediniz mi? Koskoca ovalar kırlar, göz alabildiği kadar denizler... İşte dünya o değil mi? Bunun neresi yuvarlakmış? Gözüme mi inanayım size mi?"

A: "A, yuvarlaktır elmasım yuvarlak... Erenköyü'ne kadar ne gidiyorsunuz? Ne hacet! Aksaray'dan tramvaya bininiz, Beyazıt'a kadar o koca yokuşları çıktıktan sonra bir düzlük gelir. Çarşıkapısı'nı geçiniz, Türbe'den[1] aşağıya yine bir iniş başlar. A, işte, yusyuvarlak!"

L: "Hiçbiriniz layıkıyla anlayamamışsınız."

C: "Biz anlayamamışsak anlat bakalım. Yuvarlağın üstünden niçin yere düşmüyoruz?"

L: "A, ondan kolay ne var?"

C: "E hadi söyle!"

L: "Hiç karpuzun, kavunun ortasında karınca gezindiğini görmediniz mi?"

1. Çarşıkapı, Kapalıçarşı civarında bir semt. Sözü edilen Türbe de II. Mahmut Türbesi'dir. Çarşıkapı ve Türbe aynı zamanda eski tramvay hattında peş peşe gelen iki durağın da ismidir. (Y.N.)

H: "A öyle ya, öyle ya, doğru! Duvarda, tavanda tahtakuruları nasıl düşmeden geziyorlar?"

S: "Bizim köşkte asılı yenidünyanın[1] üstünde böceklerin her türlüsü geziniyor. Niçin aşağıya düşmüyorlar?"

C: "A bu nasıl lakırdı, tahtakurusu, karınca başka, insan başka... Tahtakurusu gezinir ama biz tavanda yürüyebilir miyiz? İlahi hanım!"

F: "Tahtakurusunu... o kör olasıcayı söylemeyiniz. Bizim Vefa'daki evde o kadar çoktu ki çamaşır ipinin üstünde cambaz gibi gezinirlerdi."

Ş: "Ya pire... pire..."

F: "A, o daha marifetlidir... Sabahleyin yorganın üstünden tutmaya uğraşırken insanın parmaklarının arasından kurtulursa ta alnına kadar hoplar. Pek atiktir."

Sa: "Ya öteki?"

F: "Hangisi?"

Sa, F Hanım'ın kulağına eğilerek:

"Bit..."

F: Aman, o musibeti söyleme. O miskin mundarı aklıma getirme."

Sa: "Nasıl miskin? Bir topalı yedi mahalleyi dolaşırmış."

B: "Frengistan'da pireyi arabaya koşarlarmış. Dayım söyledi."

F: "İşit de inanma! Hiç o minimini hayvan araba çekebilir mi?"

B: "Arabaya deyip de koskocaman landoya[2] koşmazlarmış ya! Onun da kendisine göre küçücük arabası varmış. Parayla ona buna seyrettirirlermiş."

F: "Maymunların notayla çalgı çaldıklarını işittimdi ama bunu duymadımdı."

1. Renkli veya sırlı sırçadan yapılan, süs olarak asılan top. (Y.N.)

2. Üstü önden ve arkadan açılıp kapanır, körüklü, geniş araba türü. (Y.N.)

G: "Ya, bir ayı şehirde bir güzel kıza âşık olmuş. Gazetede onu okudunuz mu?"

F: "Hay sen sakla Rabbim... Ayıdan pek korkarım."

G: "Ayının Çingene'yle homur homur gülüştüğünü seyretmedin mi hiç?"

F: "Nesini seyredeyim? Benim ödüm kopar ayıdan."

D: "Ayı için şebeğin amcasıymış derler."

F: "Aman, nesi olursa olsun, hoşlanmam."

D: "A, ben şebeği pek severim. Ne kadar maskaradır. Hele o al cepkenini, püsküllü takkesini giyip de aynaya baktığı vakit insanı gülmeden kırar geçirir."

İrfan Bey bir müddet konferansına ara verdi. Karpuzdan pireye, pireden ayıya daldan dala atlayan ve pek acayip, hoppa bir mantıkla dünyanın yuvarlaklığı lehinde ve aleyhinde görüş bildiren hanımların saf düşüncelerine kulak veriyordu.

Bu tarafta şebeğin ayıyla olan yakınlığı bahsi kızışırken biraz ötede üç-dört genç kız arasında daha hararetli bir tartışma konusu açılmıştı:

N: "Kuyrukluyıldız bu dünyaya çarparken sen Şevki'yle ne yapacaksın?"

T: "Bilmem! Âlem ne yapacaksa ben de onu yapacağım."

N: "Öyle günde birbirinizden ayrılmak olur mu?"

T: "Ne yapayım? Eve mi alayım? Annem babam görürse sonra bana ne derler?"

N: "Kim görürse görsün! Kıyamet kopacak olduktan sonra insanın sevgilisiyle beraber bulunması lazım gelmez mi? O bir tarafta sen başka tarafta olacağınıza aynı yerde birlikte can verirsiniz."

T: "Aman sus, içim fena oluyor. Ölmesin, Şevkiciğime yazık değil mi!"

Z: "O gece beraber bulunalım ricasıyla Tayyar bana haber gönderdi. Ben de, 'Mümkün değildir,' diye cevap

verdim. Sonra yine, 'O gece ben cumbanızın altından bir yere ayrılmam. Orada ölürüm,' anlamında bir mektup geldi."

N: "Tayyar'dan gelen mektupları nereye saklıyorsun kardeş?"

Z: "Yeni gelenleri yattığım odadaki perde kornişinin içine... Çünkü herkes uyuduktan sonra ben onları oradan alır okurum, okurum, okurum. Kornişin içinde çok mektup birikirse bizim sandık odasında bir tahta aralığı var, oraya tıkıyorum. Geçende birkaç tanesini fare çekmiş. Daha münasip bir yer bulursam oraya kaldıracağım."

N: "Ay ne kadar tehlikeli! Ya birinin eline geçiverirse?"

Z: "Geçsin, zararı yok. Tayyar imza koymaz. Benim adım da yazılı değildir. Bana olduğu nereden belli olacak?"

N: "O yine bellidir kardeş... Tayyar sana ta mektebe gidip geldiğin zamandan beri mektup yazardı. İşittiğime göre ona teyzesinin kızını vereceklermiş."

Z: "Çok uğraşıyorlar ama almaz ki... Biz birbirimize söz verdik."

N: "Ananız babanız sizi birbirinize vermedikten sonra sizin sözleşmeniz kaç para eder?"

Z: "Niçin para etmesin? Kocaya annem varacak değil ya, ben varacağım. Allah rahmet eylesin, bana büyük dadım anlatırdı. Birbirlerini almazdan önce babam da annemle böyle mektuplaşırlarmış."

T: "Onlar mektuplaşır da kızlarının mektuplaştığını istemezler. İşte, tuhaf şey..."

R'ye hitaben N:

"Seninkiyle hâlâ barışmadın mı?"

R: "Barışmayacağım. İyice üzülsün de ondan sonra."

N: "Yazıktır, yıldız çarpmadan barışınız bari de birbirinize dargın gitmeyiniz."

Z: "Salim Bey'den aldığın mektupları sen nereye saklıyorsun?"

N: "Benimkilerde hiç tehlike yoktur."

Z: "Neden?"

N: "Bilmez misin, ben mektepten beri şifre kullanırım. Ne olduğunu ikimizden başkası anlamaz ki..."

Z: "Biz de epeyce müddet şifre kullandık ama aceleye geldiği vakit şifre tertibi pek zor oluyor. Şimdi pek gizli şeyler yazmak gerektikçe şifreyle yazıyoruz."

N: "Kardeş, sen bir şey söylemiyorsun. Seninkinden ne haber?"

Te: "Geçen günü annemle beraber çarşıya gitmiştik, orada gördüm. Arkamıza takıldı. Ha gelir ha gelir... git diye işaret ederim gitmez. Annem anlayacak diye ödüm kopar. Ne korkular, çarpıntılar geçirdim."

N: "Kuyrukluyıldız için ne diyor?"

Te: "Ben sağken hiç korkma. Vücudumu siper ederim. Seksen kuyrukluyıldız doğsa sana bir zarar veremez diyor."

N: "Sen de bu zevzekliklere inanıyor musun?"

Te: "İnanayım inanmayayım... Bilmem, kalbime bir kuvvet geliyor."

N: "Kız çılgın, dünyaya kuyrukluyıldız çarptıktan sonra senin sıska Ratip'in sana nasıl siper olabilir?"

Te: "Niçin olsun sıska? Seninki de malağa benziyor. Geçenlerde kolacıda yakalığını[1] görmedik mi? Tam kırk iki numara değil miydi?"

N: "Erkek dediğin öyle vücutlu olmalıdır."

Te: "Narin vücut makbuldür. Kime istersen sor."

Z: "Gönül kimi severse güzel odur. Bunun için nafile yere zırlaşmayınız. Kuzguna yavrusu hoş gelirmiş. Allah herkesinkini kendine bağışlasın."

T: "Ay, duydunuz mu, Remziye haftaya gelin oluyormuş!"

1. Erkek gömleklerinin yaka kısmına takılan eğreti yaka. (Y.N.)

Te: "Kime varıyor?"

T: "Bir doktora."

Te: "O yahni yanak kız da koca buldu."

Z: "Hem hepimizden evvel... O peltek Remziye! Karşısındakinin yüzüne tükürük saçmadan iki lakırdı söyleyemez."

K: "Öylelerinin kocadan talihi oluyor."

T: "Babasının liraları var da onun için."

* * *

Bedriye Hanım, bir köşede oturan Emeti Hanım'ın yanına sokularak konferansı dinlemekten çok kendi fısıltılarıyla vakit geçiren bu tazeleri parmağıyla işaret edip sordu:

"Emeti Hanımcığım, bu kızlar böyle fıkır fıkır ne konuşuyorlar?"

"A, ilahi evladım, ne konuşacaklar! Söyleştikleri ya âşıktır ya koca! Kıyametler kopsa onlar başka şey düşünmezler. Onlar öyle kuyrukludan filan korkacak boylardan değil. Geçen günü Mebrure'yi işittin mi? Ah, kuyruklu gelse de kuyruğunu okşasak demiyor muydu? Çatacak yıldızı Van kedisinden beter ettiler."

4

Bu ara esnasında yeniden muhabbete koyulan hanımları İrfan güçbela susturarak yine başladı. Bu defa dinleyicilerini iyice korkutmaya karar vermişti.

"Hanımlar, size uzayı ve içinde dolaşan güneşleri, gezegenleri bir nebzecik anlattım. Bunların hemen hep-

si uzayda belli bir harekete uygun olarak hareket ederler. Fakat doğanın maksadı bazen arızalarla karşılaşarak hedefe ulaşmakta güçlüğe düşebilir. Daha açık söyleyeyim. Şu geçirdiğimiz hayatta ismine 'kaza' dediğimiz kötü bir tesadüf vardır ki bunun hafif, ağır üzüntüsünü tatmayan hemen kimse yok gibidir. Bu kazanın bazen uzaylarda da hüküm göstermesi olmayacak bir durum değildir. Bakınız, size bunu biraz açayım. Yerküre'ye gökten çok taş yağmaktadır. Bu taşlar nereden geliyor? Bunların içinde birkaç gramdan tutunuz da binlerce kilogram ağırlığında büyükleri de vardır. Bu taşlar, üzerimize daima dökülen bir çeşit uzay tozu yani gök tozu demektir. Moda ve yenilik karşıtı bazı yaşlı hanımların gençlere kızıp da, 'Artık pek azdınız. Başımıza taş yağacak!' demeleri bir bakıma pek yabana atılacak bir söz değildir. Gökten üzerimize daima taş dökülüyor. Bu yaşanan bir durum fakat bu taş yağmuru dünyada moda değil belki hiçbir kişi bulunmadığı zamanlar da devam ediyordu. Büyük büyük gök ve hava olayları ile bu dünyanın ufak tefek gündelik, basit işleri arasında bir bağlantı aramak pek gülünç ve abes bir haldir. İnsanların çoğu, kâinatın büyüklüğüne oranla kendi küçüklüklerini adeta hiçliklerini görebilecek görüş berraklığına, derinliğine sahip olmaktan pek uzaktır. Ta insanlığın başlangıcından beri halkın zihninde kökleşmiş böyle efsanelere daha dört günlük sayılan bilimsel gerçekler ve bilgiler üstün gelemiyor. İnsanlar hurafelerden, boş inanışlardan uzaklaşıp ne kadar az aldanırlarsa insanlığın şerefine o kadar yaklaşmış olurlar.

Havadan yeryüzüne pek çok taş dökülüyor. Fakat dünyamızın genişliği ve hele de dörtte üç kısmının denizlerden oluşuyor olması sebebiyle bu düşen taşlardan çoğunu göremiyoruz. Bu taşlardan düşmesi resmen tespit edilerek en evvel kaydedileni 1803 senesi Nisan'ının

yirmi altıncı günü Fransa'da L'Aigle'e düşenidir[1] ki ilimler akademisince birtakım bilimsel araştırmalara ve tartışmalara sebep olmuştur. Paris'in botanik bahçesinde, düşüş tarihleri ve yerleri kesin olarak kayıtlı olan bu tür seksenden fazla taş vardır.

Her cani ve melunu cezalandırmak için gökten başına taş düşmesi manevi bir gereklilik olaydı hiçbir memlekette suç mahkemeleri kurmaya gerek kalmazdı. Fakat ne yazık ki gökten düşen taşların, yıldırımların cezalandırılmayı hak eden, yok edilmesi gereken vücutlara dokunmayarak insandan, hayvandan birtakım masumları helak ettiği görülüyor. Astronomlardan Arago'nun[2] bildirdiğine göre 1674 senesinde bir geminin güvertesine yanan bir cisim halinde böyle bir taş düşerek tayfadan ikisini ezmiştir. Bu göktaşının o gemiye düştüğü o anda, o iki gemiciden başka dünyada ezilmeyi hak eden kim bilir ne kadar melun varmıştır. Gökten taş düşmesiyle can kayıpları ve hatta yangınlar yaşandığı ilgili kitaplarda kayıtlıdır.

Bu taşlar nereden geliyor? Bu konuda eskimiş birkaç varsayım var. Dünyamızın yanardağ ağızlarından fırlayan taşların bu şekilde geri döndüklerine ihtimal verenler olmuş. Bunların Ay'dan döküldüğünü söyleyenler bulunmuş. Hakikatten çok hayale yakın böyle söylenti çok. Fakat bu söylentilerin içinde bilim ve akla en yatkın görülenleri bunların uzay dahilinde parçalanmış, dağılmış diğer gezegenlerden gelme parçalar, döküntüler olduğu hakkındaki son varsayımlar ve kuramlardır. Demek ki uzayda parçalanmış, dağılmış diğer 'dünya'ların en-

1. Fransa'nın Aşağı Normandiya bölgesindeki L'Aigle'e 26 Nisan 1803'te üç binden fazla göktaşı düşmüştü. Jean-Baptiste Biot'nun konuyla ilgili yazdığı rapor, yeryüzüne uzaydan taşlar düştüğünü kesin olarak gösteren ilk çalışma olduğu için önemlidir. (Y.N.)

2. François Jean Dominique Arago (1786-1853): Fransız fizikçi, matematikçi, astronom ve politikacı. (Y.N.)

kazları dolaşıyor. Bu dünyalar bizimki gibi besbelli birçok canlının ortaya çıkıp yaşadıkları beşiklerken şimdi tuzla buz olmuş eski bir âlemin döküntüleri gibi yeni düştükleri yörüngeyi izleyerek dolaşıp duruyorlar. Bu parçalanmış âlemler kuyrukluyıldızlarla çarpışma neticesinde mi böyle yok oldular? Bu tür bir tehlike, kötü bir son Yerküre için de düşünülebilir... Bu kırıntıların araştırılması sonucunda bunlardan bazılarının bizim Güneş Sistemimiz dışından yani diğer güneş sistemlerinden geldiklerine ihtimal verdirecek izlere bile rastlanıyor. Acaba dünyaların ölümü nasıl olur? Ölecek yaşa ulaşınca mı? Yoksa bunlardan gençlik ve zindelik zamanlarında arızayla, kazayla ölenleri de var mıdır? Kaza sebebi biliniyor mu? Hangi bir zinde mahlukun ölüm vakti tam olarak gösterilebilir?

Şu düştüğümüz pespaye insanlık hayatı içinde ömür devresini tamamıyla geçiren kaç mahluka rastlıyoruz? Memleketimizde mezar taşlarına ölenlerin doğum tarihlerinin eklenmesi de âdet olsaydı yetmişe, seksene varanların azlığını görerek umutsuzluğumuz artardı. Hayat sayısız can düşmanına durup dinlenmeden karşı koyarak sürdürülen pek nazik bir geçittir. Hayat, hayatı yiyerek, yok ederek devam ediyor. Biz yaşamak için diğer hayatlardan beslenerek, onları özümseyerek kendimize dönüştürüyoruz. Diğer hayatlar da aynı gayretle bizi yutmaya uğraşıyorlar. Etten kemikten yaratılmış şu âciz vücutlarımızın ne kadar zararlı, öldürücü mikroplara yem olmaya meyilli olduğunu, vücut makinesi dediğimiz ve bir saat gibi tıkır tıkır işleyen iç organlarımızın ne kadar ufak arızalarla durma tehlikesinde olduğunu bilsek belki bir an ferah ferah nefes almaya bile korkardık. Her an durma tehlikesiyle karşı karşıya olan bu karışık makine, bereket versin ki nasıl işlediğinden haberimiz olmadan yürüyüp gidiyor. Doğadaki kendinden zayıfı

yutma kuralı, en küçük mikroplardan en büyük ve hatta en gelişmiş mahluklara kadar geçerli... Cemiyetler, hükümetler, devletler de böyle. Bir devlet, adaletin harfiyen işleyişine kefil olmak için mahkemeler açıyor, kanunlar yapıyor. Komşusundan bir tavuk çalan bir fakiri, bir açı cezalandırıyor. Fakat kendinden küçük veya kuvvetsiz komşu bir hükümeti yutmak ve memleketine katmak hırsından, adaletsiz endişesinden bir türlü kendini kurtaramıyor. İnsan ilişkilerindeki bu gariplik bazen o derecelere varıyor ki hak ile haksızlığın, hak ederek sahip olmakla hırsızlığın, gaspın sınırlarının nerelerde başlayıp nerelerde biteceğini belirlemekten insan âciz kalıyor. Bu âna kadar şahit olduğumuz olan örneklere bakarsak 'hakk'ın kuvvetten geldiği anlaşılıyor. Kuvvetli olan haklı oluyor. O derecede ki âcizlere, zayıflara hakkı en kuvvetli olan dağıtıyor. Kuvvetlinin fikri doğru oluyor. Bir zayıf, kuvvetlinin fikrini doğru olarak kabul etmek mecburiyetinde bulundukça hürriyet, adalet kurulmuş olamaz. O kuvveti mümkün olduğunca herkese dağıtmanın yolunu bulmalıdır."

Kadının biri diğerinin kulağına eğilerek:

"Artık bu İrfan Bey de lakırdı bulamıyor da kuvvetli Hakkı'yla zayıf Hakkı'yı anlatıyor."

Diğeri: "Muhallebici Hakkı'yı mı anlatıyor dedin?"

"Yok, yağlıkçı Osman'ı. Kulağın nerede kardeş? Dinle de anla!"

"Aman, nesini anlayayım... Kuyrukluyıldız Güneş'in yâriymiş de bilmem kaç senede bir onu görmeye gidermiş... Yanına yaklaştıkça alev alırmış. Yok saçlarını tarar, döker de kırım kırım kırıtır, salım salım salınırmış. Bu lakırdıları kim çıkardı? Kuyruklu daha buraya gelmeden adeta başı açık bilmem neye benzettiler... Ben bilirim, bunları yumurtlayan hep o badi badi Emeti Hanım'dır. Herkesin arkasından ırzına söz söyler."

İrfan Bey devamla:

"Hanımlar, gürültü ediyorsunuz. Rica ederim susunuz. İşte tamam kuyruğuna geldik. Bu tür yıldızlar bir baş ile bir de kuyruktan oluşur. 'Baş' yıldızın 'nevat' dedikleri kesif kısmıyla 'gisu' adı verilen saçından meydana gelmiştir. Bu saçın parlaklığı Güneş'e yaklaştıkça artar. Uzaklaştıkça söner. Kuyruğu da saçı gibi uzadıkça yoğunluğu azalan birtakım gazlardan oluşur."

Bir hanım: "Kuyruğu gaz boyamasından[1] mıymış diyor?"

Bir diğeri: "Ah, keşke papaziden[2] olsaydı. Önümüzden geçerken makasla arşın arşın keserdik."

Bir başkası: "'Tül'[3] olsa daha çok işimize yaramaz mıydı?"

Diğer bir hanım: "Biraz susunuz kardeşler de beyefendi ne diyor, iyice anlayalım." İrfan'a hitaben: "Sözüm ona 'o keş herif' kimdir oğlum, anlayamadım."

İrfan şaşkınlıkla:

"Keş herifi de şimdi nereden bulup çıkardınız?"

O hanım: "Şimdi sen söyledin civanım."

İrfan Bey: "Ben öyle şey söylemedim."

Darülmuallimat'tan[4] çıkma bir kız, İrfan'a:

"Siz deminden yıldızın 'nevat'ı hakkında 'en kesif' tabirini kullanmadınız mıydı? İşte hanım teyzem keş herifi oradan yani nevattan çıkardı."

O hanım: "Aa! Hak kuru iftiradan esirgesin. Keş herifi dolaptan kim çıkardı? Üstüme iyilik sağlık."

İrfan Bey gülerek:

1. Başa, hediyelik eşyalara ve loğusa şerbeti güğümlerine sarılıp bağlanan, kırmızı veya mor renkte kolalı tülbent. (Y.N.)

2. Bir tür ince, ipekli kumaş. (Y.N.)

3. Çok ince gözenekli pamuk, ipek veya sentetik dokuma. (Y.N.)

4. Kız öğretmen okulu. (Y.N.)

"Dolap nerede? İçinden çıkan keş herif kim?"

O hanım: "Bilmem, işte bu küçükhanıma sorunuz. Bunları hep o uyduruyor."

İrfan Bey: "Olmadık şeyler bulup sözlerimi anlaşılmaz bir hale getirmeyiniz."

O hanım: "Evladım, siz de bize o lakırdıların ne demek olduklarını tane tane anlatınız."

İrfan Bey: "Keş herif değil hanım, en kesif dedim."

O hanım: "O ne demek olacak, bize anlatınız."

İrfan Bey: "Nasıl anlatayım... Bir cismi oluşturan parçaların ecza-i ferdiyesi[1] ne kadar sıkı yani birbirine yapışık olursa işte o madde o derece kesif sayılır."

O hanım, yanındaki kadının kulağına eğilerek yavaşça:

"Ay, işte sana bir 'cevahir' daha yumurtladı! 'Eczacının terbiyesi!' Bunun ne demek olduğunu sorsak şimdi lakırdı yine uzar."

Öteki kadın: "Sorma sorma... Güya anlıyormuşsun gibi dinle. Mümeyyizin hanıma bak, nasıl anlıyormuş gibi dinliyor. Hiçbir sözünü anlayamadığından ben eminim. Dırıltıdan benim başım tuttu. Bu konferans ne vakit bitecek bilmem... Geldiğime pişman oldum."

İrfan devamla:

"Hanımlar, Halley Kuyrukluyıldızı yetmiş beş sene süren uzaya doğru o rutin seyahatini yaparak Güneş'in yanından geçtikten sonra bu sene mayısta bizim dünyamıza kuyruğuyla sürtünerek çekilip gidecektir. Kuyruklunun başı bizden 23 milyon kilometre mesafeden geçecek, bu yüzden de kuyruğu bu miktardan uzunsa bize dokunacaktır. Kuyruğun boyu hakkında farklı söylentiler var. Bunu 23'ten tutunuz da 100 milyon kilometreye ka-

1. Oluşturan parçalar, kendi parçaları. (Y.N.)

dar uzatanlar var. Kuyruğun içinden geçmemiz yüksek ihtimal olarak görülüyor. Uzayın o sonsuzluğuna kıyasla 23 milyon kilometrelik bir mesafe nedir? Hiç! Bu uçsuz bucaksız genişlik içinde milyarlarca kilometrelik uzak mesafelerden yanımıza bu kadar sokulan bir serseri yıldızın biraz daha yaklaşması olmayacak bir iş midir? Uzmanlar arasında kesin bir uzlaşma yok. Her biri bir türlü söylüyor. Kuyruğun boyu ve içeriği hakkında söylenenler bile birbirine uymuyor.

Halley yıldızı yetmiş beş sene evvel yine böyle dünyamızın yörüngesi üzerinden gelip geçtiği zaman bilim bugünkü derecede gelişmiş olmadığından o vakit bu yıldız hakkında şimdi bize fikir verecek gerekli kayıtların tutulmamış olması üzücü. Kuyruğun gerçek bileşimleri ve teması ânında dünyamızda yapacağı etkilere dair şimdilik neredeyse tahminlerden başka bilgiye sahip değiliz. Yıldız görülmeye başladıktan sonra tayfının analiziyle bileşimi haber verileceği söyleniyor. Bu hal aynen bürümcükler[1] giymiş bir kadının bir alevle temastan sonra ateşin bileşiminin niteliği ve tesiri hakkında bilgi almayı beklemesi gibi olmaz mı? Tehlikenin dehşetinin kesinliği anlaşıldıktan sonra ne yapacağız? Tehlikenin büyüklüğüne kıyasla, oksijenle dolu mahzenlere saklanmak türünden düşünülen hayatta kalma çareleri ne kadar gülünç kalıyor!

Farz ediniz ki bu dünya bir portakal büyüklüğündedir. Biz de üzerinde gözle görülmeyecek kadar küçük canlılarız. Bu portakalı ya zehirli bir hava içine yahut kızgın bir fırına atıyorlar. Biz, dünya yüzeyindeki bütün bu varlıklar, temizlemek için aleve tutulan bir pilicin hafif tüylerinden daha çabuk ütüleniriz. Bütün müneccimler, bütün astronomlar, tekmil bilimciler rasathaneleriyle, alet ve

1. Ham ipekten dokunmuş giysi kumaşı. (Y.N.)

edevatıyla bir saniyede yok olurlar. Ne âlimi kalır ne cahili, ne zekisi ne aptalı... Her zor meselede kendi türlerinin zararına şahsi kurtuluşlarını sağlamaya uğraşan akıllılar da ahmaklarla birlikte yok olurlar. Artık yaltaklanma, ikiyüzlülük, adam kayırma, hile gibi yalan vasıtaları ve servet kuvveti gibi insanların şanslı bir kısmına has olan üstünlük araçları ilk defa olarak işlevsiz kalır. Bütün iyi ve büyük insanların, filozofların, sosyalistlerin huzurun temini ve insanlığın mutluluğu için hayatları bahasına kurmaya uğraştıkları eşitlik işte o korkunç saniyede ilk ve son defa olarak başarı yüzünü göstermiş olur.

Hanımlar, sizin kendinizc has birtakım rüya tabirleriniz vardır. Mesela Arap, ateş, tez haberdir. Ölü, diri getirir dersiniz. İşte bunun gibi birçok çıkarımda bulunursunuz. Bu kuyrukluyıldız meselesiyle meşgul olmaya başlayalı sinirlerim biraz yoruldu. Geceleri rahat uyuyamıyor, tuhaf tuhaf... sıkıntılı sıkıntılı rüyalar görüyorum. Bu ufak heyecanlarımdan dolayı beni korkaklıkla, zayıf kalple suçlamayınız. Avrupa'da, yeri geldiğinde bize hayatı küçümseme dersleri veren o medeni kıtada bile korkudan intiharlar başlamış olduğunu gazetelerde okuduk. Avrupalıların sağlamları, cesurları korkuyla adeta alay ederler. En büyük tehlikeleri hiçe sayarlar. Kutup seyahatleri ve şu son senelerde baloncuların, tayyarecilerin gösterdikleri akıl almaz cüretler buna güzel birer örnek olabilir. Kutupların sonsuz buzları ne kadar kâşiflere kefen oldu. Hareketli, tenteli bir tahtaboşa benzeyen tayyarelerinin doğru düzgün döneceği şüpheli pervanelerine hayatlarını emanet ederek göklere çıkan kimselerin şu hareketleri en çok hayret edilesi cesaret örneklerinden değil midir? Bunlardan kaç tanesi de kazazede oldu. Vefat etti. Bu korkunç son diğer meslektaşlarının cesaretlerini asla kırmıyor. Bu eksik, bu tehlikeli hava taşıtlarıyla yine göklere çıkan çıkana...

Bu cesur Avrupalıların içinde bile kuyruklunun ismini işittikçe titremeye başlayanlar bulunduktan sonra benim de şu ufak heyecanımı mazur görürsünüz zannederim. Evet, bu üzüntüyle birbiri ardı sıra gördüğüm rüyalar, şurada size özellikle anlatılmayı hak ediyor. Bakalım bunları nasıl tabir edeceksiniz..."

Her taraftan, "Hayırdır inşallah... Hayır inşallah!" diye uğur dileyen cümleler tekrar tekrar işitildi. Emeti Hanım kendince kısa bir-iki dua okuduktan sonra sordu:

"Oğlum, bu rüyaları gördüğün gecenin sabahı pencereden gökyüzüne bakıp da üç defa, 'Bir rüya gördüm maşallah, hayırdır inşallah!' dedin mi?"

İrfan Bey: "Ne yalan söyleyeyim, böyle dediğimi pek hatırlamıyorum."

Emeti Hanım: "Ah şimdiki gençler ah... Ne su içerken besmele çekersiniz... ne sofradan kalkarken 'Yarab şükür' dersiniz. Bu kadar çene çalmaktan çekinmiyorsunuz da o mübarek iki kelimeyi ağzınıza almaya neden üşeniyorsunuz? Tevekkeli her şeyden bet bereket kalkmadı! Kulluğumuzu bilmediğimizden türlü belaya uğruyoruz. Hep kendi günahımız... kabahatimiz... buyurunuz bakalım, işte kuyruklu geliyor. Şimdi ne yapacağız?"

Emeti Hanım'ın bu şikâyetine birçok taraftan katılanlar oldu. Birçok çocuk ağlaması da susturulduktan sonra İrfan Bey yine başladı:

"Şimdi size anlatacağım şeyler rüyadan ibaretse de bu rüyaları son zamanlarda kuyrukluyıldızlar hakkında okuduğum bilimsel kitapların zihnimde bıraktığı bir çeşit intibaların etkisiyle gördüğümden, olmasını korkuyla beklediğimiz gök olaylarının da şu anlattıklarıma yakın bir şekilde geçmesi düşük bir ihtimal değildir. Fakat yine de korkup telaşa düşmemenizi rica ederim. Çünkü bir kuyrukluyıldızın dünyaya çarpması kıyamet kopması demektir. Kıyamet nedir? Nasreddin Hoca'nın bacı ölür-

se küçük kıyamet, ben ölürsem büyük kıyamet dediği gibi her insanın ölümü kendi için bir kıyamet demektir. Bundan dolayı hepimiz için eninde sonunda ölüm muhakkak olduğundan Halley'in bu defaki temas tehlikesinden kurtulmakla ne ölümden ne kıyametten sonsuza kadar kurtulmuş sayılamayacağımıza dayanarak birkaç sene sonra yaşanacak bir hadisenin bugün gerçekleşmesi ihtimali için gereğinden fazla korku ve telaş göstermek akla ve mantığa uygun değildir."

Hanımın biri: "A, nasıl korkup telaş etmeyelim evladım. Can, cümlcdcn aziz."

İrfan Bey: "Evet, haklısınız. Can cümleden azizdir. Fakat buna karşın bizde bir atasözü daha var. Cümleyle gelen düğün bayramdır, derler."

Diğer bir hanım: "Aman, böyle bayram eksik olsun."

İrfan Bey: "Hadisenin önemini akla ve muhakemeye vurabilecek kadar kılı kırk yaranların kalplerinde birer tür endişe var. Bunu inkâr edemem. Geçen akşam bu merakla birkaç gazeteyle bir-iki kitabın bazı sayfalarını gözden geçirdikten sonra düşünmeye uzandım. Zihnimde hep o... Halley... Ateşli silahlardan fırlamış gülleleri kaplumbağa yavaşlığında bırakacak, uzayı yarıp geçen bir hızla bize yaklaşıyor. Dalmışım. Fakat mana âleminde olduğumu tabii bilmiyorum. Her şeyi uyanık zamanımdaki berraklıkla görüyorum. Çamlıca gibi yüksek bir mevkideyim. Bütün İstanbul, Boğaz'ıyla, Haliç'iyle, dağlarıyla, tepeleriyle penceremin hemen kuşbakışı denecek bir çevrilmişlikle yukarıdan bakışı altında. Bahar her tarafa beyaz papatyalarla, sarılı pembeli kır çiçekleriyle işlenmiş kaliçelerini[1] sermiş. Ekilmiş tarlalar taze ekinleriyle zümrüt gibi yemyeşil, dalgalanan birer göl halini almış.

1. Küçük halı, seccade. (Y.N.)

Yer yer ağaçlar yeni açılmış yapraklarıyla taptaze... Göz bu cennet manzarasıyla kendinden geçerken burun, canlandıran ilkbahar kokularını teneffüs ediyor, kulak o yeşil, o çiçekli kürsülerden gelen kuş cıvıltılarıyla coşuyor. Bahar güneşinin serpme altın işlediği parıltılar içindeki o lacivert, geniş denizlere baktım. Kendi kendime, 'Yarabbi,' dedim, 'cennet kisvesine bürünmüş bu dünya, bir yıldızın zehirli kuyruğuyla zehirlenecek, bütün bu şenlik sönecek, bu güllerin solacak, bu bülbüllerin sonsuza dek susacak mı? Şimdi bu tabii sahnelerin, dekorların arasındaki yeşil gelin odalarında gizlenmiş, birbirlerine verdikleri sözleri yenilemekle meşgul kadın erkek âşıklar birbirlerinin vefalı kucaklarında sonsuz uykuya dalıp kalacaklar mı?' O esnada hizmetçim elinde bir demet gazeteyle odaya girdi. Gazeteleri masanın üzerine bıraktı. Zavallının benzi pek uçuk ve elleri titriyordu. Üzüntüsünün sebebini sordum. 'Avrupa'dan gelen haberler pek fenaymış. Her taraf matem halinde. Herkes gazeteleri okuyup birbirine anlatarak ağlaşıyor,' cevabını verdi.

Dışarı çıkmasını işaret ettim. Titrek elimle gazetenin birine uzandım. Birinci sütun şöyle başlıyordu:

Halley'in görüldüğü günden beri yapılan gözlemler ve tayf analizleri gayet endişe verici sonuçlar gösteriyor. Kuyruğu oluşturan gazlar içinde kiyanusun[1] miktarı tahminden pek fazladır. 'Kiyanus' renksiz, sert, kokulu, zehirli, öldürücü bir gaz olmakla beraber hava içinde kıpkırmızı bir alevle tutuşabilir olduğundan dünyaya teması her şekilde tehlikelidir. Dünya atmosferi ile kuyruk maddesi akımları birbirine karıştığı anda zehirlenmeye vakit kalmadan küremiz bir çırpıda alevler içine gömülecektir. Bu yangını doğuracak sebepler pek çoktur.

1. Doğada serbest olarak bulunmayan, fakat birçok cismin birleşimine giren, karbon ve azottan oluşan bir gaz, siyanojen. (Y.N.)

Bugüne kadar işlerimizde rehberimiz olan ikiyüzlülüğü, boş tesellileri bırakarak geleceği vakti saniyesiyle bize haber veren ölüme kahramanca kollarımızı açalım. Ne evlat anasına babasına ne velileri evladına ne hiçbir âşık sevgilisine ağlamaya vakit bulamayacak, hep bir anda *kün fe-yekûn*[1] olacağız. Bu kadar yiğitlikler, kahramanlıklar ve hayret edilesi deha örnekleri gösteren çalışkan kişiler de korkaklar, katiller, zalimler, yağmacılarla beraber mahvolacaklar. Bu milyarlarca dünyalının, paha biçilemez güzelliklerin, bunca bilim ve sanat hazinelerinin matemini tutmak için geride bir canlı kalmayacak. Çekim kanunlarını, fizik kimya esaslarını ortaya koyup bunca kuramlar keşfeden bilimcilerin hep bu ilerlemeci çabaları bu feci sona varmak için midir? Bugün dünyamız çaresiz bir derde düşmüş bir hasta gibi ölüme mahkûm. En âlim, en bilgin, en soylu evladı başı ucunda ümitsizce ağlıyor. Afetin ağırlığı, büyüklüğü karşısında insanın gücü o kadar küçük, o kadar âciz kalıyor ki... bunu tarif için bir oran, bir ölçü aramak bile çocukluk olur.

Ey bu dünyanın güzide evlatları olan filozoflar, yazarlar, şairler, bunca derin fikirlerinizin küllerini kıyametin rüzgârı nereye savuracak? Şefkatli anneniz için yazacağınız ağıdı hangi kederli ele terk edeceksiniz? Bu kadar medeniyet eserlerinin mezarı olan bu yanmış dünyaya, göklerdeki meleklerden birer 'Fatiha' hediye etmelerini rica için kim bir mezar taşı kitabesi yazacak?

Gazetenin baş sütunları bu yolda ümitsizce, karamsarca sözler, hükümlerle dolu. Haberler kısmına geçtim, korkum büsbütün arttı. Şöyle yazıyordu:

Dünyanın felaketi, uzmanlar tarafından bilimsel bir kesinlikle ispat edildikten sonra halktaki heyecan son noktasını bul-

1. Birkaç Kuran ayetinde geçen ve, "Allah ol dedi, oldu / ol der, olur" anlamlarına gelen söz. (Y.N.)

du. Şiddetli korkudan intiharlar başladı. Aklını kaçıranların sayısı inanılmayacak bir derecededir. Mevcut akıl hastaneleri, sürü sürü getirilen delileri almaya yetmediğinden devlet işlerine mahsus büyük binalardan birkaçının hastaneye dönüştürülmesi, ilgili makamlarca konuşuluyor. Her devletin parlamentosu, ahali üzerindeki sahiplenici idare ve himayesini son saate kadar korumaya karar vermiştir.

Mahkemelere gelen davaların şekilleri halihazırdaki kanunlara uygulanamayacak derecede garipleşmiş bulunduğu için hâkimler, fikir bildirirken büyük güçlüğe düşüyor.

Anarşistler bu genel heyecan ve mateme karşı yalnız korkusuz değil adeta memnun, rahatlamış görünüyorlar. Hayatla ölüme karşılık gelen siyahlı beyazlı bayraklarını açıp ölümü yüceltmek için yazdıkları marşı korkutucu bir makamla söyleye söyleye sokakları dolaşıyorlar. İlk mısralar şunlardır:

Kuyrukludur hocamız
Kuruluyor loncamız
Haydi tutuklayınız
Patlayacak bombamız

Bunlara benzer birçok ayrıntı daha okuduktan sonra uyandım. Kendimi döşeğimde, kan ter içinde buldum. Bu rüyada görülenler zihnimden kaybolmadan hepsini bir kâğıda kaydettim."

5

"Birkaç akşam sonra kendimi yine aynı yüksek mevkide, Çamlıca'daki uyku köşkümde buldum. Yine o tazelik, yine o güzellik, yine o güller, yine o bülbüller... Fakat

bu defa o ilk manzaradan fazla bir şey vardı. Alevli başı göklere şimşekler çakan akıl almaz bir büyüklükte, ışıklı bir sorgucun yelpaze gibi açılmış ucu etrafa parlak gölgeler saçarak Marmara'nın sularına sarkmıştı. Bu süslü gök mücevherinin bir benzerini de denizin durgun, lacivert bağrına çizilmiş gördüm. Gözlerim kamaştı.

Uşağım yine bir demet gazeteyle odaya girdi. Zavallı, korkusundan ağlıyordu.

'Ne var?' dedim.

'Efendim, kıyamete bir şey kalmamış. Alınız, okuyunuz,' ürkütücü cevabını verdi. Gazetelerden birini açtım. Gözüme ilişen ilk korkunç haber şu oldu:

Bu gece, gece yarısından iki saat sonra Yerküre, Halley'in kuyruğuna dahil olacaktır.

Saatime baktım. Henüz alafranga yedi. Olay ânına daha on dokuz saat kadar var. Uşağım odadan çıkmıyor, ağzı açık bir çehreyle dikilmiş, karşımda duruyordu. Sordum:

'Niye gitmiyorsun?'

'Meraktan ölüyorum efendim. Allah aşkına haber veriniz. Yazılan şeyleri herkes bir türlü yoruyor. Sizin de fikrinizi anlamak isterim.'

Okudum:

Rusya'dan telgraf:

Kafkasya'nın güney taraflarına yağmur gibi göktaşları dökülüyor. *Bolide*'lerin[1] bazıları birer âlem parçası denecek kadar aşırı büyüklükte. Bunların korkutucu düşüşleriyle yerkabuğunda büyük gedikler, yarıklar açıldı. Bakü taraflarında açılan

1. (İng.) Büyük meteor. (Y.N.)

maden kaynaklarının yarıklarından neft, petrol yağları Hazar Denizi'nin o civardaki yüzeyinde şimdiden birkaç santim kalınlığı buldu. Bir alevlenmeden çok korkuluyor.

Bir saat sonra diğer bir telgraf:

Alevlenme gerçekleşti. Koca Hazar Denizi kırmızı isli bir alev saçan bir çanak maytabı şeklini aldı. Bu büyük yangının bize komşu gezegenlerden bile görülebileceğinden konunun uzmanları emin. Deniz taşıtları bu alevlerin ortasında çıra gibi yanıyor. Boğucu, kızgın bir duman her tarafı istila etti. Sözü edilen denizin sahillerinde yaşayan halk, Karadeniz ve güneybatı taraflarına kaçmaya uğraşıyorlar. Can kaybı hesapsızdır. Gökleri saran kanlı alev bulutları en uzak mesafelerden görülüyor.

Rusya'dan üçüncü telgraf:

Bu müthiş deniz yangını, Kür Irmağı[1] vasıtasıyla içerilere geçerek Sevanga Gölü'yle[2] yeni yataklar kazandı. Her taraftan patlayan kaynaklardan neft yağı, korkunç alev sütunları şeklinde gökleri yalıyor.

Dördüncü telgraf:

Yangın, tasavvur edilemez bir şekilde yayılıyor. Yelisavetopol[3], Erivan vilayetleri ateş içindedir. Yangın kuzeyden Aleksandropol[4] ve batıdan Kars'a doğru hızla yürüyor.

Beşinci telgraf:

Yangın güneyde Tebriz'i, batıda Trabzon'u buldu. Manzaranın yürekler acısı dehşeti, doğal afetlerin hiçbiriyle kıyasla-

1. Kura Nehri. Ardahan, Göle yakınlarından doğar, Aras Nehri'yle birleşerek Hazar Denizi'ne dökülür. (Y.N.)

2. Sevan Gölü. Ermenistan'da bulunan bir göl. Gökçe Gölü olarak da bilinir. (Y.N.)

3. Azerbaycan'ın Gence şehri. (Y.N.)

4. Ermenistan'ın Gümrü şehri. (Y.N.)

namaz. En korkunç depremler, tahrip gücü açısından buna göre hiçbir şey hükmünde kalır.

Bu haberleri açık açık okuduğumdan hizmetkâr karşımda tiril tiril titriyordu.

'Niye titriyorsun Bekir?' dedim.

Korkudan sararmış yanakları üzerine akan gözyaşlarını silerek cevap verdi:

'Samsun'da hısım akraba var. Yangının oraya gelmesine bir şey kalmamış. Ya bu gece Karadeniz tutuşursa ne yaparız efendim?'

Bekir'i teselli için bir-iki söz ararken dışarıda bir gürültüdür koptu. Avrupa'dan şimdi gelen telgraf! Telgraf! Telgraf! İki saate kadar denizlerin taşacağını, dünyanın batacağını yazıyor bu telgraf!' naraları her tarafı çınlatmaya başladı. Bekir hemen koştu. Bir dakika sonra elinde bir kâğıt parçasıyla geldi. Kâğıdı aldım. İşte içeriği:

Sabah'ın Telgraf İlavesi

Londra, 18 Mayıs

Hayli zamandır kuyrukluyıldızın etrafında ortaya çıkan uydu, yörüngesinden çıkarak dünyanın çekimine tutuldu. Baş dönmesi verecek, sürekli artan bir hızla üzerimize geliyor. Halley'in bize gönderdiği bu tehlikeli öncü, kuyruğun temasıyla ortaya çıkması tahmin edilen zararı hiç derecesine indirecek mertebede küremizce büyük tehlikelere sebep olacaktır. Halley'in bu müjdecisi 3.852 kilometre çapında bulunduğundan Ay'dan[1] çap olarak 377 kilometre kadar büyüktür. Bu bir *bolide*, bir göktaşı değil, adeta koca bir âlem demektir. Yapısı-

1. Ay'ın çapı 3.475 kilometredir. (Yazarın notu.)

nın katı olduğu söyleniyor. Avrupa gözlemcilerince buna 'Korkunç Bila' ismi verildi. Çünkü üzerimize düşmesinden evvel Ay'la dehşetli bir karambol yapmaları ihtimalinden bahsolunuyordu. Düşmeden önce dünyanın uydusuyla aralarında böyle bir çarpışma olsa bu iki âlemin ateş parçaları halinde dağılacak enkaz parçaları akıl almaz bir şiddette birer mermi kesilerek dünyamızı benzeri görülmemiş, göksel bir bombardımana tutar.

Bu tanelerin etkilerine kıyasla en son sistem kaleler ve istihkâmlar, Krupp topu[1] güllesine karşı tutulan sigara kâğıdı derecesinde kalır.

Korkunç Bila, Ay'la çarpışmadan önce üzerimize düşse küremizle büyüklük olarak oranı, bir elma üzerine fındık kadar bir tane sıkılmak gibi olur.

Korkunç Bila'ya dair ikinci telgraf:

18 Mayıs

Meselenin uzmanları tarafından Korkunç Bila'nın düşüş zamanı ve yeri kesin olarak belirlendi. Ay'la çarpışma olmayacaktır. Çünkü Bila'nın Ay yörüngesini geçeli dört günden fazla olduğu hesaplanarak anlaşılmıştır. Ay'ın dünyaya olan mesafesi 96.000 daha doğrusu 96.109 ile 90.833 fersah arasında değişmektedir. Buradan Ay'a bir telgraf çekilmek mümkün olsa bir buçuk saniyede ulaşır. Barutla atılan bir top tanesi oraya dokuz günde düşer. Yerküremizden hareket edecek bir ekspres tren sekiz ay yirmi dokuz günde Ay istasyonuna çıkar. Ay'ı, yörüngesi üzerinde durdurmak mümkün olsa dört gün, on dokuz saat, elli beş dakikada yer yüzeyine düşer. Korkunç Bila'nın Ay yörüngesi hizalarında hareketini pek hafiflet-

1. 18. yüzyıldan sonra kullanılan savaş topları. (Y.N.)

mişken sonradan hızını artırması, hacim ve büyüklük bakımından Ay'a hemen denk olması düşüş oranlarını da birbirlerine yaklaştırdığından bu korkunç hadisenin bugün öğleden sonra saat üçü kırk altı dakika on yedi saniye geçe olacağı haber veriliyor.

Cidden başıma bir dönme geldi. Yaşanacak felaketin dehşetinin derecesini tasavvur için elimi gözlerime tutarak, düşünceli, öyle kaldım. Karşımda Bekir'in de saniyeden saniyeye benzi daha fazla atıyordu. Allah'a yakarır gibi ellerini göğsü üzerine kavuşturarak, 'Beyefendi, kıyamet kopacağını anladım. Kaç saat sonra öleceğiz? Aptes alıp hazırlanalım,' dedi.

Yine saate baktım. Alafranga yediyi yirmi geçiyor. Hesapladım.

Korkunç Bila'nın dünyaya çarpmasına dokuz saat yirmi altı dakika, on yedi saniye kalmış olduğunu söyleyince ağlayarak:

'Helalleşmek gereken birçok kimseler var. Şimdi ben onları nerede bulayım? Çoluk çocuğuma da hasret gideceğim,' diye kederlenen bulunan Bekir'e, 'Sus, zihnimi karıştırma,' dedim. Alt taraftaki heyecanlı bilgileri okumaya devam ettim:

Çarpışma noktası, Atlas Okyanusu'nun doğuda Afrika ve Avrupa, kuzeyden İzlanda, Grönland, batıda Kuzey Amerika'nın güney kısmı ve Güney Amerika'nın kuzey kısmı ve güneyde Saint-Roche ile Gine arasında oluşan deniz havzasına doğrudur. Temas noktası hemen yengeç dönencesi üzerinde bulunacaktır.

Uzunlukça bir kutuptan diğerine uzanan Atlas Okyanusu'nun genişliği 3.500 ile 6.700 kilometre arasında değişmektedir. Bu yüzden çapının 3.852 kilometre olduğu düşünülürse kutuplar arasında iki eşit kısma bölünmüş olsa Korkunç Bila

daha önce kaydettiğimiz Atlas Havzası içinde yuvasına geçirilen bir yüzük taşı gibi gelip oturacaktır.

Bu korkunç çarpmanın kıyamet gibi gümbürtüsünü duyacak beyinler humbara[1] gibi birer birer patlar, dağılır. Gökten gelen bu güllenin önünden tutuşarak kaçar. Havanın sıcaklığından, basıncından zaten oralarda sağ kalan olmaz ki bu patırtıyı işitmeye vakit kalsın.

Atlas Okyanusu'nun en derin noktaları 8.340 metre ve Korkunç Bila'nın çapıysa 3.852 kilometre olduğundan suya girecek kavis kirişinin payı, çapının uzunluğu olan 3.852.000 metrede ancak 8.340 miktarını gösterecektir ki bu oran, içinde sekiz-dokuz milimetre derinliğinde su bulunan bir havuza 3.852 milimetre yani üç metre, sekiz desimetre, beş santimetre, iki milimetre çapında küre şeklinde bir cisim atmakla gösterilebilir. Fakat bir varsayım olarak yerkabuğunun bu darbeye karşı koyacağı kabul edilse o düşüş ânında okyanus suları göğe öyle bir fışkırmayla atılacaktır ki altmış kilometre kadar olan atmosfer tabakasını bularak bütün sahilleri yüzlerce kilometre içerlere kadar bir deniz haline getirecektir. Bu büyük şelalenin inişine maruz kalan kıtalarda ne bir insan kalacak ne bir memleketten iz, azgın bir deniz her şeyi silip süpürüp yutacak, Batı Avrupa en fazla hasar görecek kıtalar arasında bulunuyor. İspanya, Fransa, İngiltere, İtalya, ta Rusya'ya kadar bu memleketlerin hepsi batacak, Akdeniz ile Marmara, Karadeniz birleşerek tek bir okyanus halini alacaktır.

Bu satırları okuyunca benim de vücudumu hafif bir ürperti kapladı. Dudaklarımın titrediğini gören Bekir sordu:

'Artık bu dünyadan ümit yok mu? Mutlak bitecek miyiz?'

1. İçine patlayıcı maddeler doldurulup havan topu veya elle atılan yuvarlak bir tür bomba. (Y.N.)

'Dünyanın her tarafı batmayacak fakat buralarda korkunç bir tufan olacak. Her tarafı sular kaplayarak İstanbul deniz altında kalacakmış.'

'Öyleyse beyefendi, ne duruyoruz? Dünyanın batmayacak yerlerine kaçalım.'

'Onu ben de düşündüm ama mümkün değil Bekir.'

'Neden beyefendi, neden?'

'Çünkü Atlas Okyanusu'nun bu hücumuyla ortaya çıkacak dehşetli fırtınalardan falan biraz kurtulabilmek için Avustralya'ya, hiç olmazsa Uzakdoğu'ya doğru kaçmak gerekiyor. Oralarının buraya ne kadar günlük yol olduğunu biliyor musun? Halbuki firar edebilmek için önümüzde dokuz saatten fazla bir zaman yok. Bu süre zarfında insan İzmir'e bile gidemez.'

Bekir iki çenesi birbirine çarparak:

'Öyleyse ne yapacağız efendim?'

'Ne yapılır? İki elimizi kavuşturup boynumuzu bükerek felaketin başa gelmesini bekleyeceğiz. Başka çare var mı?'

'Aman efendim, durmayalım... Haydarpaşa'dan trene binip hiç olmazsa... Eskişehir'e, Konya'ya doğru kaçalım. Oraları denizden uzaktır, belki kurtuluruz.'

Bekir'in bu çocukça fikrine karşı acı acı gülümsedim. O zavallının gözünde Uzakdoğu'yla Konya'nın mevki itibarıyla pek farkı yoktu.

Bekir'e ihtiyat tavsiyesine lüzum görerek dedim ki:

'Telaş etme... İçeride kadınlar bir şey duymasınlar. Ne felaket olacaksa birdenbire olsun bitsin. Hepimiz bir anda ölürüz gider. Keşke bizim de bir şeyden haberimiz olmasaydı... Şimdi bu üzüntüyü, bu çarpıntıyı çekmezdik.'

Bekir ağlayarak:

'Beyefendi, ben ölmeye öyle kolay kolay razı olamam. Elbette düşünüp bunun bir çaresini bulmaya çalışacağım.'

'Haydi karşımdan, aptal herif! Bu kadar âlimlerin, bu kadar hükümdarların, bu kadar milyonerlerin bir kurtuluş yolu bulamadıkları bir afete karşı sen ne çare keşfedeceksin?'

'Efendim, böyle tehlikeli zamanlarda hayat korkusuyla en budala kimseler bile Eflatun[1] kesilir. Elbette ben de kendi kafama göre bir yol keşfederim.' Gözlerini bana dikip parmaklarının ucuyla acele acele birkaç defa ensesini kaşıyarak: 'Beyefendi, aklıma münasip bir tedbir geldi.'

'Nedir?'

'Mesela bahçeye büyük bir sandal hazırlasak? Buralara su bastığı zaman içine girer otururuz. Fena mı olur? Bu suretle ölümden bir adım kaçmış oluruz.'

'Bekir, böyle yüksek mevkilerin su altında kalması için kim bilir ne tufanlar ne fırtınalar kopacak? Hiç bir sandal parçasıyla o kıyametten kurtulmak mümkün olur mu?'

'Beyefendi, böyle bir tedbir alsak bunun bize bir faydası olmazsa bir zararı da dokunmaz. Beş-on lirayı sokağa atmış oluruz. Zaten birkaç saate kadar bütün varımızı bırakıp telef olacak değil miyiz? Hiç olmazsa bu hazırlık bize ufak bir teselli olur. Kalbimize biraz kuvvet verir.'

Bekir'e istediği parayı vererek:

'Haydi git bir sandal bul fakat şimdi herkes bizim gibi düşünmeye yani bu şekilde kendini kurtarmaya hazırlanıyorsa sen aşağıda sandal değil, bir kırık tekne bile bulamazsın.'

'Bizim ahali böyle şeylerde çarçabuk aklını başına toplayamaz. Onlar son kerteye gelmedikçe yani sular Yangın Kulesi'ne[2] kadar varmadıkça kayık, sandal bul-

1. Platon. (Y.N.)
2. Beyazıt Kulesi. (Y.N.)

mayı düşünemezler. Her şeyde... her şeyde yumurta kapıya geldikten sonra çare ararlar. Bazı Hıdırellez günlerinde arabalar üç-dört mecidiyeye mesireye giderken tutmayıp da iki liraya çıktıktan sonra kiralayanları bilmez misiniz? Odunun çekisi[1] yirmi kuruşayken almazlar da karlar yağdıktan, otuz beşi geçtikten sonra alırlar. Kömür de öyle, soğan da öyle, her şey öyle...'

'Bekir, boşuna telaşlanıyorsun. Bu Korkunç Bila felaketinden kurtulacağımızı kabul etsek bile arkasından dokuz-on saat sonra Halley'in kuyruğu belası var.'

'Beyefendi, elbette ona da bir çare düşünürüz. Böyle büyük felaket zamanlarında en okumuş, en akıllı adamların bilgileri bir para etmez de benim gibi en cahil adamlar ne işler becerirler...'

'Haydi haydi git, sandal mı alacaksın mavna mı... ne alacaksan al!'

Bekir çıktı. Gazetenin alt tarafını okumaya giriştim. Korkunç Bila'nın çarpma ânında Yerküre'nin yörüngesinden çıkması ihtimallerinden, buna eklenmiş bin türlü varsayımlardan bahsediliyordu. Hakikate ne kadar uygun olduğu şüpheli bu ucu bucağı gelmez sözleri okudukça en âlim, en bilgin kimselerin böyle nazik anlarda birer ahmak kesilecekleri hakkındaki Bekir'in düşüncesini kabul edeceğim geldi. Sade bilim adına birçok lakırdı söyleniyordu. Fakat Bekir'in bir sandal hazırlaması türünden en ufak bir kurtuluş çaresi tavsiyesi olsun görüp okuyamadım.

Korkunç Bila, Atlas Okyanusu'nun o haber verilen kısmına düşüp oturduktan, bu çarpmanın yaratacağı tufanları, afetleri geçirdikten sonra bu dünyada sağ kalan insanlar ne harikalar, ne gariplikler görecekler, bilim ne

1. İki yüz elli kiloya eşit olan bir ağırlık ölçüsü. (Y.N.)

büyük istifadeler edecekti! Çünkü bu yaşadığımız âlemin üzerine diğer bir âlem ilave edilmiş olacaktı. Kaplarına sığmayan bu şimdiki zaman insanları bu yeni dünyanın üzerine çıkmak için kim bilir ne gibi yükselme araçları icat edeceklerdi! Evvela balonlarla, tayyarelerle çıkılacak, yavaş yavaş dişli şimendiferler yapılacak, 3.852 kilometrelik bir yüksekliğe çıkılacaktı. Dünyamızın son hava tabakasından sonra Korkunç Bila'nın yukarılarında solunabilir hava yoksa bu yeni dünya seyahatini denizlerin altında çalışan amelenin giydikleri gibi 'iskafander'[1] dedikleri o koca kafalı, camdan gözlü giysilere girip kendilerine aşağıdan hortumlarla hava verile verile öyle yükseleceklerdi.

Bu ekleme âlemde güzel iklimler, kıymetli madenler keşfedildiği takdirde milletler arasında yine senin benim kavgaları çıkarak ne savaşlar olacak, yine kanlar dökülecekti... Şu eski dünyayı aralarında bir türlü adilce paylaşamayan insanlar bu yenisi için büsbütün çıldıracaklardı... Yahut Korkunç Bila'da da yaşayanlar varsa topraklarına, vatanlarına saldıran dünyalıları içeri sokmamak için Bilalılar şiddetli savunmalar yapacaklardı. Böylece diğer bir âlemin savaşma yöntemi, türdeşlerini öldürmek niyetiyle icat ettikleri yok edici alet edevatlar görülecek ve her devletin genelkurmayı bu yeni savaştan ders çıkarılacak birçok önemli noktalar bularak savaş kitaplarına yazacaklardı.

Bu Bilalılar, dünyalılara galip gelecek bir nitelikteyseler o zaman bütün Avrupa vaktiyle Roma'nın barbar istilasına uğramasından daha müthiş bir afete düşeceğinden artık Avrupa devletleri arasındaki üçlü ittifak, ikili

1. Skafander. Denizde derinlere dalmak için giyilen elbise. (Y.N.)

ittifak[1] türünden tedbirler gereksiz görülerek bu büyük belaya karşı koyabilmek için bütün devletler, Fransızlarla Almanlar, İngilizlerle Ruslar hepsi birleşmeye ve Balkan hükümetleri topluca, kardeşlik içinde hareket etmeye mecbur kalacaklar... Avrupa siyasetinde ilk ve belki de son defa olarak tüm halkların kurtuluşunun genel bir birleşmede olacağı hakikatinin entrikasızca teslim ve kabul olunması harikası görülecekti."

İrfan Bey hayli uzayan konferansını burada kesti. Çünkü konuşmanın sonlarından hanımların çoğu bir şey anlayamayarak uyuyakalmışlar, oradan buradan ufak çocuklar vızıldamaya başlamışlardı. Uyuşanların, dalanların uykularını açmak, dinleyenlerin yorgunluklarını gidermek için hanımlara kahveler, çaylar, bisküviler, pastalar, şekerlemeler dağıtıldı. Yine çeneler açıldı. Sofanın içi uğultuyla doldu. Kadınlar için susmak yorgunluk, söylemek dinlenmektir.

İrfan Bey'in kadınların ruhi durumlarına dair epeyce gözlemleri vardı. Daha yedi-sekiz yaşında bir çocukken annesiyle birlikte mahalle camisine vaaz dinlemeye gittikleri vakit vaiz efendi mesela Kıssa-i Yusuf[2] (A.S.) mu anlatır... fakat menkıbeyi bitirmez. Hazreti Yusuf'u kuyuda bırakır. Diyelim vaaz Aksaray'da Kara Mehmet Paşa Cami-i Şerifi'nde kuşluk[3] zamanı veriliyorsa kıssanın devamını öğleden sonra İğciler Camisi'nde[4] söyleyeceğini bildirip kürsüden iner. Hikâye pek meraklı bir

1. Üçlü İttifak; Almanya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve İtalya arasında 1882'de yapılan ve Birinci Dünya Savaşı'na kadar süren birliktelik antlaşmasıdır. İkili İttifak ise Rus İmparatorluğu ile Fransa arasında 1894'te başlamış, 1917'ye kadar sürmüştür. (Y.N.)

2. Kuran'daki Hazreti Yusuf kıssası. (Y.N.)

3. Günün sabah ile öğle arası bölümü. (Y.N.)

4. Bu iki cami, günümüze ulaşamamıştır. (Y.N.)

noktada bırakıldığı için bütün o kadın cemaati şeyh efendinin arkasından ayrılmaz. Diğer camiye kadar giderlerdi. İrfan Bey bu dakikayı bildiğinden o kahve, çay, şerbet sohbeti esnasında hanımlardan her birinin, anlama güçlerine göre konferanstan edinebildikleri fikrî faydayı diğerine doya doya anlatıp açıklayabilmeleri için uzun bir vakit sessiz kaldı. Kadınlar birbirine neler söylemiyorlardı neler... Korkunç Bila'nın adını derhal Koca Bela koydular. Bu belanın dünyamıza ayın son çarşambasında çarpacağını keşfe kadar vardılar. Kimi bunun evvela Yedikule'ye düşeceğini, kimi Anadoluhisarı'na çarpacağını kimi Kalpakçılarbaşı'na ineceğini söylüyordu.

İrfan, kadınların bu çıkarımlarına, bu coşkunluklarına bol bol müsaade ettikten sonra der ki:

"Hanımefendiler, affedersiniz, epeyce başınızı ağrıttım. Bugün bu kadar yeter. Bir hafta sonra teşrif ederseniz bir ikinci konferansta rüyamın yani hikâyenin geri kalanını tamamlayacağım. Korkunç Bila'nın dünyaya nasıl çarptığını, İstanbul'un ne şekilde sular altında kaldığını, Yerküre'nin Halley'in kuyruğu içinden geçerken ne gibi üzücü olaylara sebep olduğunu her şeyiyle anlatacağım. Hem artık kuyrukluyıldız bütün ayan beyan görülmekte olduğundan bir hafta zarfında bu konuda önemli araştırmaları içeren Avrupa'dan gelecek kitap, gazete ve özel risaleler yardımıyla hayliden hayli artırmış olacağız. Dolayısıyla bir hafta sonra bu konuya dair sözlerimizin arasındaki bilinmezlerin azalıp bilgilerin çoğalacağını umarım."

Bir hafta sonra verilecek konferansta yine hep birden toplanmak kararıyla o gün hanımlar dağılırlar.

6

Birkaç gün geçer. İrfan kalemde[1] oturmaktayken odacı gelir. Dışarıda siyah çarşaflı, yüzü peçeli bir kadının kendisini görmek istediğini haber verir. İrfan garipseyerek odadan çıkar. Gerçekten de koridorun loşluğu içinde sımsıkı örtülü fakat temiz kıyafetli bir hanımın durduğunu görür. Ziyaret sebebini sorar. Kadın cevap olarak bir zarf uzatır. Tek kelime konuşmadan döner gider. İrfan'ın merakı artar. Bir köşeye çekilir. Zarfı yırtar. İçinden şu mektup çıkar:

Beyefendi,

Kuyruğu içinden mayısın beşinci gününün sonu ve altıncı perşembe sabahı geçeceğimiz haberi verilen Halley yıldızı beni meraktan öldürüyor. Fakat bu merakımı sırf büyük bir korku eseri zannetmeyiniz. Nasıl olacak? İşte bunu görmek istiyorum. Kalbimde bir korku çarpıntısı var, inkâr etmem. Lakin merakla karışık tatlı bir korku... Uzay içinde iki âlem gümmm diye birbiriyle nasıl çarpışır! Aman Yarabbi! Görülecek şey! Bakınız, bakınız... Daha şimdiden içime çarpıntılar geliyor. Bir şeyler oluyorum. Şimdi bu haber verilen tarihte biz Halley'in o saçaklı, o pırıl pırıl, o görkemli, ışıklar içindeki eteği arasından geçecek miyiz? Aman ne cümbüş! Bayılırım. Gel keyfim gel! Oh... oh... Ne safa... ne eğlence... en şaşaalı şair kalemlerinin bile tasvirinden âciz kalacakları yüce bir manzarayı hep birlikte davetsiz, giriş ücreti ödemeden seyredeceğiz. İşte bir eşitlik örneği! Meşrutiyetimizin ilanından[2] beri kardeşlik, eşitlik var diye bar bar bağırıyoruz. Lakin en adi bir seyirlik için gelenlerden beşer, onar kuruş alıyorlar. Bu parayı veremeyen oyunu seyredemiyor.

1. Resmî kuruluşlarda yazı işlerinin görüldüğü yer. (Y.N.)

2. 1908'de ilan edilen İkinci Meşrutiyet. (Y.N.)

Beş kuruşun verdiği bir üstünlüğü en adil kanunlar bahşedemiyor. Öyle büyük günlerde, misal gelecek 10 Temmuz[1] kutlu gününde fukara için de bedava oyunlar tertip edilse ne olur? 10 Temmuz dedim de, gördünüz mü, 6 Mayıs'ı unuttum. Kadın aklı bu efendim, affedersiniz. İşte o gün de ne olacaksa zengin fukara hep beraber olacak.

Ben ne kadar garipliklere düşkün bir kızım bilseniz! Ben "ispor" delisiyim. Ah, ne yapayım ki Cenabıhak beni kadın yaratmış.

Alp Dağları'na gidenleri, Mont Blanc'a[2] çıkanları, Mısır'da Piramitleri gezenleri... Baalbek[3] harabelerinde dolaşanları... Balonlara binenleri, tayyarelerle uçanları gazetelerde okudukça ne kadar imrendiğimi size tarif edemem. Birkaç ay evvel şehrimizde kazazede olan Mösyö Blériot'nun[4] Tatavla'da[5] bir haneye çarpan tayyaresi içinde ben de bulunmadığıma ne kadar üzüldüm bilseniz... Bu sözlerime gülmeyiniz rica ederim beyefendi... Ben yalan sevmem. Kendimi olduğum gibi yazıyorum. Benim karakterimde bir Türk kızı bulunabileceğine belki ihtimal vermezsiniz. Fakat emin olunuz ki ben varım... Mevcudum... Hem de böyle anlattığım gibiyim.

Ah, ah... Hep dertlerimi bu mektubumda size anlatmak istemem. Belki sonra hoppa olduğumu düşünürsünüz. Bu kadar ispor meraklısı olup da nereyi gezdiğim var? Hele o kapanık kış günlerinde evde patlarım alimallah... Evde piyanom var... mandolinim var... udum var... Kitaplarım, nakış işler maki-

1. Rumi takvime göre İkinci Meşrutiyet'in ilan edildiği gün. Miladi takvime göre 23 Temmuz. (Y.N.)

2. 4808 metre yükseklikteki, Alpler'in ve Avrupa'nın en yüksek dağı. (Y.N.)

3. Lübnan'da, Bekaa Vadisi'nde yer alan antik şehir. (Y.N.)

4. Louis Blériot (1872-1936): Fransız pilot ve mucit. Manş Denizi'ni uçakla geçen ilk insan olan Blériot, 12 Aralık 1909'da İstanbul'da yaptığı gösteride, Taksim Meydanı'ndan havalanan uçakla Kurtuluş'ta bir evin çatısına çarpmıştır. (Y.N.)

5. Kurtuluş semtinin eski adı. (Y.N.)

nelerim... her şeyim var. Fakat bazen o kadar sıkılırım ki bunların hepsini pencereden bahçeye atacağım gelir. Of, her gün dan dun piyano... Tımbır tımbır ut... Tıkır tıkır makine... Usandım, bıktım, illallah artık!

Annemden izin isterim, sokağa gönder diye yalvarırım. Gönlü olursa yanıma dadımı, lalamı katar. Yüzüm sımsıkı kapalı olarak Beyazıt'a kadar gönderir. Şöyle bir lamelif çevirip[1] eve döneriz. Lalam var, dediğime gülmeyiniz sakın. Ne saf adamdır bilseniz... Elinde büyüdüm. Babam kadar severim. Fakat o da insafsızdır. Geçenlerde yine Beyazıt'a kadar çıktık. Kumkapı'ya inelim, Makriköyü'ne[2] gidip gelme birer bilet alalım, az buçuk kırları dolaşalım, annem nereden duyacak, diye o kadar yalvardım. Kandırmak mümkün olmadı.

Sokağa çıkmak için izin alamadığım günlerdeki halimi sormayınız artık. O bizim kapanık, yosunlu bahçemizde ağabeyimin bisikleti elimden neler çeker! Kendimi de onu da bir duvardan bir duvara çarparak altımda sanki bir küheylan varmış gibi adeta manej[3] yaparım. Ondan da bıktım mı ağaçlara salıncak kurarım. Bütün hıncımı onlardan alırım. Kayısı olsun, armut olsun, bütün bu benden yaşlı ağaçların sakatlamadık kolunu, dalını bırakmam. İç sıkıntımı bu şekilde de def edemezsem ne yaparım bilir misiniz? Söz aramızda, aman kimse duymasın... Usulcacık yükün[4] içinden tavan arasına sıvışırım. Çatı kapağını açarım. Dama çıkarım. Oh, oh! Bütün İstanbul, tüm denizler, ta adalara kadar ayak altında... Orada geniş geniş nefesler alıp biraz ferahlarım. Birkaç ay evvel muzip komşulardan biri beni damda görmüş, anneme söylemiş. Aman Rabbim, işitmediğim söz kalmadı. Meğerse bir kız için dama çıkmak pek ayıpmış. Bu memlekette kızlar için ayıp olmayan ne var acaba?

1. Bir yerden pek uzaklaşmadan etrafı dolaşıp geri gelmek. (Y.N.)

2. Bakırköy. (Y.N.)

3. Atlı gösteri. (Y.N.)

4. Yüklük. Gömülü büyük dolap. (Y.N.)

Dama çıkınca aklıma şey gelir. Hani ya Zuhuri[1] oyununda Pişekâr[2] kaplamasız paravanaya benzeyen o parmaklıktan evin tıkırrrrrr diye şakşağıyla[3] kapısını açtıktan sonra hanımlar birer iskemleye basarak güya üst kata çıkmış olurlar da, "Aaa, Samatya'da şimendifer bir adam çiğnedi. Aman içim fena oldu," tarzında yaygaraya başlarlar. İşte bunu hatırlayarak gülerim. Beybabam beni çok sever. Beni bu dama çıkmak âdetinden vazgeçiremedikleri için şimdi ta damın üstüne dört tarafı pencereli bir cihannüma[4] inşa ettiriyorlar. Ne isabet, ne isabet oluyor biliyor musunuz! Burası bana Halley yıldızını incelemek için rasathane hizmetini görecek. Ya beyim, astronomiyle yalnız siz erkekler mi meşgul olursunuz! Evimizin içinde büyük küçük ne kadar dürbün varsa rasathaneme çıkaracağım... Observasyona[5] koyulacağım. Gözlemlerimi size mektupla arz ederim inşallah. Yalan... yalan, böyle atıp tuttuğuma aldanıp da beni bir şey biliyor zannetmeyiniz. Ben bir yıldızın gökteki mevkisini bile ölçüp belirleyemem. Alet edevat nerede? Büyükbabamdan kalma uzun bir dürbün... ağabeyimin çiftesiyle gökyüzü mü gözlemlenir? Fakat Halley hakkındaki merakım pek fazla. Buna dair özel bilgi almak için size bu mektubu yazmaya cüret ettim. Lakin bu cüretimi bir ben bilmeliyim bir de siz. Ha gerçek, unuttum, bir de mektubu size getiren kadın. Çünkü babam ve annem sonra bana çok kızarlar. Kim bilir neler olur! Ne kıyametler kopar! Gazetelere yazı göndermeme bile izin vermiyorlar. Bana bir şey yazdırtmadıktan sonra beni niye okuttunuz? "Âlemin kızları yazıyorlar bir şey olmuyor da ben yazarsam mı ayıp olacak?" diye çok rica ediyorum. "Hayır olmaz,

1. Ortaoyunu takımı. (Y.N.)

2. Ortaoyununda Kavuklu ve diğer tiplerle konuşarak oyunu yürüten, hem oyunu hem oyuncuları yöneten oyuncu. (Y.N.)

3. Çoğunlukla hokkabazların kullandıkları, hafifçe vurulduğunda hızla vurulmuş gibi şak diye ses çıkaran tahta maşa. (Y.N.)

4. Her yanı görmeye elverişli, camlı çatı katı veya taraça, kule. (Y.N.)

5. Gözlem. (Y.N.)

hayır olmaz, sana sahip olacak adam izin verirse o zaman yazarsın!" cevabını veriyorlar. İşitiyor musunuz? Bana sahip olacak o adam! Of... Şimdiden bu adamı hiç sevmiyorum. Çünkü daha adını bilmeden, yüzünü görmeden bu adamın arzusuna... emrine tabi bulunuyorum. Babamın sahipliğinden çıkıp onun sözü altına mı gireceğim? Bu müstakbel talibimden büyük bir intikam almak istiyorum. Biliyor musunuz nasıl? Bir gün yeldirmemi giyip ağabeyimin bisikletiyle bizim evin ahır kapısından dışarı fırladıktan sonra Samatya'ya doğru demiryolunu bir tuttururum iş olur biter. Bu kadın kim diye kimliğimi araştırırlar. Kimin kızı olduğum anlaşılınca beni almaya hiç kimse cesaret edemez. Ne kadar melek gibi bir kız olursan ol... Göz önünde bir kere bisiklete binmek, âlemi senden nefret ettirmeye yetiyor. Aman Yarabbi, ne memleket, ne *bêtise*[1]!

Beyefendi, size böyle serbest serbest mektup yazışımdan beni terbiyesiz, hele de iffetsiz bir kız zannetmeyiniz. Ben pek safım, herkesi de öyle sanırım. Beni biraz okutup yazdırttılar. Fakat insafsızlar, bu eğitim tahsilimi kullanmama hiç meydan vermiyorlar. Ben de diğer yaşıtlarım gibi gazetelere makale... hele ah... ah... kadınlığa ait faydalı konulara dair minimini, süslü süslü kitaplar yazmak istiyorum. Böyle bir kitap kabı üzerinde acaba "Yazarı ... Hanım" diye ismimi görmek nasip olacak mı? Ay aman, affedersiniz... Yazarlar isimlerinin yanına böyle bey yahut hanım gibi unvanlar koymazlar değil mi? Kusuruma bakmayınız, acemilik...

Gazetelerde kadınlar aleyhindeki makalelerinizi gördüm. İşte kadın düşmanı bir bey dedim. Bu mektubu yazmaya cesaret ettim. Beni bir kadın değil kendiniz gibi bir erkek varsaymanızı rica ederim. O şekilde dost olabiliriz. Bakınız, sizin kadın aleyhtarlığınıza ben kızmıyorum. Benim de erkeklerden şikâyetime siz gücenmeyiniz. Sizden Halley hakkında bilgi iste-

1. (Fr.) Budalalık, saçmalık. (Y.N.)

rim. Size bu mektubu getiren kadın birkaç gün sonra cevap almaya gelecektir.

Sizden büyük ama büyük bir ricam var.

Benim kim olduğumu araştırmaya kalkışmayınız. Zaten bu hususta mümkün tedbirleri almaktan geri durmadım. Böyle bir meraka kalkışsanız da boşuna yorulursunuz zannederim.

Bu ricamın aksine ısrar ederseniz sizinle dostluğu kesmeye mecbur olurum. Sonra karışmam. Ha de de de de...

İmza
Kadın doğduğuna pişman bir zavallı

Kadın düşmanı İrfan Bey mektubu okurken o kadar yumuşadı ki iki defa, üç defa okumalara doyamadı. Kadınlara karşı o güne kadar olan şiddetli düşmanlığının onlardan hak ettiği kadar yüz bulamamasından kaynaklandığını anladı. O yazıların her satırında, belki her kelimesinde tarifsiz bir çekicilik, büyüleyici bir tesir buluyor, derin, ulvi bir şiir okur gibi kendinden geçiyordu.

Bu mektuba birdenbire niçin böyle kapılmış olduğunu anlamaya, düşünmeye girişmek istedi. Hiç tanımadığı bir erkeğe bu kadar serbest bir dille mektup yazan bir kızın kadınlık kimliğinin pek de güvenilir olmayabileceğini düşündü. Bakalım yazdığı şeyler hep doğru muydu? Bu kalem böyle bir şeyi ilk defa yazmışa benzemiyordu. Mektup usta işiydi. Görgülü bir saflığa bürünmüş o cümleler içinde ne baştan çıkarıcı sözler vardı. Hele mektubun sonundaki, "Halley yıldızına dair sizden bilgi isterim. Yine o kadın sizden birkaç gün sonra cevap almaya gelecektir," kaydı bu hanım kızın İrfan'la bir mektuplaşma kapısı açmak istediğine hiç şüphe bırakmıyordu. Ya hele sondaki o "de de de de de" çocukça hoş tehdidi kimliğini gizleme konusunda hem kaçmak hem davul çalmak türünden bir şaka; daha doğrusu, hakkım-

da araştırma yapmaktan sizi men ederim fakat bu ricamı dinlemezseniz o da pek umurumda değil, demek değil miydi? İlk mektupta bu ne teklifsizlikti! Dama çıktığına kadar yazıyordu. Aman Yarabbi, ne olursa olsun, bu kız bütün o serbest, şuh, şen sözleriyle İrfan'ın kadınlık namına o güne kadar tapmaya değer bulmak için zihninde tasavvur edebildiği benzersiz bir örnek değil miydi? Zihnini meyletmekten kurtaramadığı bu kötü düşüncelerinde İrfan'ın kesinlikle aldanmış olduğunu manevi bir kuvvet kendine ispat edebilmiş olsa zavallı delikanlı ne kadar bahtiyar olacaktı, ne kadar...

Bunun bazı muzipler tarafından kurulmuş bir tuzak olması ihtimalini de düşündü. Yazıyı inceden inceye gözden geçirdi. Yazı, kadın elyazısıydı. Bundan hiç şüphesi kalmadı. İfadelerinde bir erkek kadar düzen, kuvvet, şiddet, fikir isabeti gösteren hanımlar da görülmüştür. Fakat elyazısı öyle değil. Elyazısında hemen her zaman cinsilatife has bir zayıflık eseri, aman affedersiniz bir nezaket... ahlakça dağınıklıklarını gösterecek bir ufak kuralsızlık olsun görülür. Bu hususta biraz yatkınlığı olanlar kadın yazısını bir bakışta tanırlar. Bu mesele, yazıdan sahibinin kimliği hakkında çıkarımlarda bulunmak usulünü keşfe uğraşanların cidden meşgul olmaları gereken önemli bir husustur.

Bu mektuptaki şuhluğuna bakıp İrfan meçhul sevgilisini gayet güzel adeta eşsiz bir güzellik ve hoşlukta bir kız olmak üzere tasavvur ediyordu. Onu kadınlığının sanatkârca dokunuşlarıyla bezenmiş küçük bir odada, şık bir yazıhanenin önünde, sabahleyin baştan savma bir tuvaletle, eğildiği kâğıdın üzerine arada bir altın sarısı bukleler döküle döküle o mektubu yazmakla meşgul görüyor ve en usta ressamların *vierge*[1] tasvirlerinde göster-

1. (Fr.) Bakire. Burada Meryem Ana kastedilmektedir. (Y.N.)

meye uğraştıkları zambak beyazlığındaki narin, nazik o eli hemen göğsüne çekerek ateşli öpüşlere boğmak istiyordu. Görmeden âşık olmak... İrfan gibi "romanesk" tabiatlı bir genç için bu ne büyük bir bahtiyarlıktı! Gönlünün bu kadar hızla alev almaya meyilli olduğunu bilmiyordu. Sevgilisinin maddi manevi kimliğine dair ufak bir şey keşfedebilmek için mektubu evirdi çevirdi, her kelimeden, her noktadan taşıdığı mana haricinde birer anlam çıkarmaya uğraştı. Düşündü, düşündü. Bu kız kendisini nereden tanıyordu? Kadınlara konferans verdiği esnada bu küçükhanım da dinleyiciler arasında bulunmuş olmasın? Fakat mektupta konferanstan hiç bahsedilmemişti. Bu da bir kurnazlık olmalı, dedi.

İrfan o haftaki konferansını dinleyicileri içinde tapılası böyle bir küçükhanım bulunması ihtimalinden dolayı, "sansasyonel" bir şekilde vermek hazırlıklarına başladı. Fakat şimdi her şeyden evvel bu mektuba güzel bir cevap hazırlamak lazımdı. Hemen kalemden çıktı, Köprü'ye[1] indi. Vapurla Haydarpaşa'ya geçti. Tenha tenha kırlarda dolaşa dolaşa, ağaç altlarında, çayırlıklarda otura otura kurşunkalemiyle şu müsveddeyi yaptı:

Hanımefendi,

Hakkımda gösterdiğiniz teveccühe layık olduğumu ispat edebilmek için yazacak kelime bulamıyorum. Bendenizi ne garip, ne güç fakat ne mutlu bir hale düşürdünüz... Şu anda kalbimden fışkıranları hep yazsam affedilmez... Çünkü pek ileri varmış, müsaadenizi kötüye kullanmış, aramızda açılan şu gizliden, hoş münasebeti daha ilk adımda sarsmış olurum. Size pek bilgelikli, pek ağırbaşlı, pek usluca bir cevap yazmak isterdim. Fakat bu mümkün değil.

1. Galata Köprüsü. (Y.N.)

İşte bakınız, ağlıyorum. Niçin? Niçin? Bu niçini açıklamak biraz uzun sürer... Beni dinlemek için biraz sıkılmak nezaketini esirgemezsiniz değil mi? Bugüne kadar hiçbir kadın tarafından ne derdi olduğunun sorulmasına tenezzül edilmeyen bu zavallı kalbimde alev almaya hazır, birikmiş öyle bir aşk mayası var ki işte bilmeden siz ona dokundunuz. Bu sevda tabirini affedersiniz. Kabahat bende değil... Bu coşan ben değilim. Aşktır. Tabiattır.

Mektubunuzda gösterdiğiniz saflığa saflıkla karşılık vereceğim. Olduğum gibi görüneceğim. Şimdiye kadar sevilmedim. Çok özendim. Fakat sanırım ki sevmedim. Yahut biraz öyle zannettiklerimin sevgi olmadığını şimdi anlıyorum. Gençlerin kalplerini mutlulukla dolduran sevda perisi benim gönlümde hiçbir vakit bir hakikate bürünmek lütfunu göstermedi. Daima, daima hayal şeklinde kaldı. İşte ben öyle oyalandım. Hep hayaller, hülyalar arkasından koştum. Hep olmayan afetler için ağladım. Bu hiçler için o kadar yoruldum ki aşkı da inkâr edecek bir hale geldim. Fakat siz onu işte şimdi gönlümde bir çırpıda tutuşturdunuz. "Siz" diyorum, vefalı bir muhatap bulduğuma sevinerek bütün derdimi dökmek istiyorum. Galiba yine aldanıyorum. Çünkü siz kimsiniz? Şu anda benim için yine muhteşem bir hayalden başka bir şey değilsiniz. Elimde maddiliğinizin, varlığınızın belgesi yalnız bir mektup var. Bu kâğıt parçasından ben gönlümce neler çıkarmıyorum! İşte bunlar da hülya, bunlar da birer hayal...

Lütfettiğiniz bu mektupta aşk ve sevdaya dair tek bir kelime yok. Fakat göz yanılmasına bağımlı bir zavallı gibi gönlümdeki ateşi orada görmeye çalışıyorum. Sizi ne gönül çelen şekillerde tasavvur ediyorum bilseniz... Sevda bereketi hayal gücümü süslemeye başladığı zamandan beri kalbimin tahtını işgal eden aşk melikemde ne güzellikler tahayyül ediyorsam şimdi hep onları sizde görüyorum. Bu anda siz benim için bir hayal fakat senelerden beri düşüncelerimin bütün sanat kuvveti ve estetik gücüyle var ettiği ve bugün hakikate dönüşme

ümidini veren bir güzellik hayalisiniz. İcat kuvvetim sizi Venüslerden, en ilahî şair ve ressamların gökte pembe bulutlar ortasında, yerde çiçekli vadiler, derelerde güller, yaseminler arasında, nilüferlerle döşenmiş berrak sular içinde tasvir etmeye uğraştıkları güzellik perilerinden hep birer güzellik toplayarak yaratmıştır. Siz ezelden ebede benim olan bu can yoldaşımsınız değil mi? Rica ederim, artık beni aldatmayınız. İşte böyle, işte tıpkı böyle, tasavvur ettiğim gibi görününüz.

Yazdıkça coşuyorum. Coştukça yazarsam sizi kendime daha çok güldürürüm. Belki de kızdırırım. Bundan korkuyorum. Fakat duramayacağım ki... Hayalinizin bir sinir akıntısı kesilen zihnimdeki salınmalarını adeta hissediyorum. Uzun mesafelerden görmenin mümkün olduğunu gösteren bir "televizyon"[1] aleti gibi gözlerim harika bir hisle sizi uzaklardan görmeye çabalıyor. Varlığınızın belgesi elimdeki o mektubunuzla sizi o gaip âleminde bulmaya uğraşıyorum. Kimliğiniz hakkında araştırmaya kalkışmamamı mektubunuzda emretmişsiniz. Sonra ha de de de de de buyurmuşsunuz. Ben bu de de de'lerden pek korkarım. Çünkü kulaklarım insan diliyle bağ kurmaya çabaladığı esnada annemden işittiğim ilk tehdit sözleri işte yine bu de de de'ler olmuştu. Fakat insan yaradılışında yasak şeylerden sakınmadan çok onlara meyletmeye istek vardır. Maddi olarak değilse de manen olsun kim olduğunuzu keşfe uğraşmak merakından kendimi alamıyorum ki... Bir şeyi yapmak günah olabilir. Lakin düşünmek öyle değil. Zihnî faaliyetinden kim men edilebilir ve hele de bu kabahatinden dolayı kim ayıplanabilir? Oradan dışarı çıkmayan tasavvurlar ne şekil ve nitelikte olursa olsun, buna kanun bile müdahale edemiyor.

Mektubunuzda kim olduğunuzu keşfetmek için ipucu olarak kullanabileceğim yalnız şu ibare var: "Bir gün yeldirmemi giyip ağabeyimin bisikletiyle bizim evin ahır kapısından

1. Televizyonla ilgili ilk çalışmalar 20. yüzyıl başlarına kadar gider. (Y.N.)

dışarı fırladıktan sonra Samatya'ya doğru demiryolunu bir tutturursam iş olur biter." Sizi bulmak için araştırmamda yolumu aydınlatabilecek cümle işte bundan ibaret. Bu satırlar devlethanenizin[1] ahırının kapısından dışarı çıkılınca demiryoluna inildiğini, bir biraderiniz bulunduğunu, onun da bir bisikleti olduğunu anlatıyor. Fakat bu demiryolu ta Gülhane'den Yedikule'ye doğru uzanıyor. İstanbul'un Marmara'ya bakan bu kısmında ahır kapılarından bu güzergâha inilir binlerce ev var. Bunların içinde devlethaneniz hangisi? Bunu bulmak... ne güç bir muamma... sonra bisikletinden yola çıkarak biraderinizi keşfetmek... Bu da hemen orduda sarı çizmeli Mehmet Ağa belirsizliğinde bir şey... Kimliğinizi saklamaya uğraşır gibi görünüp de alttan alttan mektuba şu kadarcık bir ibare sıkıştırmış olmanız, üzüntüden beni öldürmek muzipliğinden başka neye yorulabilir? Mademki bu meseleyi eşelememi yasaklıyorsunuz, işte bendeniz de bu noktada susuyorum. Emrinize uymaya söz veriyorum.

Halley Kuyrukluyıldızı hakkındaki merakınızı söylüyor ve buna dair bilgi talep ediyorsunuz. Bu konuda benim bildiklerim de herkesten pek fazla değil. Bu hususdaki genel bilgiler kitaplarda, gazetelerde görülenlerden, ağızdan ağza dolaşan söylentilerden ibaret. Uzmanların bilgilerinin de pek kesin olmadığını söylersem gülmeyiniz. Matematikçiler, Halley'in Güneş'e yaklaşıncaya kadar yörüngesi üzerinde her an artan hareketini ve Yerküre'yle en fazla yaklaştıkları zaman aralarındaki mesafenin neden ibaret olacağını hesaplamakla meşgul oladursunlar. Beri yanda birtakım biliminsanları da tayf analizi yaparak kuyruğun nelerden oluştuğunu anlamaya uğraşıyorlar. Bu tayf analizi hakkında bakınız yine uzmanlardan biri ne diyor:

"Bir gaz memesinden yayılarak önce şeffaf bir prizmadan geçirilmiş bir ışığı bir fotoğraf plağı üzerine yansıtırsak klişe

1. Nezaket gereği "eviniz" yerine kullanılan kelime. (Y.N.)

üzerinde birtakım çizgiler oluşur. Bu çizgilerin durumlarına bakılınca memede yanan gazın gaz ve katı içeriğini bize bildirir."

Bundan dolayı havagazı özellikle karbonla hidrojenden oluşur. Şimdi bu tahlil bize ne göstermiş oldu? Sadece karbonla hidrojenin varlığını bildirdi. Bu iki cismin ne miktarda bulunduklarını göstermedi. Astronomlardan birinin klişesi üzerinde kuyrukluyıldızların bu iki maddeyi gösterdiklerini haber vermesi üzerine şimdi tahlil edilen şeyin imal edilen havagazından ibaret olduğu neticesini çıkarırsak tuhaf olmaz mı?

İşte size güzel bir roman konusu... Gazhane direktörlerine müjde! Bu kuyruğun küremize teması esnasında hiç olmazsa sekiz-on aylık tüketimi karşılayabilecek bir miktarının gazometreye[1] çekilip alınmasıyla herkesin korktuğu bu hadiseden büyük bir istifade yolu bulunmuş olur.

Kuyrukluyıldızlara dair yapılan tayf analizlerinde pek korkunç bir öldürücü zehir olan kiyanusun varlığını gösteren çizgilerin gözlendiği söyleniyor. Fakat bu kuyrukların kiyanus maddesini bir bileşik halinde bulundurdukları önemsenmiyor. Bu gibi ciddi ve tabii konularda bilimin sınırı, müsaadesi haricinde çıkarılan sözlerin hükmü olamaz. Hakikati hayalden ayırmalıdır. Kuyrukluyıldızlardan bazılarının çekirdeklerinin milyarlarca ton ağırlıkta katı ve yoğun maddelerden oluştuğu ihtimali kabul edilsin; lakin kuyrukların güneşin ışığının etkisiyle üflenen, geri itilen pek hafif gazlardan oluştuğunu fizik bize gösteriyor. Bu hafiflik öyle uç bir derecede ki yoğunluğu bu kadar az olan bir cisme gaz denebilmesi bile düşünmeye değer. Bu hafifliğin derecesini anlayabilmek için bizim hava boşaltma tulumbalarımızın boşluğu bile bize tam olarak bir fikir veremez. Kuyrukların bu hafifliği tasavvur edilemeyecek bir derecededir. Hatta o derecede ki küremizi saran atmosferin buna oranla adeta yoğunluk bakımından bir kurşun veya pla-

1. Gazların toplanması, belirli basınç altında dağıtılması için kullanılan depo. (Y.N.)

tin kuşağı oluşturacağını söylersem abartmamış olurum. Bu kadar hafif bir cisme temastan Yerküre için olmadık tehlikeler korkusuna düşmek pek yersizdir.

İşte uzmanların birtakımı da bu yolda fikir beyan ediyorlar. Haklı haksız mayısın beşi geçip de altıncı perşembe sabahı gelip çatınca belli olacak. Fakat korkmayınız efendim, insanlarda korkanları daha çok korkutmak muzipliğine düşkünlük pek fazladır. Kim bilir daha ne lakırdılar çıkaracaklar! Bu kötü kalplilere karşı kullanılacak en etkili silah sağlam ve kayıtsız kalmaktır. Yaşanacak felaket bu dedikoducuları ayrı tutacak değil ya! Kendilerinin dışında kalamadıkları bir tehlikede âleme korku vermeye uğraşmak da bir çeşit alıklık değil midir?

Geçenlerde bendehanenizde[1] hanımlara bir konferans vermiştim. Yarım kaldı. Onu üç gün sonra tamamlayacağım. Tenezzül buyurulursa minnettarlık ve bahtiyarlığımın derecesini tarif mümkün olmaz.

Şu mektupta kullandığım serbest üsluptan incinip kırıldıysanız affınızı dilerim. İfadenin saflığına kızılmaz fikrindeyim. Sözlerinizin o kadar büyüsüne kapıldım ki cevabımda duygularımı gizlemeye ve dikkatli yazmaya kadir olamayarak zihnimden, kalbimden kopan coşkuyu olduğu gibi kâğıda geçirdim.

İşte şimdi yine zihnimde, gönlümde, dilimde, kalbimin ucunda hemen fışkırmaya hazır bir cümle var. Yazmadan duramayacağım. Yapılmakta olan rasathanenizde gökyüzünü gözlemek için beraber bulunmak mutluluğunu temenni ve tasavvur çılgınlığının ruhuma verdiği çarpıntıları... heyecanları... hazları söyleme arzusu...

İrfan Galip

1. Nezaket gereği "bizim evimiz" yerine kullanılan, "kölenizin evi" anlamındaki kelime. (Y.N.)

7

İrfan bu mektubu temize çektikten sonra birkaç defa okudu. Kim olduğu, terbiyesi ve maksadı bilinmeyen bir kıza ilk hamlede bu kadar kapılmış ve mağlup göründüğüne sıkılarak mektubu değiştirmek, pek ağırbaşlı ve kayıtsız bir üslupla bir diğerini yazmak istedi. Fakat bu yazdığı şeyler ne yalandı ne riya... ne dalkavukluk... Hakikaten gönlünde kopan fırtınayı göstermişti. Bu fırtına, muhatabına karşı vakitsiz, aniden ortaya çıkmış, garip, çok garip görünecekti. Fakat ne olursa olsun, yalan değildi. Yalan olmayan şey hakikat değil midir? İnsanlar arasında itiraf etmesi faydalı olmayan hakikatler çoktur. Henüz insan zihni her hakikati hazmedebilecek kusursuz seviyeye erememiştir. Lakin hakikati görenler isterse kendi zararlarına olsun, onu yaymaktan çekinmeyerek insan kardeşlerinin olgunlaşmalarına uğraşmaktan geri durmamalıdır. İtirafı güç olan hakikatlerin saklanması daha güçtür. Evet, evet, İrfan söyleyecekti. Ya gönül derdine merhem olacak bir kalple karşılaşacak veyahut bütün bütün mutsuz olacaktı.

Bir gün sonra o kadın yine kaleme geldi. İrfan Bey mektubu verdi, ertesi gün büyük bir çarpıntıyla cevap bekledi. Fakat hiçbir şey olmadı. Vakit geçtikçe kendinin, kızın gözündeki garip ve küçümsenen mevkisi artıyor gibi geliyordu.

Konferans günü gelip çattı. Bunun kadınlar arasında pek gürültü koparması için hazırlıklarda bulundu. Konferans verilen yerin üstündeki sofanın ortasına büyük bir masa ve bunun üzerine düştükleri anda çok gürültü çıkaracak birtakım eşya koydurdu. Dadısının kızı Rasiha'yı özellikle tembihleyerek üst kata nöbetçi dikti.

Aşağıdan elektrik düğmesine dokunur dokunmaz

Rasiha bu masayı üstündeki eşyalarla beraber, bir büyük patırtıyla devirecekti. Konferans mahallinin bahçeye olan pencerelerini açtırdı. Bahçeden içeriye belli olmayacak bir şekilde iletken teller koyarak bu tellere kestane, arayıcı[1] türünden birtakım patırtıcı fişekler bağladı. Özel işaret verilir verilmez bunları tutuşturması işini genç uşağı Rüstem'e havale etti.

Pasta, kurabiye, gevrek, şeker, limonatadan oluşan bir de büfe hazırlandıktan sonra dinleyicilerini kabul etti. Yine o koca sofa doldu. Kıyafetine de her zamandan fazla özen göstererek kendi makamına geçti. Mektup gönderen kızın orada bulunduğunu gösteren bir emareciğe tesadüf edebilmek için etrafa bir müddet göz gezdirdi. Fakat hiçbir şey keşfedemedi. Konferansa başladı:

"Geçenki konferansımızda Korkunç Bila'nın dünyaya çarpmasına dokuz saat kala bir sandal satın alması için Bekir'i iskeleye göndermiştik. Hikâyemiz de oralarda kesildiydi. Odadan Bekir çıktı, annem girdi. Biraz sonra yengemle dadım da geldiler. Hepsinin de benzi kaçıktı. Fakat birbirlerini korkutmamak için çarpıntılarını belli etmemeye uğraşıyorlardı. Konuşmaksızın pencereden dışarı bakıyordum. Kuyrukluyıldız[2] o kadar uzamış, o kadar büyümüş, gökleri o derece kaplamıştı ki onu o heybet ve dehşetiyle görüp de korkuya düşmemek mümkün değildi. Hepimizin rengi daha da uçtu. Çarpıntımız arttı. Ertelenmesi imkânsız bir musibetin gelip çatmasını bekleyenlerde görülecek ümitsizce bir tevekkülle annem sordu:

'Felaket zamanına ne kadar var?'

Saatime baktıktan sonra, 'Saat sekiz[3] saat kadar var.

1. Farklı türlerde donanma, şenlik fişekleri. (Y.N.)

2. Halley'in görülme vaktinin tersi anlarda görünmesi olayın rüya olmasından ileri gelir. (Yazarın notu.)

3. Orijinal metinde tashihle "on sekiz saat" denmektedir. (Y.N.)

Yarın gece, sabaha karşı,' dedim. Hep birden sustuk. Nihayet annem cebinden mendilini çıkardı. Gözlerinden hazin hazin boşanan yaşları silerek:

'Kaç akşamdır bir sıraya rüyamda babanı görüyorum. Hep ölülerle uğraşıyorum. İşte çok sürmeyecek, on sekiz saat sonra kavuşacağız. Onlarla beraber olacağız. Bu kadar acelesi yoktu ama işte alnımızın yazısı böyleymiş. Birer birer değil de meğer hep birden kavuşacakmışız.'

Dadım: 'Ben de anama babama kavuşacak mıyım?'

Annem: 'Öyle ya, kavuşacaksın.'

Dadım: 'A hanımefendi, o kalabalıkta ben onları nasıl bulacağım? Hem tanıyamam ki, suratları ne türlü olduğunu çoktan unuttum gitti...'

Annem: 'A, Şemsinur, ne kadar alıksın! Çocuk gibi lakırdı söylersin!'

Yengem: 'Bakınız, yine bizim bey meydanda yok. Yıldız çarpsın, dünya batsın, ne olursa olsun, o yine Beyoğlu'ndaki eğlencesinden geri kalmaz.' Başını biraz pencereye çevirerek yavaşça: 'Kocamı ele geçiren tek o kaltak karı gebersin de âlemin battığına da kendi öldüğüme de gam yemem.'

Bu söze elimde olmadan gülerek, 'Yengem, rakibinden intikam almak için dünya halkının, bütün âlemin canını feda etmekte cömert davranıyor,' dedim.

O aralık dışarıda bir gürültü oldu. Sofaya, pencerelere koşuştuk. Bekir, öküz arabasıyla koskoca bir sandal getirmişti. Bunu kızağıyla birlikte yere indiriyorlardı. Bekir bizi görünce ümitsizce çırpınarak eliyle doğu yönünü işaret etti. Bir de baktık ki ne görelim! Bir anda dehşetten hepimizin gözleri büyüdü. Ufuk üzerinde alevlerle dumanlardan oluşan, korkutucu bir kavis ortaya çıkmıştı. Kara dumanlar arasında alevler birer öfkeli yılan gibi birbirine sarıla sarıla göğe atılıyorlardı. Sordum:

'Bu ne Bekir?'

'Ne olacak efendim! Demin okumuş olduğunuz yangın Karadeniz'e yayılmış. İskeleye biraz daha inmemiş olaydım satılık sandal bulamayacaktım. Frenk'in biri sahilde kayık, sandal ne bulursa çürük çarık demeyip yüksek fiyatla satın alıyor. Bir-iki saat sonra, herkesin aklı başına geldiği zaman bunları yüksek fiyatla galiba ahaliye satacak. Adeta piyasadan mal toplar gibi ne bulursa alıyor. Şirket'in[1], İdare-i Mahsusa'nın[2] en köhne vapurları bile satılmış.'

Bekir'in açıkgözlülüğü sayesinde elimize bir sandal geçirebilmiş olduğumuza şükürler edip dururken yine sokaklarda bir gürültüdür koptu, 'İlave... ilave... Şimdiki çıkan ilave!' sedaları her tarafı çınlatıyordu. Bekir hemen koştu, bir tane alıp getirdi. Yüksek sesle okumaya başladım:

Sabah'ın İlavesi

Avrupa ajanslarından gelen son telgraflar:

Halley'in kuyruğuna girmemize pek az bir müddet kaldı. Fakat bu hadisenin yaşanmasından evvel Yerküre'nin hemen üçte birine yakın bir sahasında hayat tamamen sönecektir. Doğu'da yaşanan yangın birkaç saat sonra Batı'da başlayacak bir su baskınıyla kavuşarak birbirini kucaklayacak... Suyun ateşi söndüreceği tahmin olunuyor. Fakat Atlas Okyanusu'nn o korkunç hücumuna uğrayan kıtalardan hayır kalmayacaktır. Bu felakete maruz kalan memleketlerin ahalisi suya mı atılacaklar? Ateşe mi saldıracaklar? Hangi tarafa kaçacaklar? Yoksa bulundukları noktalardan ayrılmayarak bu iki afetin kavuşma ânında boğulmakla kebap olmak gibi iki zıt ölümün ortak pençesinde mi hayata veda edecekler?

1. Şirket-i Hayriye. 1854-1945 arasında İstanbul'da, Boğaziçi'nde yolcu ve yük taşımacılığı yapan, aynı zamanda Türkiye'de kurulan ilk anonim şirket. (Y.N.)

2. Denizcilik İşletmeleri'nin eski adı. (Y.N.)

Biliminsanlarının tahminlerine bakılırsa su ile ateş Viyana hizalarında birbiriyle buluşacak, bu iki öldürücü unsurun kavuşmaları ânında birleşme çizgisinin batısında bulunan ülkeler suyla mahvolacak ve doğusunda kalanlar ateşe yem olup bitmiş bulunacaktır. Kısmetlerine düşen ölümün su ile ateşten hangisi olacağı kestirilemeyen memleketler Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ile Avusturya'nın bir kısmıdır."

Dinleyiciler içinde mektepten çıkma bir hanım telaşla:

"Beyefendi, İstanbul ne olacak?"

İrfan Bey, hazin bir gülümsemeyle:

"İstanbul birleşme çizgisinin hayli doğusunda kalıyor."

"Demek kavrulacağız?"

"Ne yazık ki."

Genç hanımın biri etrafa işittirecek şekilde:

"Ateşe yanmaktansa suyu tercih ederdim."

Emeti Hanım haykırmaya başlayarak:

"Ne haltlar edip duruyorsunuz? Kim kavrulacak? Üstümüze yorduğunuz şeylere bakınız... O fena lakırdıları ağzınızdan yel götürsün."

Mektepli genç hanım: "Telaş etmeyiniz Emeti Hanımcığım, beyefendinin bu anlattığı hep rüya..."

Emeti Hanım çehresini çatıp birkaç defa geğirerek:

"Nasıl rüya? Hiç böyle biraz ondan biraz bundan rüya mı olur? Bizi korkutmamak için rüya diyor. Hep bunlar takvimlerin zayiçelerinde[1] okunmuş şeyler... Keşke gelip de dinlemeyeydim. İçim fena oldu. Mangaldan çıkarıp da cazzzzadak suya attığımız alevli marsık[2] gibi mi olacağız?"

1. Yıldızların belli zamandaki yerlerini gösteren cetvel. (Y.N.)
2. Odun kömürü. (Y.N.)

İrfan Bey devamla:

"Avrupa ajanslarından aralıksız gelen telgraflar, İstanbul gazetelerinin çıkardıkları ilavelerle felaket ânının yaklaştığı şehrin her tarafında duyuldu. Sokaklardan gelen matem gürültüsü, işitmeye tahammül edilemez bir dereceyi buldu. Artık birbirimize avutucu sözler söylemenin yararsız olduğunu anladık. Ne yapacağımızı bilmez bir şaşkınlıkla odadan sofaya, sofadan pencereye, oradan bahçeye koşuyorduk. Biz bu ümitsizce telaş içindeyken birdenbire hava kararmaya başladı. Dehşetimiz arttı. Saat henüz alatürka dokuz[1] yoktu. Bu vakitsiz karanlığa ne mana vereceğimizi bilemiyorduk. Bu karaltı etrafı batı yönünden sarıyordu.

Yine sokaklar ilavecilerin sesleriyle doldu. Bir tane aldık, şunları okuduk:

Hesaplamacılar, Karadeniz yangınıyla Korkunç Bila'nın çarpmasından ortaya çıkacak su baskınının birleşme çizgisi olmak üzere belirledikleri mevkilerde hata etmişlerdir. Sonradan yapılan en dakik hesaplara göre yangının varmasından çok zaman evvel İstanbul'un denizin hücumuna uğrayacağı sabit olmuştur. Suların hücumuyla yangının tamamen söneceği temin ediliyor.

Bu haber üzerine hepimizde bir sevinç hasıl oldu. Çünkü ateşten, sudan çok korkuyorduk. Fakat bu sevincimiz çok sürmedi. Bir ikinci ilave, karanlığın sebebini şu şekilde açıklıyordu:

Giderek derecesi artan bu karanlığın meydana geliş sebebi gittikçe yaklaşan Korkunç Bila'nın Güneş ile Dünya arası-

1. Alaturka saate göre günbatımından üç saat önce. (Y.N.)

na tamamıyla girmesiyle ışığımızı kesmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Göğü kaplayan karanlık bir disk her dakika genişleyerek, çepeçevre, görünen ufkumuza doğru uzanıyor.

Farklı unsurların ve duyguların birliğinde asırlardan beri uyuşamayarak bu zıtlıkla kendi zararımıza düşmanlara türlü fırsatlar, menfaatler temin etmek ahmaklığından ayrılamayan memleket kardeşleri! Aynı vatan evlatları, bu büyük *kün fe-yekûn* dakikasında birbirimizi samimi şekilde kucaklayarak Rabbülalemin'in huzuruna barışık gidelim. Yerküre üzerinde ikliminin çeşitliliği, toprağının bereketi, suyunun, havasının tadıyla, müstesna güzelliğiyle kendine has olan vatanımız kucak kucak servet, mutluluk bahşetmek için bize her an kucağını açmışken biz onun bu sonsuz, büyük şefkatine layık evlatları olmak hasletini gösteremedik. Daima cahillikle, bağnazlıkla, en çirkin hislerle, düşmanlıklarla birbirimizi yedik, boğuştuk. Vatanımız bizi insanlığın mutluluğunun zafer ve başarı zirvesine yükseltmek için bütün doğal kaynaklarını ve teşvik eden vasıtalarını daima gözlerimizin önünde bulundurduğu halde biz onun vaat ettiği nimetleri hiç hak etmeyerek adeta nankörlükle karşılık verdik. Aynı meşru refahın, aynı insani amaçların, istisnasız kardeşliğin, asırlardan beri bencilliğin insanlar arasına koyduğu cahilce, haince farkları söküp atacak adil bir eşitliğin hep birlikte hizmetçileri olmak erdemini gösteremedik. Anlayamadık. İnsanlık, kardeşlik sevgisinin samimi lezzetini tadamadık. Bugüne kadar düşmanca ve dirliksiz yaşadıksa şimdi gerçek kardeşlik lezzetini tadarak ölelim. Hep kusurlarımızı itiraf edip birbirimizden af talep edelim. Hayatımızın son ânında olsun, bu insani zevkle bizi nasiplendirdiği için Cenabıhakk'a teşekkürlerimizi sunalım. Evvelki tutarsız işlerimiz, zıt duygularımız, karşılıklı kötü niyetlerimizin günahlarıyla

memleketimizi ecnebi istilası felaketi altında görmektense Allah'ın ateş ve su gazabıyla, memleketimizle beraber böyle mahvolmayı büyük bir nimet ve bunu da Allah'ın bir çeşit lütfu olarak görmeliyiz. Haydi, kucaklaşalım. Çünkü bir saatten fazla ömrümüz yoktur.

Evin içinde samimi bir kucaklaşma, bir ateşli sarmaş dolaştır başladı. Herkes birbiri aleyhinde gizliden gizliye reva gördüğü art niyetleri, yalancılıkları, kötü muameleleri, fena düşünceleri birbirine itiraf edip af talep ediyordu. İşittiğim sözlerden tüylerim ürperdi. Annem, hizmetçimiz Pervez Dudu'ya sarılmıştı. Dadım, diğer hizmetçimiz Anisto'yla kucak kucağaydılar. O âna kadar birbirine kinayesiz, sitemsiz davranmayan bu Ermeni, Rum iki kadın hizmetçimizin de ağlayarak birbirinin sevgi dolu kucaklarına atıldıklarını büyük bir şaşkınlıkla gördüm.

Sokak kapısı çalındı. Esnaf birer birer helalleşmeye geliyordu. Pencereden baktım. Bulgar sütçü Yuvan'la Bekir'i birbirine sarılmış buldum. Yuvan ağlayarak, 'Sevgili Türk kardeşim, beş senedir devam eden alışverişimizde size su katmadan süt verdiğimi hiç bilmiyorum. Evde hastanız bulunup da okkasına kırk para fazla vererek halis süt istediğiniz zaman bile bu fena âdetimden vazgeçemez, daima su katardım. Yoğurtlarım da hep nişastalı, ilaçlı, hileliydi. Beni affediniz,' diyordu.

Bekir de ağlayarak:

'Ben de hep silik paraları seçip sana getirirdim. Beyefendi her ay senin düzenli olarak hesabını gördüğü halde ben bu ödemeyi erteleyerek aylarla paranı vermeyip sana eziyet eder ve daima beş-on kuruşunu içine oynatmak için türlü hileler düşünürdüm.'

Sonra kasap, bakkal da geldi. Kıvırcık[1] namına ne ka-

1. Daha çok Trakya ve Marmara'da yaşayan, beyaz tüylü, ince kuyruklu bir tür koyun. (Y.N.)

dar keçi eti yediğimizi, halis niyetine ne kadar karışık, boyalı yağlara para verdiğimizi, tartıda ve her şeyde daima yarı yarıya aldatıldığımızı öğrendim. Bu genel kardeşliğin kurulmasından sonra hayatın devamı mümkün olsa esnaf için hilesiz ticaretin pek güç olacağını anladım. Herkesin birbirine karşı olan itiraflarında ne çirkin bencillikler, ne kötü maksatlar meydana çıkıyordu. Farklı ırklar arasında değil aynı millet içinde, hatta aynı aile fertleri dahilinde bile ne derece anlaşmazlıklar, ne kadar çıkar ilişkisi hüküm sürdüğü ortaya çıktı. Meğerse âdemoğlu hileden ibaretmiş. 'Dost' sıfatını hak eden iki kişi bulmak hemen imkânsız görünüyor, bu kelime, anlamsız bir söz gibi kalıyordu. Düşmanlığa bu kadar düşkün insanların nasıl olup da birbirini mahvetmeyerek asırlardan beri bir arada yaşayabilmiş olduklarına şaşırdım."

8

"Bu korkunç itiraflardan sonra herkeste bir vicdan rahatlaması oldu. İnsanlığın kurtuluşunun ve mutluluğunun böyle safça kardeşlik ve eşitlikte olduğu belli oldu. İnsanlar neden şimdiye kadar bu büyük hakikati anlamayarak varlıklarını devam ettirmeyi birbirlerine karşı düşmanlıkta, savaşta, kan dökmekte görmek gibi yanlış bir yola gitmişler? Medeniyetin, olgunlaşma fikrinin amacı birbirini öldürmeye uğraşmak mıdır? Yoksa büyük kardeşliği kurmak için yol aramak mı? Neden insan öldürmek sanatında en usta olan, savaş aletleri en mükemmel bulunan milletler en medeni, en gelişmiş sayılıyorlar? Şimdiki milletlerin hiçbirisi meğerse medeni sıfatına layık değilmiş. Düşünülse hunharlık açısından

bugünkü gelişmiş insanların mağaralarda, taş kovuklarında, adeta inlerde mekân tutup da üzerlerine saldırdıkları avlarını tırnaklarıyla, dişleriyle paralayarak yiyen vahşi atalarından çok farkları yok.

Aman Yarabbi, bu genel eşitlik ve kardeşlikteki lezzeti sen bize şimdiye kadar niçin tattırmadın? Gerçek zevk ve mutluluğun ne olduğunu biz şimdi öğrendik. Fakat bunun tadını çıkarmaya artık vaktimiz yok. Bunu önceden tadaydık senin yarattıklarını öldürmek için icat ettiğimiz toplara, tüfeklere bedel kim bilir ne faydalı icatlarla meşgul olurduk...

Karanlık artıyordu. Korkunç Bila'nın korkunç çarpışına ne kadar zaman kaldığını anlamak için saate baktım. Aman Yarabbi, üç çeyrek kalmış... Üç çeyrek! Fazlası değil...

'Haydin bakalım. Hesaplamacılar hesaplarında yine beş-on dakika yanılmış olabilirler,' dedim.

Annem, yengem, dadım çarşaflandılar. Derhal meydana birçok bohça çıkardılar.

'Bu kadar eşyayı sandal almaz,' yolunda ettiğim itirazlara karşı, 'Sağ kalırsak hepsi lazım. Sonra üşürüz,' diyorlardı. Biraderimin çocukları, hizmetçiler hep bindik. Kedimiz Arslan'la köpeğimiz Juli'yi bırakmaya razı olmadılar. Onları da aldık. Yengem birdenbire haykırdı:

'Zavallı kanarya, zavallı kanarya! Bize o kadar tatlı şarkılar söyleyen bu sarı, minimini mahluku nasıl bırakacağız?'

Anisto hemen sandaldan atladı, 'Oh aman, ben kanaryayı bırakmayacağım. Bu sabah ne güzel söylüyordu,' dedi, fırladı gitti. Kafesi getirdi, onu da bir tarafa yerleştirdik. Fakat genel kardeşlik ilanından habersiz olan bizim Arslan, hain kedi, kanaryaya pek fena bir gözle bakıyordu.

Gezmeye gidiyor gibi sepetlerle yiyecek aldık. Annem telaşla sordu:

'Kahve ispirto takımını aldınız mı? Nereye gidersek gidelim, kahvesiz duramam, başım tutar.'

Durup durup kadınların akıllarına gerekli gördükleri eşyadan biri geliyordu. Sandal o kadar doldu ki kıpırdayacak yer kalmadı. Sular bastığı vakit batmayacağımız adeta şüpheliydi.

Birdenbire dehşetli bir fırtına koptu. Toz dumana karıştı. Bekir ile ben küreklere oturduk. Batıdan karanlık bastırdıkça doğu yangınının alevleri her tarafı kızıllık, korkunç bir aydınlık içinde bırakıyordu. Kopan kasırgalar yangını akla hayale sığmaz derecede şiddetlendirdi. Sıcaktan, dumanlardan artık boğuluyorduk. Annem sordu:

'Oğlum saatine bak, yine âlimler hesaplarında yanılmış olmasınlar? Galiba bizi yangın sudan evvel bastıracak.'

Saate baktım ki felaket saatine on dakika var. Dudaklarım titreyerek, 'On dakika kalmış,' diyebildim. O alevler, o dumanlar, boralar arasından korkutucu, etkileyici sesler gelmeye başladı. Sokaklarda tekbirler getiriliyor, minarelerde salalar veriliyor, kiliselerden çanlar çalınıyordu. Hep okumaya başladık. İftar topu bekler gibi kulaklarımız o öldürücü gümbürtüyü bekliyordu. Yengemin okuduğu şeylerin içine hep ağabeyimin ismini karıştırdığını işitiyordum. Şu ölüm ânında bile yine o kocasıyla meşguldü.

Annem baş işaretiyle kaç dakika kalmış olduğunu yine sordu. Parmaklarımı açıp göstererek beş kaldığını anlattım.

O esnada sandalda seri ve ufak sarsıntılar, vücutlarımızdan elektrikler geçiyor gibi hepimizde şiddetli titremeler başladı. Hepsinin gözleri bendeydi. Lisanıhalleriyle saati soruyorlardı. Ben artık gözlerimi yumdum. Ne saate ne başka tarafa bakmaya cesaretim, daha doğrusu halim, kuvvetim kalmamıştı. Deprem mi oluyordu? Yer

niçin öyle titriyordu? Biz neden hep öyle titremeler içinde kaldık? Bu titreşim adeta topraktan sandala, sandaldan bize yayılıyordu.

Yerküre, kendine inecek amansız darbeyi hissedip de mi titriyordu? Yangın o kadar yaklaşmıştı ki artık bunalıyor, kavruluyorduk. Sabredemedim, gözlerimi açtım. Annem, yengem, dadım hep baygın, yalvaran gözlerle bakarak saati soruyorlardı. Baktım... Sen sakla Rabbim... Bir dakika kalmıştı... bir dakika... sarsıntı arttı. İki çenemiz zangır zangır birbirine vuruyordu. Kasırgalar tarifi imkân haricinde korkunç bir şiddeti buldu.

Saniyeden saniyeye batı kararıyor, doğu parlıyordu... Bir gümbürtü başladı... Aman Allahım, bir gümbürtü... gözümün ucuyla saate baktım... ki yedi-sekiz saniye var. Oh... Rabbim... bitiyorduk... Yine gözlerimi yumdum. Ecele kendimi teslim ettim. İşte bittik... Kıyamet gibi bir gürleyiş, bir gümbürdeyiştir koptu. Yer gök birbirine giriyor, işte bummmmm..."

Bu esnada dinleyiciler korku ve üzüntünün şiddetinden birbirlerinin ellerine sarılıp nefes bile almaya korkarak tam bir sessizlik ve şaşkınlık içinde dinlemekteyken İrfan elektrik düğmesine dokunuverdi. Rasiha'nın yukarıki sofadan koca masayı üstündekilerle birlikte büyük bir gürültüyle devirmesinin ardından kestane ve arayıcı fişekleri pat... küt... fış... ş... ş... pısss... cızırrr... vızırrr hanımların arasında patlamaya, dolaşmaya başlayınca her tarafı bir çığlıktır sardı. Neye uğradığını bilemeyerek avaz avaz haykıranların... şaşkınlıktan kahkahalarla gülenlerin... türlü sinir halleri geçirenlerin arasında korkudan bayılanlar da vardı. İrfan pek eğlenceli olacağını tahmin ettiği bu şakanın bu kadar telaş ve korkuya sebep olmasına şaştı. Yaptığına pişman oldu.

Ayık kalanlar bayılanların yardımına koşuyorlar, su,

limon, sirke yetiştirmeye uğraşıyorlardı. Gittikçe şaşıran İrfan şöyle bağırıyordu:

"Hanımlar, size anlattığım bu uzun hadise bir rüyaydı. Bir de uyandım baktım ki kedi karyolamın yanında duran etajerin üstüne çıkarak paldır küldür bütün kitapları üzerime devirmiş. Sıkıntıdan ter içinde kalmışım. Bu fişekler de eğlenceden başka bir şey değil. Bu kadar tabansızlık olur mu ya! Halley'in kuyruğundan hakikaten geçersek ne yapacaksınız?"

Emeti Hanım eliyle kendi korku damarına[1] bastıra bastıra:

"Nasıl rüya? Baksanıza hâlâ evin çerçeveleri zangırdıyor! Ah neyse, çok şükür geçiştirdik. Mübarek çarptı gitti değil mi? Allah bir daha göstermesin..." Komşusu Bedriye Hanım'a seslenerek: "Kızım Bedriye, koş, pencereden bak, bizim ev yerinde duruyor mu?"

Bedriye Hanım bakarak:

"Merak etme Emeti Hanımcığım, duruyor, duruyor..."

"Hiçbir eksikliği yok mu?"

"Bir eksikliği yok. Takımıyla duruyor. A, baksana pencerenin kenarına astığın gül sirkesi şişesi bile yerinden kımıldamamış."

"Oh, elhamdülillah... Yarab şükür... Yurdumuz yıkılırsa bir daha nereden yaptırtacağız? Kolay mı yavrum, kolay mı..."

* * *

İrfan ertesi günü meçhul sevgilisinden şu ayrıntılı ve bir derece azarlama içeren mektubu aldı:

1. Kasıklarda olduğu varsayılan, korkuyu atlatmak için sıkılması gerektiğine inanılan damar. (Y.N.)

Beyefendi,

Aldığım mektubunuza cevaben şu satırları yazmak için bir hayli düşündüm. Çünkü size tam bir saflıkla yazdığım ilk kâğıt parçasını aklımdan geçmeyen bir şekilde yorumlamaya kalkmışsınız. Maksadım o değildi. Sizin için bilinmez bir şahıstan, meçhul bir kimlikten başka bir şey değilim. Ne olursam olayım... İlk hamlede aleyhimde edindiğiniz bu yanlış düşüncenizi düzeltmek isterim. Sizinle duygusal bir yazışma kapısı açmak niyetiyle yazmadım. Buna emin olunuz. Bilimsel, edebî, ahlaki ve hususuyla kadınlar aleyhindeki makalelerinizden düşünce yapınızın sağlamlığına hükmederek ve yanlış anlaşılmayacağım zannıyla yazdım, yanılmışım... Bu hatamdan dolayı mahcup ve sizi tasavvur ettiğim mertebede sağlam bulamadığıma da pek üzgünüm.

Memleketimizde biraz serbest davranan kızlar aleyhinde derhal âlemin kötücül gözleri açılıyor. Eserlerinizdeki ciddiyetten yola çıkarak sizi bu genel zaafı aşmış bir fikir sahibi olarak tasavvur etmiştim. Bizde genel bir rahatsızlık şeklinde olan bu fena hastalığın bulaşmasından meğer siz de kendinizi koruyamamışsınız. Sokakta edepli bir şekilde giden örtülü bir kadına uşak takımından birtakım pespayelerin bile ne kadar cüretkârca laf attıklarını bilirsiniz. Bu neden? Memleketimizde kadının her sarkıntılığı içine atarak karşılamaya mecbur, aşağı bir yaradılışta görülmesinden... Sırf erkeklere eğlence olmak için yaratılmış zannedilmesinden...

Başka milletlerin gözünde bir kadının sıradan davranışlarından görülecek serbestçe en ufak bir hareketi burada aşüfteliğine yoruluyor. İşte buna örnek de size yazdığım mektuba gördüğüm karşılıktır. Yerküre'nin Halley kuyruğundan geçeceği haberi duyulunca karakterimdeki tuhaflıktan, sabırsızlığımdan dolayı herkesten fazla meraka düştüm. Gazetelerde, dergilerde gördüğüm bilgileri, bu merakımı dindirmeye yeterli bulamadım. Bir ehline başvurmak istedim. Eserleriniz, konferanslarınızdan hareketle en evvel aklıma siz geldiniz. Hiçbir

art niyet olmadan müracaat ettim. Bu o kadar büyük bir kabahat midir? Bu müracaatıma şaşırmamanız için bazı çılgınlıklarımdan, çocukluklarımdan da bahsetmek istedim. Cidden ihtiyatsızlık, delilik etmişim. Merhamet buyurunuz beyefendi... Bu tür bir müracaatla iffetsizlik arasında uzun bir mesafe vardır değil mi? O mektubumdan maksadımın aksine bu kadar manayı nereden bulup çıkardınız?

"Bu coşan ben değilim. Aşktır. Tabiattır," buyuruyorsunuz. İnsaf ediniz, bu bir mazeret midir? İnsan bir kabahati tabiata yüklemekle ondan kurtulmuş mu sayılır? Kimliği şüpheli, durumu tamamıyla meçhul bir kızın ilk yazdığı birkaç satıra kapılarak bu kadar coşmak, kızışmak, adeta alev almak sizin bu kadar ciddiyetle üstünde durduğunuz mesleğinize uygun düşen bir hareket midir? Benim aradığım şey, affedersiniz bir "aşk" değil adeta mert bir kardeşti. O kardeşi bulaydım kadının bu memlekette gördüğü kabulden... bütün dertlerimden, her şeyden bahsedecektim. Fakat şimdi ne yazabilirim? İlk adımda siz makamı değiştirdiniz. Tasavvurunuza uygun bir kız çıkaydım gözünüzdeki kadınlık değerimi düşürmüş olmayacak mıydım? Çünkü sizin arzu ettiğiniz gibi kız çoktur. Benim olmak istediğim gibisi ender, belki hiç yoktur.

Mektubunuzda pek gülünç şeyler de var. Birtakım gönül çelen görünümler sayıp dökerek beni o şekilde tahayyül ettiğinizi ve tıpkı bu tasavvurlarınıza göre görünerek sizi aldatmamamı rica ediyorsunuz. Bu temenniniz... tuhaf, pek tuhaf... ama ne kadar tuhaf, buna tuhaflıkların "ekstra"sı diyeceğim. Bu temennilerinize göre yaratılmayı hemen her kadın ister. Fakat mümkün mü? Ya bu tasavvurlarınızın tamamen zıddı bir yaradılıştaysam sözlerinizin beni ne kadar üzeceğini düşününüz. Teveccühünüze erişmemi benim güç ve kudretimin eremeyeceği bir hususa bağlıyorsunuz. İnsan birçok şeyden sorumlu olabilir. Fakat çirkinliğinden asla! Çünkü bu felaketin en büyük mağduru yine onun belasına uğrayanlardır. Başkası değil. Dosta en büyük ihtiyacı olan çirkinlerdir. Onlar bu mahru-

miyetlerini bildiklerinden çirkinliklerini gizlemek için çoğunlukla hünerler, erdemler kazanmaya uğraşırlar. İşte ben bu çirkinlerden biriyim. Bu yüzden de dost olabilmek için sıraladığınız görüntü şartlarından tamamıyla mahrum bir talih kurbanıyım. Ne kadar tasavvur edebilirseniz işte o kadar çirkinim. Bu yüzden kaybettiğim mutluluğu başka şekilde karşılamaya çalışıyorum. Adeta bir erkek derecesinde hüner ve bilgi edinmeye uğraşıyorum. Evlerde vakit geçirmek için icat edilmiş kadın eğlenceleri iç sıkıntımı tamamıyla defetmeye artık yetmiyor. Sporculuğa, bizde erkeklere mahsus sayılan eğlencelere kalkışıyorum. Bir Türk kadını için böyle şeylerin yapılması değil belki akla getirilmesi bile cesarettir. Fakat ne yapalım? Bizi âdetler birçok şeylerden istisna ve mahrum ediyor ama tabiat etmiyor. Tabiat bize de hareket etmeye ihtiyacı olan bir zihin, sinir, kas vermiş. Bunlar işlemek ister. Bir vücudun tembelliğe mahkûm kalmasından çıkacak fenalıkları saymaya gerek yok... Halk sağlığından, çocuk sağlığından bahsedildiğini belki işitmişsinizdir. Lakin memleketimizde kadın sağlığına dair söz olduğunu hiç duydunuz mu? Yoktur. Bunu kimse düşünmez. Böyle şey akla bile gelmez. Diğer dillerden Türkçeye tercüme edilen sağlık kitaplarındaki kadınlara dair olan kısımlar Avrupa kadınlarına aittir. Bunlar adabımız, yaşamımız itibarıyla bize, Doğu kadınlarına uymaz.

Beyefendi, kız kardeşiniz, anneniz akşama kadar evde nasıl vakit geçiriyorlar? Hiçbir gün bunu düşünmek zahmetine katlandınız mı? Hayır... hayır... bin kere hayır... Evrim kuramına kafa yordunuz. "Darvinizm"i araştırdınız. Cüzi irade meselesi için yoruldunuz. Çekim kanununu, fizikte Carnot prensibini[1] düşündünüz. Size bu kadar uzak olan şeylere zaman ayırdınız. Fakat size o kadar yakın bulunan annenizin ve kardeşinizin evdeki yaşamlarının sağlıkları üzerine olacak etkilerini hiç aklı-

1. Fransız fizikçi Sâdi Carnot'nun (1796-1832) 1824'te geliştirdiği termodinamik ilkesi. (Y.N.)

nıza getirmediniz. Çünkü onlar adeta o tarzda hayat sürdürmeye mahkûmdur dediniz. Artık ötesini düşünmediniz. Niçin? Bu önemli hususu da Avrupa'dan buraya Poincaré'ler, Tardieu'ler, Spencer'lar[1] filanlar mı gelip düşünecekler? Bugün şehrimizde sinir hastalıklarının oranlanamayacak bir derecede erkeklerden çok kadınlar arasında hüküm sürmesinin hikmeti işte budur. İnsaf ediniz. Hizmetçisi, aşçısı bulunan, refah içinde yaşadığı düşünülebilecek bir aile kızı, genç vücudunu tembellikten kaynaklanan fenalıklara karşı neyle savunacaktır? Ya çalgı çalacak ya köşe penceresine oturup sokaktan geleni geçeni sayacak... Bunlar, iyi kötü neyse zihnî meşguliyetler... Fakat vücudun gerekli faaliyeti ne yolda verilecek? Erkekler için mevcut bilimlerin gerekli gördüğü şeylerin kadınlarca da gereğini düşünmek neden kabahat, neden günah olsun?

Zavallı Türk kadını için ev içinde bedenini hareket ettirmeye iki büyük vesile vardır. Ya ortalık süpürmek diye hasır süpürgeyi alıp iki kat olarak evin bütün mikroplu tozlarını yutmak... Yahut çamaşır diye leğen başında akşama kadar bütün aile kirlilerinin sıcak suyun içinde ortaya çıkan zehirli buharlarını solumak... İşte bizim en büyük egzersizimiz, sporumuz bundan ibarettir.

Kadına, kanunun, şeriatın koyduğu sınırları aşacak kadar birçok emirler veriyorsunuz. Zavallı, her dediğinizi kabul ediyor. Her sözünüze eyvallah diyor. Şu şekilde yetiştirdiğiniz kadını şimdi ne hakla beğenmiyorsunuz?

Kadınlar aleyhindeki makalelerinizde haklı noktalar var. Fakat incelenmesi ve reddedilmesi gereken yönler de pek çok. İşte ben size bunlardan bahsetmek niyetindeydim. Lakin siz selamünaleyküm der demez aşk vadisine saptınız. Çünkü gözünüzde kadın ancak o bakımdan muhatap alınabilir. Değe-

1. Henri Poincaré (1854-1912): Fransız biliminsanı. Auguste Ambroise Tardieu (1818-1879): Fransız tıp doktoru, adli tıpçı. Herbert Spencer (1820-1903): İngiliz filozof ve sosyolog.

ri bundan ibarettir. Yaygın zannettiğiniz bu kuralda hiç olmazsa bir istisna göstermek isterim. Bir kadın ne kadar güzel olursa olsun, onun sahibi olan erkek duygularını tatmin ettikten sonra çarçabuk dışarıda göz gezdirmeye başlar. Yağma yok kuzum... İşte ben cinsilatifimi savunmak için bu tehlikeli noktada bir teori ortaya atmak maksadını takip edeceğim.

Nasıl, bir kadından tasavvurunuz dışında yararlanmak da mümkünmüş değil mi? Hep kadınlar benim gibi düşünselerdi erkekleri çabuk yola getirirdik. Sizi böyle şımartan, Havva kızlarının cahilliği, zayıflığıdır. İşte bu şartlarla sizinle dost olabilirim. İşinize geliyor mu?

Beni çirkin bir kadın olarak tasavvur ediniz. Aşkın, gençliğin hayal semalarınızda bana dair icat ettiği o cazip, o renkli görünümü zihninizden çıkarınız. Sırf görünüme dayanan dostluklar çabuk biter. Kalıcı olanlar içten münasebetler, samimi sevgilerdir ki bunlar da tek bakışta kurulamaz.

O ateşli mektubunuza aynı ateşle karşılık vereydim pek hoşunuza gidecekti ama bu memnuniyet devamlı bir bahtiyarlık olamazdı.

Neyse, biraz da başka şeyden bahsedeyim. Kadınlara verdiğiniz konferansta zavallıları fena halde korkutmuşsunuz. Evet, evet... onların cahilliklerinden kendinize daima bir zevk ve alay payı çıkarmak istersiniz. Eğlencesi kıt olan böyle bir memlekette en ileri ve yeni fikirli gençlerin bile onları eleştiri ve alaylarına hedef etmedikçe vakit geçirecek bir yol bulamaması kadınlarımızın noksan irfan ve zaaflarının da bazen işe yaradığına bir delil değil midir?

Rüyanızı biraz kısa buldum. Kedi etajerdeki kitapları o kadar çabuk devirmemiş olaydı uğrayacağınız tufan hakkında da gerekli ayrıntıları almış olacaktık. Korkunç Bila'nın Atlas Okyanusu'ndaki belirlenen havzaya çarpmasından sonra göklere fışkıran suların nasıl akla hayale sığmaz birer heybet ve debdebeyle şelaleler oluşturarak aşağıya döküleceğini... adeta gökten yere nehirler akacağını işitmek isterdik. Hele İstanbul'u

sular örtüp de rüyanızdaki dehşete nazaran Atlas Okyanusu, Hint ve Büyük okyanuslarla birleşip bu kadar karalarla beraber Akdeniz, Marmara, Karadeniz, Hazar Denizi de kaybolarak ortada yalnız Umumi Okyanus denecek yekpare bir umman oluştuğu zaman siz anneniz, yengeniz, dadınız, hizmetkârlarınız, kediniz, köpeğiniz, kanaryanız, birkaç günlük kumanyanızla bindiğiniz o sandalda hepinizin pusulasız, ümitsiz ne kadar süre seyahatle nihayet hangi Ararat Dağı'na[1] indiğinizi haber vermeniz rüyanızın en heyecanlı ve eğlenceli kısımlarını oluşturacaktı. Fakat merak buyurmayınız. Hayal gücü pek geniş ve hayallerinin şiddeti ve garipliği açısından adeta hasta, çılgın denebilecek bir kızım... Sizin rüyanızın bittiği noktada benimki başlıyor. Konferansınızın zihinlere verdiği dehşetler içinde uykuya daldığım gece bütün İstanbul'u tarif ettiğiniz telaş, velveleler içinde buldum. Halley'in kuyruğundan evvel Korkunç Bila'nın Yerküre'nin yarısını bitireceği kara haberiyle ortalığın inlediği, titrediği esnada herkes can kaygısına düşmüştü. Yarım saatte bir bütün matbaalardan Matbuat Nizamnamesi[2] hükümlerine aykırı ilaveler çıkarılıyor, sokaklardan müvezzi gürültüsünden geçilmiyordu. Çoğu genel heyecandan istifade maksadıyla basılan bu abartılı, yanlış haberleri tekzip için "İstihbarat Kalemi" kadro harici kalan kâtiplerin tamamını işe alıp uğraştığı halde yetişemiyordu. Halkın yalan dolana olan fevkalade meyli ve ve ilgisinden hükümet pek bıkmıştı.

Bu ilaveler Korkunç Bila'nın çarpacağı dakikayı matematiksel bir kesinlikle haber veriyorlardı. Çarpmaya yarım saat kala hanemizin damına çıktım. Bu şairane, bu yüce fakat hepimiz için hayatın sonu olacak bu büyük manzarayı ölüm ânıma kadar seyretmek istiyordum. Havada bulut yoktu ama ortalığı günbatımından sonra suların karardığı zamanlarda olduğu gibi

1. Ağrı Dağı. (Y.N.)

2. Medyayı kontrol altında tutmak amacıyla 1864'ten 1909'a kadar çeşitli değişikliklerle yürürlükte kalan basın kanunu. (Y.N.)

derece derece karanlıkla beraber bir de sıkıntı veren bir ağırlık kaplıyordu.

Gözlem yaptığım dürbünü batıya yönelttim. Bekliyordum. Bazı filozofların ölümü inkâr ettiklerini kitaplarda okumuştum. Bunların, "Bir canlı için hayattan ölüme geçmek bir hadisedir. Fakat başa geldikten sonra ölüm, ölü için hissedilemez. Bundan dolayı aksini iddia etmek, hiç yoktan varlık çıkarmak gibi olur," sözlerini hatırlayıp kısa süre sonra uyanıklıktan hissetmeksizin uykuya geçmek gibi, varlıktan yokluğa nasıl intikal edeceğimi düşünüyordum. Böyle düşünürken beynimin içinde binlerce toplar patlar gibi doğaüstü, ani bir darbeye uğradım. İşte o zaman çarpma yaşanmış. Ötesini bilmiyorum. Kendimi kaybettim. Baygın kaldığım müddeti de tayin edemiyorum. Sonra yavaş yavaş gözlerimi açtığım zaman ortalığı aydınlık, güneşli buldum. Fakat etrafımı saran üzücü manzara beni bitirdi. Bizim damın saçağına kadar her taraf deniz kesilmişti. Yangın Kulesi'nin üst kısmıyla bazı minare alemlerinden başka zavallı İstanbul'un kadim varlığını gösteren bir iz kalmamıştı. Evimiz minarelerden fazla bir yükseklik mi kazanmıştı? Anlayamadım. Evimiz suya gömülmüştü. Sevgili annem, babam, kardeşlerim, zavallı dadım ağzına kadar dolu birer su sarnıcına dönen odaların içinde kim bilir ne yürek yakan feryatlarla boğulmuşlardı! Dünyada kimsesiz kalmıştım. Yalnız aileden mahrum bir kimsesiz değil, ihtimal ki ben yeryüzünde o anda insan nesli adına kalmış tek fert bulunuyordum. Ailemin, memleketimin kaybına uzun müddet üzülmeye vakit olmadı. Suların yavaş yavaş saçağı örterek damın yüksek kısmına, bana doğru yükseldiğini gördüm. Çok geçmedi, bastığım yer havuzlanmaya başladı. Gide gide ayaklarım gömüldü. Ne korkulu an! Ayaklarından ölümün istilasının başladığı bir mahkûm olmuş bir vücut halindeydim. Su dizkapaklarıma çıktı.

Bende her zaman hayatı küçümseme hastalığı vardı. Meğerse o yiğitlik, gençliğimden ötürü ölümü kendimden pek uzak görmeden gelen aldatıcı bir cesaretmiş. Şimdi ölümle

şakasız karşı karşıya gelince korkudan titriyordum. Ah sevgili anacığım, neredesin? Artık nazlanacak, ağlatacak kimsem yoktu. Sular belimi buldu. Biraz sonra göğsüme, çeneme kadar çıktı. Hayata veda ediyor, arkamdan bir "Fatiha" okuyacak kimse bırakmayarak ölüyordum. Deniz, ağzımı örtmek derecesine geldi. Etrafıma kulaç atarak çabalamaya, debelenmeye başladım.

O aralık, insan sesine benzeyen gürültüler işittim. Sular vücudumu kâh kaldırıyor kâh içine çekiyordu. Yüzmek bilirim. Fakat bulunduğum oda seyahate müsait değildi. Tıpkı su dolu bir turşu şişesine atılmış bir kurbağaya benziyordum. Ellerim ayaklarım oynadıkça odanın duvarlarına çarpıyordu. Sular tavana kadar yükselince halim ne olacaktı? Şüphesiz tavanla su arasına sıkışarak boğulacaktım.

Ölümün geleceği ne kadar kesin olsa insan yine bir kurtuluş çaresi düşünmekten kendini alamıyor. Meğerse can pek tatlı şeymiş. Hayata hayvani bağımızın şiddetinin derecesi böyle ümitsizlik zamanlarında belli oluyor. Korku ve çarpıntıdan gözlerim büyüdü. Kalp atışım zannederim yüz yirmiyi, yüz otuzu buldu. Birkaç dakika sonra sular tavana çıkınca boğulacaktım. O çaresizlik içinde yine bin çare düşünüyordum. Suların tavana kadar yükselmesini beklemenin akıl kârı olmadığını anladım. Kendimi hemen yarı yarıya suya batmış pencereden dışarı attım. Can havliyle saçağa sarıldım. Fırladım. Cihannümanın damına çıktım. Oturdum. Oh, oh... geniş geniş birkaç nefes aldım. Atladığım dam hayli yüksekti. Suların yükseliş miktarına kıyaslayınca hayatıma yarım saat daha ilave edebildiğimi hesaplıyordum. Dünyada kendimden başka kimse kalmamış olduğu zannında bulunduğum esnadaki bu hayat müddeti benim için çok mühimdi. Adeta bir asırlık bir ömre bedeldi.

Etrafıma bakındım. Nihayetsiz bir deniz... Yalnız bazen batan vapurların deniz ortasında direk tepelerinin görülmesi gibi suya gömülmüş İstanbul'un oradan buradan minare uçları gözüküyordu. Şehrin hayatının gürültüsüyle beraber köpekle-

rin havlamaları da kesilmişti. Sevgili vatanıma acıdım. Muradına eremeden vefat eden bir şahıs gibi İstanbul da tabii servetine, havasının şöhretine rağmen sefalet içinde, suyu kendine kefen yapıp gitmiş; zavallı şehir, sokaklarının düzeldiğini, elektrikli tramvaylar işlediğini ve daha birçok medeniyet eserlerinden hemen hiçbirini görmeden o isme layık, temiz bir belediyeye bile sahip olmadan sonsuza kadar sulara gömülmüştü.

O anda yine kulağıma insan sesine benzeyen sesler geldi. Uzaklara, ufuklara doğru dikkatle baktım. Deniz taşıtlarına benzer bir şeyler gördüm. Havadan da sesler geliyordu. Bir de baktım ki ne göreyim! Pek yükseklerde balonlar, tayyareler uçuşuyor. Aman Yarabbi! Bulunduğum dama suların istilasından evvel şunlardan biri yaklaşsa benim için kurtuluş imkânı var demekti. Hemen damın saçak yelkovanını[1] söktüm. Arkamdaki beyaz entarinin bir kısmını yırttım. Buna bağlayarak imdat bayrağı şeklinde havaya uzattım. Çektiğim bayrağın yalvaran davetine icabeten mi yoksa rüzgârın sürüklemesiyle mi bilemiyorum, bu hava taşıtlarından biri bulunduğum noktaya inmeye başladı. Artık sevincimin derecesini sormayınız. Tayyare yaklaştı, yaklaştı. Baktım, içinde madamlar var. Yalvarırcasına ellerimi havaya kaldırdım. Yukarıdan bana bir çıma attılar. Hemen sarıldım. Havalandık. Şiddetli bir rüzgâr bizi doğuya doğru ekspres hızıyla atmaya başladı.

İpin ucunda bir su kovası gibi sallanıyordum. Bir müddet uçtuktan sonra aşağıya, deniz yüzeyine baktım ki aman Yarabbi, ne kalabalık! Ana baba günü, Allah'ın yarattığı her şey, bir mahşer! Çamaşır teknesinden tutunuz da balyaya, sandığa varıncaya kadar deniz taşıtlarının her türü görülüyordu. Herkes eline ne geçtiyse kapmış, canını kurtarmak için denize çıkmıştı. Sökülmüş, koparılmış sokak ve oda kapıları, dam ka-

1. Yelkovan tahtası. Saçak kenarındaki kiremitlerin kalkmasını önlemek için kiremit ağızlarının önüne ve damların kenarlarına konan uzun ensiz tahta. (Y.N.)

pakları, Kırmızı Horoz'un, Stein'ın, Tiring'in[1] o koca koca ilan tahtaları hep birer sal olarak kullanılmıştı.

Sandalların içinde gazete müvezzileri gördüm. Koltuklarında yığın yığın gazete, ilan tomarları. Şöyle bağrışıyorlardı:

"Kıyamet kopmazdan evvel bunların hepsini satamadık. Elimizde kaldı. Artık kimse almıyor. Matbaalara iade de mümkün değil."

Bu her nev deniz taşıtı içinde en çok hoşuma gidenler, İstanbul'un iki köprüsü oldu. Galata ve Unkapanı köprüleri, üzerine çıkmış binlerce halkla devasa iki sal gibi denizde yüzüyorlardı. Kendi kendimle, "Her şeyde bir hikmet var. Şu köprüler sağlam olaydı yerlerinden böyle kolayca koparak şu tehlike ânında bu kadar insanın başlarını sokacağı yer hizmetini göremezdi," dedim.

Birdenbire müthiş bir fırtına çıktı. Hep o tekneler, sandıklar, balyalar altüst oluyordu. Aşağıda bir çığlık, bir kıyamet feryadıdır koptu. Rüzgâr bizim tayyareyi korkutucu ıslıklar ve baş döndürücü bir hızla bilinmez bir yere doğru uçuruyordu. Kollarımda artık ipi tutacak kuvvet kalmadı. Fena halde kesildim. Tayyaredeki madamlara, "Beni yukarı çekiniz, Allah aşkına kurtarınız!" diye yalvarıyordum. Zavallılar var kuvvetleriyle ipi çekmeye uğraşıyorlar fakat başaramıyorlardı. İçlerinden biri, "İpi koltukaltlarından sıkı sıkıya vücuduna sabitle!" diye haykırdı. Bu ihtara uygun davranmaya uğraşırken birdenbire ip elimden kurtuldu. Bir gülle hızıyla gidiyordum. Nihayet gümmm diye vücudum katı bir şeye çarptı. Bir de gözlerimi açıp baktım ki karyolamdan yuvarlanıp yanımda, yerde yatan dadımın üzerine düşmüşüm. Kadıncağız birdenbire uyanarak şiddetli bir çığlık kopardı. Halley'in temas gecesi yakın olduğu

1. Kırmızı Horoz, 1898'de kurulan, taksitli satış da yapan bir mağazadır. Tarakçılar'da ve İstiklal Caddesi'nde hizmet vermiş, 1942 yılında tasfiye edilmiştir. Stein, Tünel'de; Tiring Mağazası ise Galata'daydı. Bu mağazaların İstanbul'un çeşitli noktalarında büyük ilan panoları vardı. (Y.N.)

için herkes kuşkuda olduğundan bir gümbürtünün ardından işitilen feryat üzerine beklenen hadise başa geldi zannıyla bütün hane halkı heyecan içinde ayaklandı.

Bilmem bu rüyam sizinkini tamamlayabilecek bir kuvvette midir? Halley kuyruğunun akşama sabaha yaşanacak temas tehlikesinden dolayı halk alıp veriyor[1]. Bir genel heyecan hüküm sürüyor... Herkes kendi ölümünün acısını düşünüyor. Kendi kendine... Fakat tek başına ölmekle böyle toplu ölüm arasında büyük bir fark var. Sevdiğim çehrelerin karşımda korkudan sararıp solmalarına kendimden çok üzülüyorum. Dünyanın sonu olması ihtimali söylenilen böyle önemli bir günde kuvvetli bir zihinden çıkacak teselli edici sözlere ihtiyacım var. Bu sağlam beyni sizde bulurum ümidiyle müracaat ettim. Böyle nazik bir zamanda siz her şeyden önce aşk ve arzu şarkılarına başladınız. İşte yine tekrar ediyorum. Ben sevilecek, güzel bir kız değilim. Büyük bir filozof ağırbaşlılığıyla bendenize fikir arkadaşı olmak iyiliğinde bulunursanız teşekkür ederim. Bu şartla cevabınızı bekliyorum.

Kadın doğduğuna pişman bir zavallı

9

Hanımefendi!

Atı alan Üsküdar'ı geçti. Öne sürdüğünüz her türlü şiddetli yasağa rağmen ben sizi sevdim. Seviyorum. Ve hayat devam ettikçe seveceğim. Bu bir emrivaki. Gönlüm sizi, maddi ve manevi güzelliklerinize göre bir kere şairlik göğünün en

1. Kalp çarpıntısı geçirmek. (Y.N.)

yüce katına çıkardı. Kalbimin tahtının büyüleyici sultanı oldunuz. Artık oradan sizi hiçbir şey... hiçbir kuvvet indiremez.

Size karşı gönlümde parlayan sevdayı dondurmak, söndürmek için çirkin bir kız olduğunuzu söylüyorsunuz. Ben sizi görüp de güzelliğinize tutulmadım ki... Sizi görmeden, maneviyatınızın sevkiyle sevdim. Maddi tarafınızın artık önemi kalmadı. Ruhunuzu beğendim. Suretiniz her ne olursa kabulümdür. Siz bana maddeten değil fakat mektuplarınızla göründünüz. Cismen değil ruhen belirdiniz. İnleyen ruhunuzdaki yaraları okudum, gördüm. Aynı hastalıktan şkâyetçi olduğumuzu anladım. Niçin bu ruh ikizliğinden istifadeyle bedenen bir araya gelmeyelim?

Hanımefendi, dünyada mutluluk denilen şey tamamen kuruntudan ibaret bir söz değilse işte onun en aşikâr şekli mutlak böyle uyuşması mümkün iki ruhun birleşmesinden var olan haldir. Dünya felaketinin çokluğuna oranla mutluluğun pek az olduğunu görüyoruz. Bize yüzünü çeviren bu mutluluğu kaçırmayalım. Bu fırsat her zaman ele geçmez.

İnsanların çoğu zaman mutluluktan mahrum kalmaları onun hangi doğal kanunlar üzerine kurulduğunu bilememelerinden dolayıdır. Mümkün mertebe felaketten korunmuş olmak mutluluğun açık bir tabiri sayılabilir. Nihayetinde mutluluk o kadar büyük ve o kadar küçük bir şeydir ki buna sahip bazı kimseler kendilerinde bunun var olduğundan haberdar bile değildirler. Onu hissettiklerine zıt şekillerde tasavvur edip araştırarak zarar verir dururlar.

Âşıkça tasavvurlarıma uygun, gönül çelen bir görünümde ve sıfatlarda meydana çıkmanız hakkındaki çocukça temennilerime gelince bu bir çeşit kalp taşkınlığıyla edilmiş bir küstahlıktır. Yakında bir büyük mutluluğa nail olmak sevincinden ileri gelen bir aşk sarhoşluğu eseridir. Bundan dolayı affınızı dilerim. Şimdi bana gündüzlerimde, gecelerimde, hülyalarımda, rüyalarımda sürekli görünür olan suretiniz her neyse mutlak siz osunuz. Yahut doğal görünümünüz her neden ibaretse

gönlümdeki çizilen ve tasvir edilen şekil de ondan başka bir şey değildir. Sözlerinizin bende yaptığı etkiye bakılırsa Cenab-ı Halık sizi öyle yaratmış ki bir nokta ilave veya çıkarmakla sizi düzeltmeye kalkışmak Allah'ın size bahşettiği yaradılış kusursuzluğuna karşı bir nankörlük olur. Benim için siz o duygu numunesisiniz ki size denk olmayan diğer güzeller başkalarınca hayret verici olsalar da bence makbul olamazlar. Of, anlatamıyorum. Ben şimdi güzelliğin bilinen kurallarından çıktım. Güzel sanatları, estetiği, her bir şeyi inkâr ediyorum. Siz neyseniz güzellik işte odur. Sizi her ne şekil ve sıfatta bulursam onu kendim için bizzat güzellik sayacağım. Sanatın ölçüsü ve örneği olarak kabul edeceğim.

Bendenizi keyfine düşkünlükle, zayıf karakterlilikle, her rast geldiği kadına aynı makamdan şarkılar söylemekle itham ediyorsunuz. Sözlerimin doğruluğu itiraflarımın samimiyeti gözünüzde sabit olduğu gün bu ithamlarınızın boşluğunu anlayacağınız için şimdi kendimi savunmaya, suçlamaları reddetmeye lüzum görmüyorum.

Ben adi bir sevda düşkünü, bayağı bir kadın aldatıcı değilim ve olamam. Ve olmamayı da hayatımın amacı edindim. Size karşı gösterdiğim zaafa, bayağılığa gelince; işte bunun sebeplerini elimden geldiğince açıklamak isterim.

Siz aramızda bir aşk sayfası açmaktan beni kesinlikle mene uğraşıyor ve bundan adeta dehşete düşüyorsunuz. Bu emrinize itaat edemediğim ve edemeyeceğim için beni mazur görünüz. Samimi itiraflarımı tamamıyla dinlemeden ithamlarınızda aceleci olmayınız. Anlaşıp dinleştikten sonra vereceğiniz her hükme razıyım.

Aynı hastalıktan mustarip olanlar birbirlerinin tamamıyla halinden anlarlar. İşte kendimle kıyaslayarak sizdeki coşkunlukların, sıkıntıların, düzensizliklerin, ümitsizliklerin sebeplerini keşfediyorum.

Tıp biliminde *homéopathie* denilen bir tür tedavi şekli vardır ki manası aynı cinsten ya da benzer hastalık demektir.

Bu yönteme göre bir hastalık cinsiyle, benzeriyle tedavi edilir. Bizim birbirimize etkili birer deva yerine geçeceğimizi işte bundan anlıyorum.

İçinizdeki sırrı keşfe uğraştığım ve bu çabamda da biraz başarılı olduğum için yine bendenize hiddet buyurmayınız. Sizin kadar ciddi görüşlü bir zihin, hakikate düşkün bir vicdan sahibi olanlar bazı hakikatlerin içyüzlerini gizlemek için âdet olduğu üzere kullanılan ikiyüzlülük örtüleriyle evvela kendilerini, sonra diğerlerini aldatmaya uğraşmak gibi garip medeniyete usulünden elbette kaçınırlar.

Geleneklerin belirlediği bu boş kurallardan, bu açık ikiyüzlülüklerden, yalanlardan soyunarak insanlığın yaradılışının gereklerinden olan bazı kabahatlerimizi gizleyerek bile bile aldatmak ve aldanmak garipliklerinden mümkün mertebe kurtulmaya uğraşalım. Maddi olarak mümkün olamıyorsa ruhen tanışmış bulunalım.

Memleketimizin âdetlerine uyarak sizi görmeden alacağım. Görücü göndermek usulünden de vazgeçeceğim. Çünkü annemin seçme zevki benim için gerçek bir ölçü olamaz. Onun beğendiği bir şey bana hoş gelmeyebilir. Ve hatta öyle zannederim ki annemin beğendiğinden ben hoşlanmam. Benim hoşlandığımı da o beğenmez. Hangimizin zevki daha doğrudur, orasını bilemem. Bu hususta aramızda tam bir zıtlık hüküm sürer. Çünkü görgülerimiz, hükümlerimiz hep birbirlerine aykırıdır. Annemin övdüğü öyle şeyler vardır ki anlayışlarımızdaki zıtlıktan dolayı onlar bende adeta nefret uyandırırlar. Onca üstün nitelikli olan şeyler bence affolunmaz, büyük noksanlıklardan sayılır.

Biz Zola'ların, Maupassant'ların, Goncourt'ların[1] mükemmelliklerinin incelemeleriyle uğraşıp annelerimiz "Billur

1. Émile Zola (1840-1902), Guy de Maupassant (1850-1893), Goncourt kardeşler; Edmond de Goncourt (1822-1896), Jules de Goncourt (1830-1870): Fransız edebiyatçılar. (Y.N.)

Köşk"[1] hikâyesinin felsefesiyle hareket ettikçe, biz Beethoven'ların, Chopin'lerin, Gounod'ların[2] besteleriyle kendimizden geçip de onlar "Arabi Fellahi" kantosuyla neşelendikçe bu duygu ve anlayış zıtlığı aramızdan hiçbir vakit yok olmaz.

Yazacağım şey pek çok. Fakat şimdi ne yazacağımı bilmiyorum. Tarif olunmaz bir duygu karmaşası içindeyim. Biraz daha yazsam set derken sepet demeye başlayacağım. Belki yine sizi kızdıracağım. Belki de kızdırdım, kim bilir... Bir kere olur cevabınızı alsam o zaman dünyalar benim olacak. Sakın ret yoluna gitmeyiniz. İkimizin de mutluluğunu mahvetmiş olursunuz. Yine bir pot kırdım mı? Aman susayım... susayım diyorum da hâlâ yazıyorum. Cevabınız gelene kadar ne acı bir hayat geçireceğim! Rahat uyku, yeme içme lezzeti gibi hayati ihtiyaçları zaten sizinle yazışmaya başladığım zamandan beri kaybettim. Çok sevinmek de insanı büyük bir kedere uğramak derecesinde üzüyor. Bu kadar niçin seviniyorum? Bilmem... korkuyla, merakla, endişeyle karışık, tarif olunmaz bir sevinç... hayatımızı o derece benzer ve ikiz görüyorum ki kalbimdeki şeyleri aynen sizin gönlünüzde de mevcut zannedip hep bu satırları fazla ve gereksiz görüyorum. Öyledir de, aman Yarabbi, hâlâ niçin yazıyorum? Duygu ikizliğimize bu kadar kesinlikle hükmettiğim halde yine alacağım cevabın aksi olması tehlikesinden yüreğim gümbür gümbür atıyor. Artık susacağım. Fakat alacağım cevabı ne kadar şiddetle gözlediğimi tekrar etmekten kalemimi engelleyemiyorum. "Bende takat kalmadı, ferman senin"[3] şarkısı bilmem neden birkaç zamandır dilime takıldı. Bunu söylemek de bir terbiyesizlik midir acaba? Bu yazdığım şey, bir merhamet mektubu mudur? Yok-

1. Bir masal derlemesi. (Y.N.)

2. Ludwig van Beethoven (1770-1827), Frédéric Chopin (1810-1849), Charles Gounod (1818-1893): Klasik müziğin üç büyük ismi. (Y.N.)

3. "Hüsnüne etvar-ı nazın şan senin" mısrasıyla başlayan; bestesi Lemi Atlı'ya, güftesi Reşit Mümtaz Paşa'ya ait, karcığar makamında, ağır aksak usulde şarkı. (Y.N.)

sa bir itiraf parçası mı? Yahut aman Allah, nasıl söyleyeyim, bir aşk mektubu mu? Yine kızdınız mı? Hiddetlendinizse bu karalamalarımı baştan aşağıya şimdi yırtar, bir diğerini yazarım. Fakat bu kâğıt parçası henüz güzel parmaklarınıza dokunmadan bu soruma sizden cevap bekleyişim bir çeşit budalalık değil midir? Evet, biliyorum, hep yazdıklarım birer *bêtise*'ten başka bir şey değil. Lakin ne yapayım? Öfkenizi sakinleştirmek için sizi güldürmeye uğraşıyorum. Tabiatımda komiklik yok. Tuhaflık etmesini de bilmiyorum. Sözlerim işte böyle garip garip bir şeyler oluyor. Siz o kadar yaman bir eleştiricisiniz ki şu satırlarda her kelimemle ayrı ayrı alay edecek kim bilir ne kadar potlar, eksiklikler bulup çıkarırsınız! Siz kendiniz, "Ben çirkin bir kızım," diye feryat edip dururken benim hâlâ, şu kâğıt parçası güzel parmaklarınıza dokunmadan evvel gibi sözlerle bilmezden gelişime kim bilir ne kadar tutulursunuz! Rica ederim, insaf buyurunuz efendim. Mademki sizi görmeden sevdim.* Çirkinlik konusundaki itirafınız da beni bu sevdadan vazgeçiremedi. Yüzünüzü değilse bile elinizi olsun güzel tasavvur etmekte beni mazur görünüz. Şairce yaradılışımdan bu kadarcık bir hakkı olsun almayınız.

Lakırdı yine uzadı. Ben de anlıyorum ki kırdığım ceviz artık bini aştı. Bu aptalca sözlerime siz değil ben kendim bile kızmaya başladım. İşte susuyorum. Fakat elmasım... cevabınız? İşte onu ne kadar çarpıntıyla gözlediğimi tekrar etmekten mümkün değil kendimi alamıyorum. Cevabınız... cevabınız... cevabınız... bunu dört gözle bekliyorum.

İrfan Galip

* Bu sevdim tabirine ne kadar gücenirseniz gücenininiz. Artık bu kabahati bir defa işledim. Bu oldubitti.

İrfan bu mektuba ağırbaşlı bir filozof tavrıyla başlamışken gide gide bir tür aşk sarhoşluğuna uğrayarak fikir

ve üslup olarak anlatımında bir hafifliğe düşmekten kendini alamamıştı. Etmiş olduğu bu hafifliğe mektubu gönderdikten sonra pişman oldu. Fakat iş işten geçmişti. Meçhul tanrıçasını bu defa cidden gücendirip de mektubuna cevap alamazsa İrfan Galip'in hali hakikaten merhamet edilesi bir buhran dönemine girmiş olacaktı. O gece türlü hülyalarla döşeğinde alaca bir uyku geçirdi. Mektubu getirecek kadının gelişini beklemek için sabahleyin vaktinden evvel kaleme gitmeye hazırlanırken annesi Ferdane Hanım güleç bir çehreyle yanına gelerek dedi ki:

"Oğlum İrfan, konferans verdiğin günü burası adeta bir düğün evine döndü. Ortalık kirlendi ama zarar yok, sen eğlendin ya yavrum, bana o lazım. Hizmetçiler varsınlar temizlesinler. Gelin bakmaya gelir gibi ne kadar kadın geldi, ne kadar kadın geldi, bildikten çok hiç bilmediğim, görmediğim kadınlar vardı. Bir konferans daha verirsen üzerine okunmuş kırk bir çörekotu dikeceğim. O kadar kadının içinde kem gözlüsü de bulunur. Belki sana nazar değiverir. Allah'a emanet evlatçığım... Maşallah, bülbül gibi söylüyorsun. Rabbim bağışlasın. Baban yok, bir daha senin gibisini ben nasıl doğurabilirim?"

İrfan Galip, annesinin kadınca bu münasebetsiz sözlerinden adeta sıkılarak hiç cevap vermiyordu. Fakat Ferdane Hanım lakırdılarına karşılık almamaktan asla yılmayarak devam ediyordu:

"Konferans günü bizim Emsal kalabalığın arasında bir kız görmüş, güzelliğini artık söyleye söyleye bitiremiyor. Artık onun dediğine bakarsan dünya güzeli gibi bir şey olacak."

Bu güzel kız tabiri İrfan'ın dalgın zihnini birdenbire uyardı. Hemen annesine dönerek gayriiradi bir şekilde, "Nasıl kız?" dedi.

Annesi oğlunun bu telaşından biraz şüpheye düşerek:

"Nasıl olduğunu bilmem. Ben görmedim. Ben de Emsal'in yalancısıyım."

"İkinci konferansın ertesi günü tanımadığınız kadınların içinde böyle güzel bir kız bulunup bulunmadığını sizden sordum. Hepiniz bana öyle bir şey görmedik cevabını verdiniz. Şimdi bu dünya güzeli nereden çıktı?"

"Evladım, sen bizim Emsal'in ne kadar alık bir karı olduğunu bilmez misin? Sersem musibet, sorduğumuz zaman bir şey demediydi. Şimdi aklına gelmiş de söylüyor."

"Nerede görmüş? Bu dünya güzeli ne şekilde? Ne kıyafette? Ne tavırda bir şeymiş?"

Ferdane Hanım, oğlunun bu birbiri ardına gelen sorularında bir aşk tehlikesi kokusu alarak bilmeden böyle bir konu açtığına pişman olur gibi bir üzüntüyle:

"Ben Emsal'in ipe sapa gelmez sözlerini can kulağıyla bile dinlemedim. Senin bu kadar ehemmiyet vereceğini bileydim arkasını araştırırdım. Ne o? Ne o? Ne oldun? Konferansa davet ettiğin böyle güzel bir kız mı vardı yoksa? Sen Emsal'in güzel dediğine bakıp da sakın aldanma. Onun beğendiği kız kim bilir ne gudubet bir şeydir..."

"Aman anne, böyle benzetip yaraştırıp da söz söylemene bilirsin o kadar kızarım ki... ben buraya güzel kız davet etmek için mi konferans verdim?"

"Ne bileyim ben! Bu sözü işitir işitmez çehren evvela et bent oldu[1]. Sonra kızardı bozardı. Birkaç türlü renge girdi de onun için söylüyorum."

İrfan biraz daha ileri varırsa foyayı meydana vermekten korkuyordu. Sözü orada kapamayı münasip gördü, sustu. Fakat artık içi içine sığmıyordu. Havadan su-

1. Rengi atmak. (Y.N.)

dan birkaç lakırdı bulup söyledikten sonra annesinin yanından çıktı. Aşağıda, taşlıkta, tenha bir yerde Emsal'i sıkıştırarak sordu:

"Emsal, sen konferans günü burada güzel bir kız görmüşsün. Nasıl şeydi o?"

Emsal şaşkınca, bir methetme tavırla arkasını duvara dayayıp başını iki tarafa sallayarak:

"Aman beyim aman, güzel mi güzel... Adeta bir içim suydu."

"Nerede gördün?"

"Merdiven başında, camekânlı kapının önünde."

"Niçin bunu senden başka kimse görmemiş?"

"Nasıl görsün paşam, yüzü sımsıkı kapalıydı."

"Yüzü kapalıydı da sen nasıl gördün? Anlat!"

"Dur anlatayım. Bunlar siyah çarşaflı iki kadındı. Peçeleri de pek kalındı. Konferansayı yüzlerini hiç açmadan, öyle kapalı dinlediler. Nihayet bir tanesi hem sıcaktan bayıldı, sıkıldı hem de susadı. Ben yanından geçerken, 'Kuzum, kalfam, bana iki yudum su bulur musun?' dedi. Hemen bir bardak su koşturdum. Peçesini yukarı doğru biraz sıyırdı. Meydana ay parçası gibi bir çehre çıktı. Aman ne afet! Aman ne civan! Ben şimdiye kadar ömrümde böyle güzel görmedim. Ben kadınlığımla az daha âşık olacaktım. Boğazından aşağıya giderken içtiği suyun billur gerdanından geçtiği görülüyor zannettim. Bakmaya doyamadım. Öyle arsız gibi su da içmedi. Dört-beş yudum içtikten sonra daha yarısı bitmemiş bardağı güler bir yüzle geri verdi. Hemen peçesini indirdi. Gayet nazik bir sesle, 'Teşekkür ederim,' dedi. O ne mahmur, o ne baygın, o ne şahane iri gözlerdi... Hiç gözümün önünden gitmiyor."

"Başka bir şey konuştunuz mu?"

"Hiç... Pek edalıydı. Söz ağzından dirhemle çıkıyordu. Öyle bizim mahalle kızları gibi bir dakika içinde

sekiz-on lakırdının belini büken takımından değildi. Söyletmek için o kadar uğraştım. 'Susadınız mı?' diye sonradan üç-dört defa yanına gittim, sordum. 'Hayır,' dedi. Her sözüme tek lakırdıyla cevap verdi. Konferansayı pek dikkatli dinliyordu."

"Yanındaki kadın da genç miydi?"

"O hiç yüzünü açmadı. Bilmiyorum, onu göremedim. Fakat onun çarşafı, kıyafeti beriki kadar şık değildi. Ah öteki... Ah öteki... İnşallah Rabbim onu bize gelin kısmet eder."

Emsal'in sözü bu neticeye getirmesinden sözün devamının gideceği yönü İrfan anlayarak bu kadar sorguyla yetinip çekildi. Çekildi ama nihayetsiz bir merak içinde kaldı. Acaba Emsal'den su isteyenle kendiyle mektuplaşan, bu ikisi bir kız mıydı? Bunu destekleyen ortada henüz kesin bir işaret yoktu. Fakat sanki içinden gelen bir ses İrfan'a, "Bu kız işte odur, seninle mektuplaşandır. Görmeden âşık olduğun kızın ta kendisidir," diyordu. Meçhul sevgilisi kendi çirkinliği hakkında İrfan'a ne kadar ısrarla ve kesin sözler söylerse söylesin, delikanlı bu garip iddiayı daima aksi şekilde anlamaya meylediyor, yani kız çirkinlikte ne derece ısrarcı olursa aksine o nispette güzel olduğuna kanaat getiriyordu. Bu hal İrfan için öyle acayip bir his ve keşifti ki neden dolayı böyle düşündüğünün sebebini kendi de pek bilmiyordu. Emsal'in şu müjdesi bu fikrini büsbütün güçlendirdi. Bir yerde duramaz oldu. Cevaben gelecek mektubu beklemek için her zamanki vaktinden birkaç saat evvel kaleme gitti. İçi içine sığmıyor, siyah çarşaflı kadının gelişini gözleyerek dairenin loş koridorlarında bir aşağı bir yukarı mekik dokuyordu. Hemen dakikada bir yeleğinin cebinden saatini çıkarıyor, hızlı bir bakış fırlatıyor fakat gösterdiği şiddetli arzuya rağmen ne vakit ilerliyor ne de kadın geliyordu. Diğer efendilerin işe başlama saati gel-

di. Herkes yazıhanesinin başında kendini gösterdi. Daire her zamanki gibi, işlerin gürültüsüne büründü. Gelen giden çoğaldı. Lakin o kadın gelmiyordu. İrfan utanmasa bir tarafa çekilip ağlayacak kadar dayanılmaz bir bekleyiş acısı içinde kaldı. Kadının her zaman geldiği saat olan zamanın üstünden iki saat kadar geçti.

Zavallı çocuk, elinde saat, bet beniz uçuk, gayet sıkıntılı bir halde saatlerce koridorlarda esir oldu kaldı. *El-intizar eşeddü mine'n-nar*[1] sözünün hükmünü ömründe işte o gün yanarak tecrübe etti. Ne bir işe bakabildi ne yemek yedi. Beş dakika oralardan ayrılsa kadın gelecek, kendini görmeden gidecek zannediyordu. O günün kalem meşgalesi de sona erdi. Herkes birer ikişer çekilmeye başladı. Bir müddet sonra kimse kalmadı. Odacı odayı süpürmeye hazırlanıyordu. İrfan hâlâ oradaydı. Kalemden ayrılsa o gün kadının gelmesinden tamamıyla ümidi kesmek etmek lazım geliyordu ki işte zavallı delikanlı bir türlü buna tahammül edemiyor, pek rahatsız edici olmakla beraber bu ümidin devamını yine bir tür teselli sayıyordu.

Saat on biri[2] geçince bu boş teselliden vazgeçmek gereği kesinlik kazandı. Nihayet odacıların şüpheci ve şaşkın bakışları altında tam bir kederle çekildi gitti. Nereye gidecekti? Bu korkunç acıdan kurtulmasını sağlayacak yer neresi olabilirdi? Kaç zamandır gördüğü tatlı rüyalardan, kurduğu hayatına can katan hayallerden bir gece içinde vazgeçivermek pek güç olacak, pek acı gelecekti. Fakat kadın nerede kaldı? Cevap niye gelmedi? Aşk denilen şey meğer ne şiddetli bir ruh kasırgasıymış! Görmeden sevilen bir afetin bilinmez sevgisi böyle aklı

1. (Ar.) Bekleyiş, ateşten şiddetlidir. (Y.N.)
2. Alaturka saatle günbatımından bir saat önce. (Y.N.)

çileden çıkaracak noktayı bulursa karşılıklı olarak ateş alanların hali acaba ne derece huzur bozucu olacak? Sevilen bir hayal insanı bu hale getiriyor, bir hakikatin yangınına nasıl yürek dayanacak?

İrfan bu gecikmenin bir engelden kaynaklandığını bilse her türlü bekleyiş acısına göğüs gerecekti. Fakat ilişki kesildiyse ne yapacaktı? Bunu farz etmek bile kendisi için pek korkunçtu. Bu sevgi daha ilk kıvılcımında neden böyle söndürüldü? Bunu gerektirecek İrfan ne hatada bulundu?

Şimdi delikanlı olanca muhakeme kuvvetiyle bu noktayı keşfe uğraşıyordu. Cevap olarak yazdığı son mektupta kızın kardeşçe ilişki talep etmesine karşılık İrfan kendinin hâlâ sevda nağmelerinde ısrar etmiş olmasından başka bu kesintiye bir sebep bulamıyordu. Delikanlı şimdi bu meçhul sevgilisinin kardeşçe dostluğuna da razıydı. Fakat bu rızasını, bu ricasını duyurmak için hangi vasıtaya başvurabilecekti? Belki yalvara yakara kızın yine gönlünü edebilirdi. Ama kime yalvarsın? Karşısında bir aşk hayalinden başka kimse yoktu.

Böyle meçhul bir kimliğe, böyle hayal ürünü bir puta gönül verilir mi? Bu saflığına kendi kendine hem güldü hem ağladı. Ne yapsa nafileydi, iş işten geçmişti. Seviyordu. Bu hayale tapıyordu. Bu uzun muhakemeleri esnasında aklına tuhaf şeyler de geldi. Arkadaşlarından muzibin biri İrfan'la eğlenmek için bir kız ağzından o mektupları uydurup göndermiş olmasın? Böyle de olsa, bu hakikat gözünde tam olarak belirmiş bile olsa bir meçhul sevgili namına İrfan, hayalinde vücut verdiği o kıza, o ruhunun tanrıçasına şiddetle kalbini kaptırmıştı. Bundan artık vazgeçemeyecekti. Bu hatıraya sonsuza kadar sadık kalacağı zannındaydı.

İrfan ertesi günü aynı bekleyiş kederiyle geçirdi. Kendini bir fikir yorgunluğuna düşüren acı bir ümitsizlik

başladı. Delikanlı ne kazanmış yahut ne kaybetmişti? Mefkûresini süsleyen o gönül çelen hayal yine hep gönlündeydi. Onu hiçbir vakit oradan koparamayacak, artık onunla yaşayacaktı.

Zavallının aşkta şansı yoktu. Şimdiye kadar gerçek şekliyle görünen bir sevgilide yüzü gülmemişti. Artık bu hayalle, bu hayal ürünü sevgiliyle yetinmeye, bununla mutlu olmaya uğraşacaktı.

10

İrfan böyle bir haletiruhiye ve ümitsizlik içindeyken üç günden beridir gelmesini beklediği kadın nihayet göründü. Zavallı âşık, yârinin bu siyah çarşaflı habercisini görünce üç gündür geçirdiği o can yakan bekleyiş tecrübesinden doğan bir tepkiyle az kaldı ki kadına, "Yürü Leyla yürü, ben Mevla'yı buldum!" diye bağıracaktı. Kendine uzatılan mektubu aldı. Zarftan yayılan hafif bir leylak kokusu sinirlerindeki buhranı biraz yatıştırdı. Meçhul sevgilisinin İrfan için varlığına delil işte bu kokudan ibaretti. Her mektup alışında koku alma duyusunu okşayan bu kokuyla sanki ona dokunma lezzetini tadıyordu.

Nutku tutuldu. Kadına bir şey diyemedi. O da emanetini teslim ettikten sonra tek bir şey söylemeksizin veda anlamında bir temennayla[1] çıktı gitti. Acaba mektupta ne sitemler, ne azarlamalar belki de ne hakaretler vardı. İlişki kesmeyi bildiren bir söz olmasın da İrfan her

1. Öne doğru eğildikten sonra doğrulurken eli başa götürerek verilen selam. (Y.N.)

şeye razıydı. Titrek parmaklarıyla zarfı açtı. Şu mektup çıktı:

Ah, aman anneciğim, o neydi! Ne iriydi! Dün sabah gördüm. Anlayınız. Keşfediniz bakalım beyefendi! Ne gördüğümü söyleyiniz! Bildiniz değil mi? Evet, evet, işte onu! Ta kendisini... Kuyrukluyu gördüm. Korkmamaya bu kadar kararlıyken hâlâ dehşetimden titriyorum. Gazeteler şehrimizde Halley'in sabahleyin alafranga saat üçü çeyrek geçeden dörde on kalıncaya kadar görülebildiğini haber verdiler. Çalar saatimi tamam buna göre kurdum. Karyolamın başucuna koydum. Döşeğime girdim. Her türlü kuruntularıma rağmen çok sürmeden uyuyakalmışım. Tepemde bir gürültüdür koptu. Gözlerimi açıp baktım ki ortalık alacakaranlık. Saat öfkeli bir canavar gibi hâlâ hırıldıyor, gürültü ediyordu. Sinirime dokundu. Döşekten kendimi aşağıya attım. Pencereye koştum.

Birkaç gündür yazlığa taşındık. Evimizin arkasında koca bir dağ var. İşte oraya doğru baktım. Zühre[1] ağaçların yukarısında göğe asılmış bir lüks lambası[2] parlaklığıyla ışıklarını saçıyor. Ufak tefek başka yıldızlar da var. Güneş ufkun altından, tanyerini henüz ağartıyor. Güneş'in beliren bu doğduğu noktayla Zühre'nin arasına ışıklı, hafif, sis şeklinde koca pala gibi bir şey uzanmış. Aman ne büyüklük, ne şirinlik beyefendi! Görüp de titrememek elde değil! Hemen diz çökerek Cenabıhakk'a yakarmaya başladım. Bu dev kamanın kabzası yani başı kuzeye, gerisi güneye dönüktü. Bu kabza hemen Ay iriliğinde vardı. Lakin merkezinde yoğun, uzaklaştıkça azalan, sönen aydınlığı Ay'dan azdı. Birkaç güne kadar zehirli eteğini öpmek için Yerküremizin tevazuyla yaklaşacağı Halley yıldızı işte buydu. Saatimin zili hâlâ arkamdan hırlıyordu. Seher vaktinin ru-

1. Çobanyıldızı, Venüs. (Y.N.)
2. Hava basınçlı bir tür petrol lambası. (Y.N.)

haniyeti içindeki bu heybetli manzara, zilin hâlâ devam eden uyarı hırıltısı beni o kadar etkiledi ki korku veren bir ululuk hissettiren bu nadir görülecek manzara karşısında insanların küçüklüğünü, âcizliklerini, tabiatın büyüklüğünü işte o zaman tamamıyla anladım.

Şimdi her gece çalar saati kurarak yatıyorum. Çarpıntılı rüyalar içinde çırpınırken kulakları yırtan bir gürültü sabaha karşı beni uyandırıyor. Hemen pencereye koşuyorum. Havalar yağmurlu gidiyor, her sabah gökyüzünü bulutlarla kapalı buluyor, bir şey göremiyorum. Fakat her şeye kadirin elinin bizi, dünyalıları tehdit için göğümüzün ötesinden üzerimize uzattığı o korkunç pala yine orada duruyor. Her gün küremize milyonlarca kilometre daha yaklaşmış bulunuyor. Temas ânına çok bir şey kalmadı. Yedi-sekiz gün var. Temas mı edeceğiz çarpışacak mıyız? Yoksa Yerküre akan yıldız taneleriyle, kaderin oklarına hedef olup her yerinden yara mı alacak? Yahut bu iki gökcismi birbirinin özlem dolu kucaklarına atılarak yekpare bir ateş kütlesi haline mi gelecek? Ne olacağız beyefendi, ne olacağız? Dünya hayatının sonu olması muhtemel böyle bir endişe ve buhran gününde siz ne kadar dünyevi ve arzularınıza dair duygularla meşgulsünüz. Şimdi başka şey düşünülecek zaman mı? Bahsettiğiniz gelip geçici şeylere kafa yormanın hiç mevsimi değil. Bana Halley'den, halamın yıldızından haber veriniz. Dünya mı batacak? Kıyamet mi kopacak? Büyük çaplı bir zehirlenme mi yaşanacak? İşte ondan bahsediniz. Çabuk... çabuk... çabuk...

Hayatın değerini onu kaybedeceğine yakın takdir eden
çirkin bir kız

O anda Halley, dünyaya çarpıp da İrfan'la beraber bütün âlem mahvolup yok olsaydı delikanlı bu mektubu okumaktan hissettiği acı derecesinde üzülmezdi. Küçükhanım, İrfan'ın kaç gündür geçirdiği cehennem hayatına karşı o kadar umursamaz bulunuyordu ki zamanıyla ce-

vap verme hususunda gösterdiği özensizliğin sebeplerini olsun nezaketen açıklamaya bile yanaşmıyordu. Bu kız duygu olarak İrfan'a yakın olaydı bu ıstıraplarını onun da duyması, anlaması lazım gelirdi. Sevgi yönünden aralarında çok fark vardı. İrfan'ın kızı sevdiğinin onda biri oranında bile demek ki o, kendini sevmiyordu. Sevgice bu eşitsizlik ve dengesizliğe zavallı pek üzüldü. Kızın duygu olarak gösterdiği bu ilgisizlik acaba yapmacıktan mıydı? Yapmacıksa o yaşta gösterdiği bu ustalık cidden hayret edilesiydi.

Halley'in yaklaşmasına karşı gösterdiği telaşlar, ürküntüler, korkular da hep yapma, bütün bunlar da birer cilve miydi? Bu kız, zavallı İrfan'ın gözünde öyle anlaşılmaz bir muamma şeklini aldı ki bunun çözümünde başarılı olabilmek için olumlu, açık bir noktasını yakalayabilmek hemen imkânsız görünüyordu.

İrfan saatlerce karamsar ve adeta ümitsizlikle düşündü, düşündü. Sade bir noktayı garip ve düşünüp taşınmaya değer buldu. Sevgilisinin bu mektubunda hiç azarlama, paylama yoktu. İrfan'ın son mektubundan hemen bahsedilmiyor, yalnız böyle kıyamet alameti bir günde keyfince duygularla meşgul olmasından biraz şikâyet ediliyordu. Bu sözüyle küçükhanım, sevdayla meşgul olmayı Halley patırtısı savulduktan sonraya bırakmak münasip olacağını anlatıyor demek değil miydi? O halde bundan, esas talebin kabul edildiği fakat yalnız söz konusu günün daha doğrusu sevişme gününün ileri bir tarihe ertelenmesi lüzumu ima edildiği anlaşılmaz mı?

Hepsi güzel lakin hanımefendi bu sevgiden ne kadar önemsizce dem vuruyor, bunun ertelenmesi konusunda ne derece gamsız bulunuyordu. İrfan kendisi Halley'in gelmesi değil ya, kıyamet vaktine iki saat bile kalmış olsa o, her şeye karşı umursamaz bulunarak yalnız bu yeni, bu ateşli sevdasına kendini vermek istiyordu.

Demek kuyrukluyıldız gelip geçinceye kadar aşktan, sevdadan bahsedilmeyecek... Özellikle de bu gök hadisesinin alabileceği kıyamet ihtimallerine dair konuşulacak.

Zavallı delikanlı kendi kendine, "Peki öyleyse," dedi. Bu sevda hezimetiyle yerleri gökleri birbirine geçirmek gibi korkunç ve kötümser niyetiyle mektubunu yazmaya başladı:

Hanımefendi,

Halley'i gökte koca bir pala şeklinde görmüşsünüz. İşte bu korkunç görüncn kesici alet birkaç güne kadar, artık felaket saatini beklemekten başka bir çaresi kalmayan insanlığın mazlum başına inecektir. Kadınsınız. Erkeklere oranla sinirlerinizin zayıflığı malum. Evvelki mektuplarımda sizi korkutmamak için bu olayı gerçek dehşetinden pek hafif göstermeye uğraşmıştım. Fakat kadınlığınızla beraber büyük bir filozofça sağlamlığa sahip olduğunuzu da görüyorum. Mademki arkadaşça fikir alışverişi yapacağız, düşündüklerimi artık dosdoğru söylemek gerekiyor.

Doğu ufkumuzu baştan başa istila eden bu uzun saçlı afeti seyir için halk akın akın namaz vakti meydanlara, rıhtımlara yığılıyor. Bunu görür görmez kalpler korkuyla doluyor. Eller göğe kalkıyor. Herkes kendi dinince Yaradanına yalvarıyor. Gazeteler genel korku ve heyecanı artırmamak için bundan pek bahsetmiyorlar. Her hastadan, hastalığın tehlike derecesini gizlemek âdettir. Lakin ne fayda! Bu afetin dünyaya her gün daha fazla yaklaşıp büyüdüğünü âlem görmüyor mu?

Değil Halley'i, zaaflarına mağlup olup bazen ölümü inkâr derecesine varan korkaklar gibi düşünecek değiliz ya! İnsanlığın en büyük hastalığı kendini kemiren hastalıkların cidden tedavisine çalışmaktan çok daima tehlikeyi gerçek değerinden aşağıda göstermeye çalışmak sıkıntısıdır. Bu yaraların deva bulunmaz niteliğini bir apaçık ve kesin bir dille açıklamaya uğra-

şanlar daima halkın ayıplamasına maruz kalırlar. Yaranmak için halkı aldatan ikiyüzlüler, teveccüh itibar kazanırlar.

Geçen sabah yazlığınızın penceresinden gördüğünüz ve her saniye artan bir gazapla üzerimize inen o gök kılıcı, birkaç zamandır göğümüzün ötesinde temiz kalpli dünyalıları eğlendirmek için ortaya çıkmadı. Bütün astronomlar, bütün müneccimler tehlikenin kesinliği konusunda birleşmiş durumda ve memleket ahalisi bu gök afetini sabahları boylu boyunca görüp dururken gazeteler, o ikiyüzlülüğü iş edinenler –besbelli Allah doğru sözü bunlara nasip etmeyeceği için– yine menfaat kötülükleriyle son nefeslerinde bile olacağı söylemek mertliğini gösteremiyorlar.

İrfan bu başlangıçla mektuba girişerek yerdeki tüm mahlukları Halley'in kuyruğuyla evvela insafsızca zehirledikten sonra toplanan cesetleri alevlere verdi. Küllerini göklere savurdu. Ne kadar mantık ve ikna kuvveti varsa sarf etti. Sayfalar doldurdu. Bu şekilde yazma zahmetini tercih etmekten amacı o meçhul sevgiliye olan aşkıydı. Fakat bu kelimeyi kullanmak yasaktı. Kalbini yakan kavuran bu esastan bahsetmemesi adeta emredilmişti. Lakin bu emre itaat edebilecek miydi? Kalbinin derinlerinde, her türlü azim ve iradesinden daha kuvvetli bir şey, bu elem, bu yürek yangınını açıklamaya, yorumlamaya kendini zorluyordu. Bu kuvvetin baskısının ve zorlamasının altında o kadar bunalıyordu ki mümkün değil, mümkün değil sabredemeyecekti. Çünkü sabır denilen şey bir derece iradeye sahip olmakla olur. Zavallı İrfan'da bu özellik hemen hiç kalmamıştı. Dayanamadı, mektubun sonuna şu sözleri sıraladı:

Hanımefendi,

Emrinize tamamıyla itaat gösteremediğim için af ve merhametinizin yüceliğine sığınırım. Emir, ona boyun eğmeye

gücü yetebilenler içindir. Gücünün, kuvvetinin üstünde, zor bir görevde başarılı olamadığı için hiç kimse suçlanamaz. Toplumsal adaletin yanında bir de vicdan adaleti vardır. Genel adaletin sorumlusu mahkemeler... Vicdan adaletinin hâkimleriyse herkesin kendisidir. Hakikati gücümün yetebildiği bir açıklıkla anlatmaya uğraştıktan sonra vereceğiniz her türlü hükmünüze razıyım.

Sizi seviyorum. O kadar büyük bir sevgiyle seviyorum ki bu aşırı sevda gönlüme, kalbime sığmıyor. Bunu size bu kadarcık olsun göstermedikçe içimde taşımaktan âcizim. Fakat şimdi size karşı o kadar nazik, güç bir noktada bulunuyorum ki itiraflarımın her adımında gözüken düşme tehlikesi, şiddetle duygularımı ifade etmek istediğim bu vadide beni yine dilsiz bırakıyor. Nasıl söyleyeyim, bu yasaklanmış konuya nereden gireyim? Allah aşkına gücenmeyiniz, işte söylüyorum. Aşkımın kabul edilmesi meselesini yani evlilik mutluluğumuz gibi önemli bir konuyu siz Halley tehlikesi ortadan kalktıktan sonraya bırakıyorsunuz. A iki gözüm efendim! Ya bu büyük hadise, dünya hayatının sonuyla neticelenecekse muradına ermeden mi yokluğun yolcusu olayım? Doğru söz hoş görülmese de sahibi için eziyet sebebi olmamalıdır. Bencilliğime gülmeyiniz. İşte doğru söylüyorum. Tasavvur ettiğim o mutluluk hedefine ulaştıktan sonra ne kendi ölümüme acırım ne de âlemin yok olmasına...

Adımlamaya cüret ettiğim şu ağlayıp yakarma vadisinde bütün yaralarımı açıkça anlatmadan susmak, emin olunuz bana Halley'in ölümcül çarpmasından beter geliyor. Fakat emrinize muhalefette ileri varmaktan korktuğum ve hele de tek sözden kalbimin bütün kederlerini anlamak konusundaki ferasetinizden emin olduğum için işte susuyorum. Sonsuz af.. merhamet...

İrfan Galip bu mektubu, almak için ertesi günü gelen kadına teslim etti. Fakat bu ne tuhaf bir mektuplaşmaydı! Görmeden âşık olduğu bu kız, delikanlının kale-

mini, evini, ailesini, her şeyini biliyordu. Lakin İrfan, kendisi bu küçükhanımın gerçek kimliğine dair bir noktacık bile tanımıyordu. Şimdi mektubu alıp götüren bu kadın bir daha İrfan'ın semtine uğramayıverse delikanlı artık bunları nerede bulacak? Mektuplaşma imkânını nasıl sağlayabilecekti? İrfan, meçhul sevgilisinin kimliğini araştırma işine girişmeyeceği hakkında söz vermişti. Lakin bu garip karakterli kız, giden mektupta izni olmadan yine aşktan bahsedildiğine kızıp da haberleşmeyi kesiverirse İrfan'ın o zaman cidden baştan ayağa hüzün kesilecek hali neye varacaktı? Geçenki cevabın birkaç gün gecikmesinden dolayı zavallı çocuk Mecnun'a dönmüş, ne acılar çekmişti... Ne acılar...

Böyle üzücü bir halin tekrarlanmasına meydan vermemek için uygun bir tedbir almak lazım geliyordu. Nasıl? Ne şekilde? Hem bunu düşünüyor hem de kalem odasının penceresinden dalgın dalgın sokağa bakıyordu. O esnada sokağın kalabalığı içinde, söz konusu siyah çarşaflı kadını gördü. Kadın etrafa çekingen bakışlar fırlatarak adeta hızlı denecek adımlarla Divanyolu'na doğru gidiyordu. İşte İrfan'ı meçhul aşkına kadar ulaştıracak bir vasıta! Bu kadını gizlice takip etse küçükhanımın kimliği, hiç olmazsa ikametgâhı hakkında gözleyerek bazı bilgiler edinebilirdi. Lakin düşünmeye vakit yoktu. Bir dakika, belki yarım dakika sonra kadını gözden kaybedecekti. İrfan pardösüsünü giymeden merdivenleri hemen ikişer atlayarak kendini sokağa attı. Kadının takip etmekte olduğu istikamete doğru yürüdü. Sağa sola, ileriye baktı.

Kadını gördü. Mesele pek hassastı. Kendinin onu görmesi güzel fakat kadının bu takibi sezmesi pek tehlikeliydi. Çünkü küçükhanıma durum anlatılır anlatılmaz her şeyin kesilmesi muhtemeldi.

İrfan kendini göstermemek için takip mesafesini hayli uzun bulundurarak, mümkün mertebe kalabalığa

karışıp yürüyerek bir polis hafiyesi dikkati ve bir âşık heyecanıyla gidiyordu. Kadın İrfan'ın dairesinden uzaklaştıktan sonra hayli yavaşladı. Artık sağına soluna bakınıyor, adeta ağır ağır gidiyordu. Bir müddet sonra yüzünden peçeyi de kaldırdı. Kitapçı ve kâğıtçı dükkânlarının camlarına eğiliyor, bir şey almak ister gibi inceliyordu. Bu kadının yüzünü görüp bellemek, tanımak İrfan için içine düştüğü bu maceranın bilinmezliğinin bir köşeciğini olsun aydınlatmaya yardımcı olacak müspet bir nokta eldc etmiş olmak demekti.

Kadın camekânların önünde durup baktıkça İrfan bunun çehresini yandan biraz görebiliyordu. Zannı gibi değil, bu kadın gençti. Hem de pek genç... Sokaktaki o serbest serbest yürüyüşlerine, duruşlarına, oraya buraya göz atışlarına bakılırsa öyle nadiren dışarı çıkar takımdan olmadığı, daireye İrfan'ı görmeye geldiği zaman gösterdiği bütün mahcubiyetin tamamıyla yapmacık olduğu anlaşılıyordu. Delikanlı daha takibinin ilk adımında ne önemli şeyler sezmeye başlamıştı.

Kadın arada bir elini arkadan çarşafının beline doğru götürüp büzmelerini düzelte düzelte yürüyerek birkaç camekân daha seyrettikten sonra nihayet mostraları[1] güzel sıralanmış bir kâğıtçı dükkânından içeri girdi. Kâğıtçı ile bu kadın arasında alışveriş esnasında olup bitecek şeylerin hiçbirini gözden kaybetmemek için İrfan da sokağın karşı tarafındaki bir mücellit dükkânına girdi. Güya ciltletilecek birçok kitapları bulunduğundan bahisle mücellidi söze tuttuğu esnada camekânın arkasından tam bir dikkatle karşıki kâğıtçı dükkânının içini olabildiğince gözlemeye uğraşıyordu. Dükkânın kapısı açıktı fakat içerisi pek loş kaldığından istediği derecede incelemede buluna-

1. Örnek, model. (Y.N.)

mıyorsa da kadının hemen büsbütün yüzünü açarak, saçlarını döke döke tezgâha dayanıp da genç kâğıtçı çırağıyla cilveleşircesine konuşa konuşa ortaya birçok kutular çıkardığını fark edebiliyordu.

Nihayet alacağını seçti. Mavi kurdeleyle ortasına Frenk bağı[1] yapılmış samani[2] bir kutuyla sokağa çıktı. Kâğıtçıyla vedalaşma ânında belini çökerterek aktrisvari yaptığı bir reveransa İrfan adeta hayret etti. Ne usta şeydi... Ne usta...

Azıcık ilerleyecek kadar bir zaman bıraktıktan sonra bunun arkasından İrfan da çıktı. Kadın caddeden aşağıya indi. Yeni Postane[3] tarafına saptı. Birkaç adım yürüdükten sonra karşısına çıkan yakışıklı bir delikanlıya bir baş işareti etti. İkisi modern apartmanın arkasındaki pis sokağa saptılar. Kadın gelip geçenler tarafından tanınmaktan sakındığı için olmalı, peçesini indirdi. Duvar kenarına çekilip baş başa hayli müddet konuştular. Konuşma esnasında kadın elindeki kâğıt kutusunu genç muhatabın başına vuracakmış gibi ara sıra öfke ve kızgınlık işaretleri gösteriyor, bazen de sabırsızlığından yerinde adım sayan bir talim neferi gibi adeta tepiniyordu.

Konuşulan şu sözlerden bir ufak cümlesini olsun işitebilmek için para olarak, beden olarak her fedakârlığı göze almaya hazırdı. Fakat buna imkân yoktu.

Nihayet söz bitti, ayrıldılar. Birkaç adım açıldıktan sonra kadın tekrar muhatabına dönerek tehdit anlamında yumruğunu gösterdi. Delikanlı da o taraftan gelecek her belaya razı olduğunu ima anlamında birkaç defa teslim olmuşçasına başını eğip yürüdü.

1. Kurdele. (Y.N.)

2. Saman rengi, açık sarı. (Y.N.)

3. Sirkeci'deki Büyük Postane, o yıllarda Yeni Postane olarak anılıyordu. 1909'da açılan yapının mimarı Vedat Tek'tir. (Y.N.)

İrfan bu hararetli pandomimanın karşısında ne düşüneceğini şaşırdı. Donakaldı. Zavallı çocuk, yakalandığı belanın derinlerini bundan fazla görmek istemiyormuş gibi artık ileri gidemedi. Niçin bu kadar ümitsiz oluyordu? O, bu meçhul aşkının maddiliğini değil maneviliğini sevmemiş miydi? Görmeden tapındığı bu manevilik bu derece bozuk çıktıktan sonra artık kederlenmeye, düşünmeye gerek var mıydı? Fakat esasını anlayamadığı bir his beynini sarsıyordu. Ne olduğu bellisiz bir kıza, hayır kadına, bir karıya, bir aşüfteye aldanmış bulunmak saygınlığına dokunuyordu. Aldığı aldatıcı, adeta ahmak avlayan mektuplara karşı verdiği safça ve çocukça karşılığa kim bilir bu karılar ne kadar gülüp eğlenmişlerdi! Evet, böyle ahlaksız mahluklara günlerce mükemmel bir eğlence olmak, aylarca gülünecek bir alay vesilesi hazırlamış bulunmak... Şimdi İrfan'a o kadar ağır geliyordu ki üzüntüsünden zavallının gözleri yaşarıyor, düşündükçe gafletinin derecesini bütün bütün anlayarak daha da üzülüyordu.

Maddiliği, maneviliği belli olmayan öyle meçhul bir güzele ve hayal ürünü birine karşı ezbere bu kadar şiddetle bir sevgi bağlamak; bu ne gülünç bir hal, bu ne çocukluk, aman Yarabbi, ne divanelikti! Bu macera ağlamadan çok gülünecek bir şeydi.

İrfan'ın aşkta ne manen ne maddeten talihi yoktu. Artık bu kendisi için tecrübe edilmiş bir durumdu. Sevmemeliydi. Fakat bu bir kere oldu. Bundan sonra gökten melek de inse artık aldanmayacaktı.

Zavallı delikanlı bu düşüncelere dalıp gittiği esnada bulunduğu sokağı, gelip geçenleri, adeta kendi benliğini hep kaybetmişti. Yavaş yavaş biraz kendine geldi. Nerede bulunduğunu anlamak için bir rüyadan uyanır gibi oraya buraya göz gezdirmeye başladı. Bu dalgınlığının ne kadar müddet sürdüğünü bilmiyordu. Etrafına bakındığı zaman, üzülmesine sebep olan o siyah çarşaflı kadını artık hiçbir yerde göremedi. Tamamıyla kaybolmuş, kim

bilir hangi tarafa savuşup gitmişti. Bir düşünce eseri değil adeta içgüdüyle denecek bir halde bulunduğu noktadan biraz yürüdü. Sokak başlarından ilerilere doğru birkaç bakış fırlattı. Kadını hiçbir yerde göremedi. Babıâli Yokuşu'ndan yukarı, ağır ağır yürümeye, geri dönmeye başladı. Gitti, gitti, biraz evvel kadının alışveriş ettiği kâğıtçı dükkânının önüne gelince farkında olmadan orada durdu. Bu görmeden parlayan aşk ateşini orada söndürmek, bu tuhaf macera sayfasını artık o gün kapamak isterken sanki zihninde aniden doğuvermiş sanılacak, dindiremediği bir merakın itmesiyle yahut bütün bütün kuvvetine hâkim doğaüstü bir kuvvete itaat eden bir manyetizmalı haliyle dükkândan içeri yürüdü. Ortada durdu. Genç kâğıtçı müşteriye, müşteri ona bir müddet bakıştılar. İrfan oraya ne almaya girmişti? İçeri girmesine bir sebep göstermek lazımdı. Gözlerini ağır ağır bütün camekânların üzerinde dolaştırdıktan sonra hâlâ kayıp bir manyetizmacıdan aldığı emri uygular gibi bir dalgınlıkla nihayet, "Üzerleri kurdeleyle bağlı kutular var. Onlardan bir tane isterim," dedi.

Kâğıtçı yadırgayan hafif bir tebessümle:

"Üzerleri kurdeleli birkaç türlü kutu var. Ne kutusu olacağını lütfen söyler misiniz?"

"Kutusu samani, kurdelesi mavi. İçinde ne varsa işte ondan isterim."

Bu isteyiş tarzı, biraz alaycı olan genç dükkâncının tuhafına gittiğinden o da, "Kutusu samani, kurdelesi mavi," ifadelerini hemen aynı telaffuzla tekrar etti durdu. Alacağı kutunun içinde ne bulunduğunu bilmeyen bu garip müşterinin bir müddet yüzüne baktı.

Anlayıştaki bu ağırlığa birdenbire sinirlenmiş gibi İrfan:

"Ne bakıyorsun a birader! Siyah çarşaflı kadının deminden buradan aldığı kutudan isterim."

Kâğıtçı bu acayip hakikate erdikten sonra şimdi uzun uzun gülerek bozuk telaffuz bir Fransızcayla:

"Demek ki *papier à lettre parfumé* (kokulu mektup kâğıdı) yani namelik istiyorsunuz?"

Dükkâncı kahkahaların ardını kesmez. Bir hayli daha güler.

İrfan sorar:

"Neye bu kadar gülüyorsunuz?"

"Bu kâğıtların müşterileri şimdiye kadar hemen her zaman kadınlardı. Erkekler de almaya başladı da ona gülüyorum."

"O deminki kadını tanıyor musunuz?"

"Her gün bunların türlüsü gelir. Hangisini tanıyayım!"

"Hele o deminki pek sağlam ayakkabıya benzemiyordu."

"Sağlamlığını çürüklüğünü bilmem. Çünkü o fabrika ürünü ayakkabı hiç kullanmadım."

"O kadın size her zaman gelir mi? Kendini biraz olsun tanımıyor musunuz?"

Kâğıtçı, İrfan'ı yukarıdan aşağıya dikkatli dikkatli bir-iki defa süzdükten sonra:

"Hayır, tanımıyorum. Biz burada mal ticareti ederiz. Müşteriden müşteriye haber... bilgi satmayız."

"Yani biraz göz aşinalığınız var mı diye sordum."

Kâğıtçı kırgınlığı artarak:

"Beyefendi, burası kâğıtçı dükkânıdır. Kadın haber idaresi değildir."

Ticaretiyle meşgul, namuslu bir dükkâncıyı insanlar arasında bayağı sayılan böyle bir işte kullanmaya kalkışmanın cidden yolsuz bir hareket olduğunu İrfan da anladı. Parasını verip kutuyu aldı. Başka bir şey söylemeksizin dükkândan çıktı.

11

İrfan Galip büyük bir kafa karışıklığı içinde ve hevesi kırılmış, mustarip bir haldeyken ertesi gün kalemde yine odacı gelerek aynı çarşaflı kadının geldiğini haber verdi.

Bu kadınlar İrfan'dan ne istiyorlardı? Zavallıyı çıldırtmak mı? Kadını görüp görmemek şıkkından hangisi daha iyi olacağını düşündü. Evvela görmeden savmak istedi. Fakat kendi iradesi dışındaki o kuvvet, o tetikleyicisi meçhul manyetizma yine üstün geldi. Duramadı. Çarşaflının yanına gitti. Kadın o kadar kapanmış, o derece terbiyeli, mahcupça bir tavır almıştı ki bir gün evvel bel kırarak sokaklarda fingirdeyen mahlukun bu kadın olabileceğine bir türlü ihtimal veremiyor, kendinin aldanmış olduğuna hükmetmek istiyordu.

Emaneti teslim etti. Yine tek kelime etmeden çekildi gitti. İrfan bir-iki lakırdı söylemeye niyet etmişken o da bir kelime telaffuzuna güç yetiremedi. Delikanlıyı üzen, bitiren şey aşk felaketine uğramakla beraber o tür kadınların alaylarına hedef olmaktı. İrfan onların alaylarını etkili bir şekilde iade edemeyecek kadar aptal bir kimse miydi? Öç almak için evvela bu kadınların kim olduklarını bilmek gerekiyordu. Gelen mektubu hemen cebine soktu. Bunu ne zaman istese okuyabilirdi. Şimdi kadını takip lazımdı. Yine sokağa fırladı. Avını ürkütmemek için olanca dikkkatini kullanan bir avcı kurnazlığıyla çarşaflının peşine düştü. Fakat kadın bu defa ne yüzünü açtı ne bir dükkâna girdi. Takip edildiğini hissetmiş gibi bir ihtiyatla gidiyordu. O gitti, İrfan takip etti. Bahçekapısı'nı[1] buldular. Kadın Köprü'ye yürüdü, delikanlı da arkasından.

1. Eminönü'ndeki Yeni Cami'nin arka tarafında kalan semt. (Y.N.)

Hani ya İrfan'a mektup gönderen küçükhanımın evi İstanbul'un sur içindeki demiryolu güzergâhı boyunda olmayacak mıydı? Bu kadın böyle Köprü'den öteye, nereye gidiyordu? Evet, evet, İrfan bu macerada pek kandırılmış, çok aldatılmıştı. Bakalım işin sonu nereye varacaktı?

Kadın Köprü'yü geçti. İlk kısa caddeyi yürüdükten sonra sağa döndü. Beyoğlu tramvayları durağına kadar gitti. Duran tramvay müşterileriyle tıka basa dolu olduğu için diğerinin gelmesini bekleyerek bir kenara çekildi. Fakat şimdi İrfan ne yapacaktı? Aynı tramvaya o da binse kendini kadına göstermiş olacaktı. Ondan sonrakini seçse iki tramvayın arasının pek fazla açılması ihtimalinden dolayı avını gözden kaybetmek korkusu vardı.

İrfan, Galata Caddesi'nde, börekçinin üst tarafındaki dükkânların önlerinde dolaşıp oraya buraya sokularak gözünü kadından ayırmıyordu.

İkinci gelen tramvaya kadın hemen atladı. İrfan da orada duran bir kupa arabasıyla[1] tramvayı takip etmek üzere pazarlık etti. Yola düzüldüler. İrfan, tramvayın her duruşunda çıkanları dikkatli gözlerle inceliyordu. Galatasarayı'nda kadın indi. Alargadan[2] İrfan da indi. Kadın, Ağa Camisi'ne doğru biraz yürüdü. Sağ taraftaki sokaklardan birine saptı. Bir-iki sokağa girip çıktıktan sonra ensiz, yüksek bir evin çıngırağını çekti. Hemen yarım dakika sonra kapı açıldı. İçeri girdi.

Takibe burada son vermek mi gerekiyordu? Sokak tenha olduğundan İrfan oralarda gezinse şüphesiz görülüp tanınacaktı. Orayı kesen diğer bir sokağın köşesine çekildi. Gözünü eve dikti. Burası hangi tür meskenlerdendi? Kimin ikametgâhı yahut ticarethanesiydi? Binanın or-

1. Kapalı ve yalnız arkada oturulacak yeri olan, genellikle atların çektiği dört tekerlekli araba. (Y.N.)

2. Uzaktan, açıktan. (Y.N.)

tasında dört kat cumba vardı. İrfan biraz ilerlese bu cumbalardan birinin yan penceresinden görülmek tehlikesine maruz kalacaktı. Bununla beraber evin ne türden olduğunu keşfetme merakını bir türlü yenemeyerek tanınmamak için sıkıca fesini bastırdı. Güya üşüyormuş gibi ceketinin yakasını kulaklarına doğru çekti. Duvar diplerinden evin kapısına yaklaştı. Numaraya baktı: 151. Kapının üzerinde, "Birinci katta Doktor ..." ibareli bir plaka gördü. Yan tarafta diğer plakalar da vardı. Onları da birer birer okudu. "İkinci Katta Diş Tabibi Mösyö ..." "Üçüncü Katta Birinci Sınıf Modistralardan[1] Madam ..." Acaba söz konusu kadın bu üç tür meslek erbabının hangisine gelmişti?

Delikanlı şaşkın şaşkın bunu düşünürken nereden geldiğini pek fark edemediği, hemen orada, yanı başında siyah çarşaflı diğer bir kadın göründü. Yürüdü, yürüdü, aynı evin hızlı hızlı iki defa çıngırağını çekti. Hemen peçesini sıyırıp İrfan'a hitaben, "Birader beyefendi, rica ederim buradan bir yere kaybolmayınız. Size söyleyecek bir-iki önemli lakırdım var," dedi. Kapı açıldı, içeri girdi. Zavallı İrfan pek fena alıklaştı. Neye uğradığını bilemedi. Çünkü o siyah peçe açılır açılmaz karşısına kız simasında öyle çekici bir melek, öyle cana can katan bir nur doğmuştu ki artık ömrü oldukça o körpe yüzü, o güzel yanağı, o sarı, ela iri gözleri, hilkat kaleminin en özenli çizim darbeleriyle çekilmiş o ince kaşları, açık kumral saçları... iki lal çizgiye benzeyen o minimini dudakları artık mümkün değil unutamayacaktı. Bu kız, daha doğrusu bu peri... bu hayal gözünün önünden kaybolduktan sonra bunun bir gerçek bir görüş değil doğaüstü belirme gibi bir şey olduğuna inanmak istiyordu. Fakat işittiği o birkaç sözün billur akisleri henüz kulaklarından silinme-

1. Kadın terzi. (Y.N.)

mişti. Her hakikatin gözden kayboşundan sonra meydanda hayalden başka ne kalır? İşte bu da öyle olmuştu.

İrfan'a, "Bey birader, buradan bir yere ayrılmayınız," ihtarında bulunmaya ne lüzum vardı? Zavallı çocuk hayal ötesi denecek böyle bir görüşle gözleri aydınlandıktan sonra oradan kovulmuş da olsa acaba bu muammayı halletmeksizin bir yere gidebilecek miydi?

Zavallı, ilk güçlüğü halledeyim derken şimdi daha beterine çattı. Öyle güzel bir kızın tek başına, o evde ne işi vardı? İrfan'a söyleyeceği ne olabilirdi? Acaba kendini tanıyor muydu? Galip Efendi-zade düşündü, düşündü. Düşündükçe biraz aklını başına toplamaya uğraşarak kendinin adeta bir tuzağa düşürülmekte olduğunu hissetmeye başladı. En emin yol hemen oradan savuşuvermekti. Fakat bu mümkün mü? İradesinin üstündeki o kuvvet, o sürekli zayıflığı, kendini iyiliğe yönlendirmek isteyen diğer bir kuvvetle mücadeleye başladı. Böyle bir iç mücadeledeyken evin kapısı açıldı. Kız bir kızgınca bir edayla dışarı çıktı. Yüzü hemen tamamen açıktı. İnce kaşlarını çatarak sordu:

"Beyefendi, siz de buralarda aynı maksatla dolaşıyorsunuz zannederim."

Delikanlı şaşırarak:

"Hangi maksatla?"

"Feriha aşüftesinin aşkının derdiyle."

İrfan daha da şaşırarak:

"Hangi Feriha?"

"Bilmezden gelmeyiniz canım. Davut Efendi'nin kızı Feriha."

"Feri... Feri Feriha mı?"

"Evet. Yaşı yerlerde sayılsın. Feriha... İşte o kahpe!"

İrfan şaşkın şaşkın:

"Hanımefendi, benim zaten aklım başımda yoktu. Onu siz şimdi bütün bütün aldınız."

Kız ufak bir kahkahadan sonra:

"Evet doğrudur, Feriha Hanımefendi kime mektup yazarsa şuursuz eder bırakır."

"Feriha Hanım, bendenize mektup mu yazmış?"

"Öyle ya! Evvela bir erkeğin ruhunu gıcıklayarak, sevda ümitleri uyandırarak, bin manalı, kırık dökük cümlelerle dolu mektuplar..."

İrfan şaşkınlığından muhatabına doğru bir adım yaklaşarak:

"Evet?"

"Zavallı gafil, ilk tatlı yemlemelerle ağa düşerse hanımefendi o zaman biraz makamı değiştirerek namusluluk taslayan azarlamalar göndermeye başlar."

"Hakikaten?"

"Demek keşfim doğru."

"Tamamıyla."

"Ah, bilirim, yezit kahpeyi bilirim! Kaç aydır canıma okudu."

"Şaşkınlığımı affedersiniz. Siz kadın olduğunuz halde... Nasıl oluyor da..."

"Benim de kocamı ayarttı."

"Tuhaf şey."

"Tuhaf değil pek feci... Size anlatsam kendi derdinizi bırakıp benim için ağlarsınız."

"Fakat siz nasıl evli olabilirsiniz?"

"Neden?"

"Çünkü sizde melekleri kıskandıracak bir bakire siması var."

"Siz öyle söylüyorsunuz fakat kocam kıymetimi biliyor mu? Bir erkeğin karısı melek de olsa yine mutlak gözü dışarıdadır. Bu da Rabbimin bir hikmeti."

"Evet... evet... Allah'ın akıl ermez böyle hikmetleri çoktur."

"Evlenirseniz siz de böyle olursunuz."

"Benim evli olmadığımı nereden biliyorsunuz?"

"Biliyorum."

"Rica ederim."

"Verdiğiniz konferanslardan sonra sizi İstanbul'da tanımayan kadın kaldı mı?"

İrfan tatlı, teşekkür edercesine bir gülümsemeyle:

"Sizin gibi hanımlara tanınmış bulunmak şerefi bendeniz için cidden büyük bir mutluluktur."

"Feriha'yla olan sevda hesabınızı kesmedikçe siz mutlu olamazsınız."

"Belki."

"Niçin bu kadar tereddüt gösteriyorsunuz? Onunla ilişiği kesmekten bu derece ümitsiz misiniz?"

"Bilemiyorum."

"Aman Yarabbi... henüz yüzünü görmediğiniz bir kızı bu kadar sevmek... Garip şey... Dünyada neler oluyor..."

İrfan artan bir hayretle güzel muhatabına biraz daha yaklaşarak:

"Fakat hanımefendi, kalbimin bütün sırlarını böyle inceden inceye biliyor olmanız doğrusu bendenizi hayretten hayrete düşürüyor."

"Bu bilgim, felaketimizin benzerliğinden dolayıdır."

"Fakat söylediğiniz bu son sırrımı... Affedersiniz annem... biraderim bile bilmez."

"Onların bilmedikleri bir şeyi tesadüf bendenize bildirmiş olamaz mı?"

"Of... Nasıl... İşte bunu öğrenmek isterim."

Küçükhanım üzüntünün şiddetine kapılarak göstermiş olduğu dikkatsizliğe, böyle gafil avlandığına pişman olmuş gibi bir acelecilikle hemen peçesini indirerek:

"Beyefendi, affedersiniz, şimdi burada geçirdiğim her dakika benim için büyük birer tehlike doğuruyor. Sizinle bugünkü karşılaşmamdan pek memnunum. Bu hoş karşılaşmadan yararlanma konusunda gaflet gösterme-

yelim. Lüzumlu ve acil şeylerden bahsedelim. Şimdi bu eve benden evvel giren siyah çarşaflı kadını takip ederek buraya geldiniz değil mi?"

"Evet fakat nasıl bil..."

"Susunuz. Şimdi o kısmı gerekli değil. Ben de o sefil kadını takip ederek buraya kadar geldim. O kadın kimdir biliyorsunuz ya?"

"Biliyor... bilmiyor gibiyim."

"O karı Feriha Hanımefendi'nin postacısıdır. Beylere mektup götürür."

"Aman Yarabbi..."

"O kadar bilmezden gelmeye, hayrete gerek yok. Kaç zamandır size de mahcup mahcup, aldatıcı tavırlarla mektup taşıyıp duruyordu."

"Bu da doğru."

"Kaltak bu sabah size karşı olan dağıtma görevini yerine getirdi. Şimdi üzerinde bir mektup daha var. Onu da götürüp kocama verecek."

"Beni şaşkınlıktan, hayretten öldüreceksiniz."

"Allah'a emanet. Niye?"

"Pek genç bir hanım olduğunuz halde usta bir polis memuru zekâsıyla bu kadar sırrı nasıl soruşturabiliyorsunuz?"

"Ah beyim ah... Bir insanın cidden canı yanınca her şeyi göze alıyor. Her şeyi öğreniyor. Buna hiç şaşmayınız. Aşüfte beni kocamdan boşatıp kendi varacak."

"Feriha Hanım sizden güzel mi ki kocanız bu nankörlüğü yapacak?"

"Bunu itiraf bir kadın için pek zordur ama yezit kahpe güzel... benden güzel... herkesten güzel... pek güzel... doğrusu söylemekten çekinmem... siz onun mektuplarına çirkin kız diye imza attığına bakmayınız. Yüzünün büyüsüne güvendiği için işte böyle âlemi birbirine katıyor."

"Bendenize gönderdiği mektuplardaki imzaya kadar her şeyi biliyorsunuz. Fakat en çok şaştığım şey, sizden güzel bir kadın nasıl olabilir? İşte bu..."

"Beyefendi, beni dinleyiniz. Bu evin diğer sokağa bir kapısı daha varmış. Karı bu kapıdan girmiş, ötekinden çıkmış. Melun elimizden kaçtı. Şu nazik ve kıymetli dakikalarımızı boşa geçirmeyelim. Kadın kocamı bulmadan ben onu yakalayayım. Cenabıhak size de bana da yardım etsin. İcabında benden yardımınızı esirgemezsiniz değil mi? Çünkü pek zavallı bir kadınım. Kocamı elimden kaptırırsam onsuz yaşayamam."

Bu hoş mahluk son sözünü bitirdi. İrfan'a süzük bir veda bakışı atarak hemen fırladı, gitti.

* * *

Bu işveli vedaya İrfan da fevkalade bir süzüklük, adeta baygınlıkla karşılık verdi. Bu genç kadının simaca İrfan'ın meçhul sevgilisine hayalinde verdiği surete tamamıyla uygun bulunması delikanlıyı bütün bütün şaşırtmış, sihirleyip bırakmıştı. Evet, evet... Sevmek istediği, hayran olmaya en fazla uygun gördüğü kadın sureti, en samimi âşıkça tasavvurları, "ideal"i aynen işte böyleydi. Tam olarak buydu.

Meçhul aşkının ismi "Feriha Davut"muş. Bu ismi şimdi giden genç kadının pembe dudaklarından işitti. Bu güzel aracı, Feriha'nın güzellik açısından kendine üstünlüğünü kıskançlığından kızara bozara itiraf ediyor fakat bu maddi güzelliğine karşın manevi çirkinliğini de zihinlere dehşet verecek bir üzüntüyle anlatıyordu. Feriha Davut'un bu kadar şiddetle aleyhinde bulunan bu körpe, bu güzel kadın kimdi? Bu isnatlarda ve ithamlarda tamamıyla haklı mıydı?

Mektup getiren siyah çarşaflı kadının bir gün evvel

sokaklarda gösterdiği uygunsuz haller ile hele bugün 151 numaralı eve gidip kaybolması bu isnatların asılsız olmadığını gösteriyordu.

İrfan meseleyi birkaç yönden incelenmeye değer buluyor, Feriha Davut'un aleyhtarı bu genç hanımın da anlattıklarının içtenliğine pek ikna olmuyor, bu işin içinde birtakım dubaralar[1], entrikalar seziyordu. Bir dolaba düşmemek için delikanlı düşündü, düşündü. Fakat düşündükçe zihni bütün bütün karıştı.

Feriha Davut'tan o gün gelen mektubu henüz okumamıştı. Bunun dikkatle okunmasından bazı hakikatlere ermek ihtimalini düşünerek hemen oralarda tenha gördüğü gazinolardan birinin loşça bir köşesine çekildi. Garsona bir kahve ısmarladıktan sonra cebinden çıkardığı mektubu büyük bir merakla okumaya başladı:

Beyefendi,

Bendenize göndermiş olduğunuz mektubu yazdığınız günü galiba sabahleyin döşekten sol tarafınızdan kalkmışsınız. O ne inatçı sözler! O ne karanlık düşünceler! O ne karamsarlık! İşlek kaleminiz şiddetli bir cızırtıyla Hallac-ı Mansur[2] gibi dünyaları didik didik atmış, bitirmiş. Bu zavallı dünyanın çileli sakinleri içinde size karşı çıkan bir "kız" var diye mi böyle insafsızca âlemi tahrip etmeye yürüdünüz? O kıza karşı bu kadar şiddetle düşmanlık göstermekte haksızsınız. O zavallının kabahati ne? Kendine acele acele söylenen bir aşkı kabul etmekte ağır davranması mı? Beyefendi, bu kadar acele kurulan duygu bağları yine o kadar tez ve kolaylıkla zarar görür.

Görmeden beni nasıl sevdiniz? Nemi beğendiniz? Bu hayat bir roman değildir. Bekârlığın, gençliğin zihninize verdiği

1. Oyun, hile, aldatmaca, düzen. (Y.N.)

2. 858-922 yılları arasında yaşayan ve düşüncelerinden, söylemlerinden dolayı suçlanıp idam edilen mutasavvıf. (Y.N.)

açıklık ve hayal arzusuyla hayal gücünüz senelerden beri bir genç kız sureti icat etmiş. Beni derhal gönlünüzdeki bu hayal yerine koyarak mutluluk tasavvur ediyorsunuz. Aman efendim, her hayalin bu derece kolayca hakikate ermesine imkân olsaydı dünyada hiç mutsuz kalmazdı. Yahut o zaman herkes mutsuz olurdu. Çünkü insanlara hakikat kadar hayalin de lazım olduğunu henüz yirmisini bulmayan hayatımda tecrübe ettim. Hayalin lezzeti hakikate dönüşmesinde değil o ilk şeklini daima korumasındaymış.

Siz beni şahsen tanımıyorsunuz fakat ben sizi gördüm, tanıyorum. Beğendiğimi de ilave edersem büyük bir kabahat işlemiş sayılmam değil mi? Fakat sevişmek hususuna gelince bundan o derece sıkılıyorum, bu kısım bana o kadar ağır geliyor ki tarif edemem. Garip, belki de çılgınca bir hissin zorlamasıyla, hiçbir erkeği sevmeden, gelin olmadan ölmeyi sosyal hayatın diğer şekilde vaat ettiği lezzetlere ve bahtiyarlığa yeğ tutuyorum. Beni kendi halime bırakınız, bu inancıma dokunmayınız. Bu tehlikeli vadide bir erkekle bahis kızıştırmak istemem. Şimdi bu anda, elimde olmadan her kalem darbemden sıçrayan şu kelimeler adeta beynimi yakıyor. Sıkılıyor, mahvoluyorum. Kızlığın samimi temizliğindeki cahilliğe hürmet göstermenizi rica ederim.

Mademki benim maddiliğimi ve hakikatimi değil hayalimi seviyorsunuz, bu sevgi kalbinizde daima bu manevi ve uçucu şekilde kalsın. Onu sıradan hazlara yaklaştıracak adiliklerden daima kaçınız. Bu şartla hatıranızı gönlümde sonsuza kadar hürmetle koruyacağıma söz veriyorum. Bana keder veren gelen bu bahsi artık kapayalım.

Halley tehlikesine dair dehşet verici beyanlarınıza ve iddialarınıza gelince bunlara üzülmek şöyle dursun, güle güle bayıldım. Hayatın geleceği hakkında genç kızlara karamsarlık ve iç sıkıntısı verecek çok şeyler işitiyorum. Ömrün bu zulüm ve düşmanlık ve sefaletlerini görmedense gençliğin aldatıcı ilk neşe ve lezzetleri içinde şu dünyadan çekilip gitmek daha mutluluk değil midir?

Evet beyefendi, ölümden korkarım. Onun halkın gözünde pek korkutucu bir şekli vardır. İşte ondan ödüm kopar. O can çekişmeler, o son nefes, ölünün rahat döşeğindeki başından ayaklarına kadar örtülü o taş kesilmiş vaziyeti, sonra o hazırlıklar, camiden gelen o koca kazan, sacayak... o bahçenin ortasına çatılarak tüten ocak... şekillerindeki kasveti hiçbir şeye benzetemediğim o teneşir, tabut... o toprak kaplar, lifler, pamuklar, aselbent[1], ödağacı kokuları, ölü yıkayıcılar... o hüzünlü cemaat, o tezkiyeler[2], dualar, feryatlar, o ahlar... Bu keder veren hazırlıklardan sonra sekiz-on adımda bir değişen dört kişinin dindar omuzlarına binerek taze kazılmış o siyah çukurun başına kadar götürülmek... daha sonra o cemaatin hüzünlü ve ibretli bakışları önünde iplerle bu ahret çukuruna indirilerek bütün seni sevenlerin tarafından çürümeye terk edilmek...

Halley, uzun saçından kefenini bütün bu fani mahlukların üzerine çekivermek iyiliğinde bulunursa hepimizi bu korkulardan, dehşetlerden mezarcı kazma küreğiyle gömülmek gibi korkunç bir aşağılanmadan kurtarmış olacak. Benim gibi düşünüp muhakeme eden insanlar korkmak değil belki bundan memnun olurlar. Bir gökcisminin ışıklı eteğiyle sonsuz uykuya davet edilmek mutluluğuna, bu melekçe ölüme sevinirler. Fakat aramızda böyle yüce bir ölümle sönmek saygınlığını hak eden bir iyiliksever göremiyorum. Hep adi bir ölümle bitip hendek olmak mayasında, hepimiz bu arzuda bir alay ahmaktan başka bir şey değiliz.

İşte görüyorsunuz ki beni Halley'in kuyruğunun tesadüfüyle yaşanabilecek tehlikeyle korkutmak boşunadır. Bu tehlike astronomların ihtimal diye bahsettikleri bilimsel bir şaka sayılabilir. Düşünme gücüne sahip olsaydık ne ciddi tehlikele-

1. Kokuların çabuk uçmasını önlediği için tıpta ve parfüm yapımında kullanılan kokulu reçine. (Y.N.)

2. Cenazelerde ölünün hayattayken doğruluğuna dair şahadet istenmesi. (Y.N.)

rin tehdidi altında olduğumuzu bilerek onları düşünmeyip de Halley'den korkmanın ne kadar manasız olduğunu anlardık.

İlk mektuplarımda size Halley'den korkuyorum dedimse kadınlık zaafımı suiistimal ederek kaleminizin olanca şiddetiyle beni böyle tehdide yürüyünüz demedim ya! Azizim bendeniz, bana karşı ileri sürülen her iddianın zıddından taraf olmaya meyilli, garip tabiatlı bir kızım. Bu hakikati biliniz de ona göre kalem oynatınız. Çünkü sonra boş yere yorulmuş olursunuz.

Baki istirham-ı teveccühünüz.

İmza: Yine o deli kız

Bu satırlar İrfan'a biraz evvel aşüfteliğinin rezillikleri haber verilen Feriha Davut'un hileci kaleminden mi çıkmıştı? O yaşta bir kızda bu kadar ustalık tasavvura, akla sığar bir şey değildi. Delikanlının bu işte anlayamadığı bu muamma noktası vardı. Feriha Hanım mademki kocasını boşatıp diğer bir erkeğe varmaya girişmiş de kendine bu mektupları niçin yazıyordu? İrfan bu muammayı hayatı pahasına halletmeye karar verdi. Yazdığı mektuplardan yola çıkarak İrfan'ın zihninde vücut verdiği kız mümkün değil böyle bir kötü karakterli olamazdı. Zavallı çocuğun kalbini işgal eden körü körüne bir sevgi, bu gönül bağladığı kızı daima savunuyor, apaçık şeylere karşı gözlerini perdeliyordu. Her ne denilse, ne olsa imkân müsaade ettiği takdirde Feriha'yı nikâhına almak deliliğinden feragat edemeyecekti.

Kız bu son mektubunda "aşk", "sevgi" kelimelerine karşı eskisi kadar sert yaklaşmayarak hatta İrfan'ı beğenmiş olduğuna kadar kapalı bir itiraf ve kabulde bile bulunmuştu. Terbiyeli bir kız da bundan fazlasını yazamazdı. Bu fırsatı kaçırmamak için İrfan hemen şu mektubu karaladı:

Hanımefendi,

Dayanması çok güç bir aşk bütün şiddetiyle zihnimi kamçılayıp duruyor. Bundan dolayı uzun uzadıya felsefi düşünceler öne sürmeye tahammülüm yok. Bu defa kısaca amacımı anlatmaya uğraşacağım. Hürriyetinize tam anlamıyla sahip olmak için erkek yaratılmak hususundaki şiddetli arzunuza rağmen kadın doğmuşsunuz. Bunda ne sizin ve ne de benim zerrece kabahatimiz yok. Mademki bahtsızlık saydığınız bu hal bir kere olmuş, şimdi kadın yaratılmaktan gelen ve buna ilişkin olan bütün fenalıkları, felaketleri birer birer çekmeye mahkûmsunuz. Ne kadar istemeseniz ilk felaket olarak sizi bir erkeğe verecekler. Nasıl bir erkeğe? İhtimal ki huyunu, tabiatını tanımadığınız bir erkeğe... Birkaç mektupla biz biraz manen ve ruhen olsun tanıştık. Yüzümü de görmüş ve pek sevimsiz bulmamış olduğunuzu da lütfen söylüyorsunuz. O halde hanımefendi, izin veriniz. Sizin Allah'ın emri peygamberin kavliyle eşim olmanızı talep ediyorum. Uygun bulunduğu takdirde şartlarınızın ortaya konarak hızlıca cevap gönderilmesini rica ederim.

İrfan Galip

Not: Birkaç güne kadar Halley'in temasıyla Yeryüzü'nde bütün hayatın yok olması ihtimali de ağızdan ağza söylenip duruyor. Yakında yıkılmaya mahkûm o nefis Allah yapısını, vücut mabedinizi, sizin için çırpınan, inleyen bu ruha adamış olsanız dünyadan giderayak sonsuz sevaba yetecek, büyük bir hayır işlemiş bulunursunuz.

Bu mektubun gönderilmesinin ertesi günü şu cevap geldi:

Beyefendi,

Benim evliliği bir felaket ve esaret olarak gördüğümü bildiğiniz halde mademki bu azabıma siz vekil olmak istiyorsu-

nuz, şu büyük cesaretinizden dolayı bendeniz de sizi bu işkenceye layık görüyorum. Başka öne sürülecek şartım yoktur. Evimiz ... semtindedir. Annenizi gönderiniz, beni görsün. Âdet yerini bulsun.

Feriha Davut

Not: Az daha unutacaktım. Affedersiniz. Bir şartım var. Kabulünü rica ederim. Onu da her şey tamamıyla kararlaştırıldıktan sonra söyleyeceğim.

İrfan bu mektubu okuduktan sonra sevinçten etekleri zil çalarak kalemden hemen Aksaray'daki evine koştu. Mutluluk müjdecisi saydığı bu kâğıt parçasını abartısız belki kırk defa okudu. Fakat her okuyuşunda gözü "Feriha Davut" imzasıyla karşılaştıkça beyninden aşağıya sanki kaynar bir şey boşaltılarak bu sıcaklık sivri bir bıçak ucu ağrısıyla kalbine kadar nüfuz ediyor, yüzü gözü ateş kesilerek büyük bir çarpıntıya uğruyordu.

Beyoğlu'nda 151 numaralı evin kapısı önünde şüpheli tavırlı o çarşaflı güzel kadının birçok rezillik isnadıyla, derin bir nefretle söylediği şu "Feriha Davut" ismini şimdi bu mektubun altında işte aynen yazılı görüyordu. Kadının verdiği diğer haberler de böyle aynı aynına çıkarsa?

Feriha Hanım'ın mektubundaki, şu büyük cesaretinizden –yani beni almak hususundaki cesaretinizden– dolayı bendeniz de sizi bu işkenceye layık görüyorum, manidar cümlesi kötü yorumlamaya ne kadar elverişliydi... Bu evlilik hususundaki her şey kararlaştırıldıktan sonra öne sürülecek bir de şart bırakılmıştı. Bu ne demek olacak? Bütün şartların kararlaştırılmasından sonra bildirilecek bu şart hazmedilemez, kabul edilemez, ağır bir şeyse? Bunun karardan önce bildirilmesi daha uygun değil miydi? Feriha'ya sahip olmak için İrfan kabul edileme-

yecek bir şart tasavvur etmiyordu. O her şeye razıydı. Fakat annesi... ailesi... kim bilir ne şiddetli eleştirilere, itirazlara kalkışacaklardı! Bu düğün olup bitinceye kadar pek büyük gürültüler kopacak, çok üzüntüler çekilecekti. Feriha'nın hiçbir kabahati olmasa bile bunun, Ferdane Hanım'ın kendine gelinlik için tasavvur ettiği bir kız olmadığını ve olamayacağını İrfan biliyordu. Annesinin tasavvur ettiği özelliklerde bir kızı da kendi, eşi olarak kabul edemezdi.

Can atarak ve heyecan içinde İrfan, annesini görücü gönderdi. Geri döndüğünde kadının ilk sözü, "Büyük sözüme tövbe, ben öyle kız hekimi tavırlı, çokbilmiş kızı oğluma alamam!" ret cümlesi olmuştu.

İrfan karşısında çarpıntıdan titreyip ölerek soruyordu:

"Anne nesi var? Pek mi çirkin?"

"İki elim yanıma gelecek, ne yalan söyleyeyim, çirkin değil. Fakat alımı yok... soğuk... çiğ güzel..."

"Çiğ güzel ne demek?"

"Ne demek olduğunu bilmem. İşte öyle derler, ben de söylüyorum."

"Öyle söylüyorumla olmaz. Kusuru neresindeyse haber ver."

"Allah övmüş yaratmış. Kusuru yok. Boyu bosu, kaşı gözü, rengi, uzun, dalgalı saçları Allah için sevimli, hepsi yerinde."

"Ee, öyleyse?"

"Oğlum, o kız bize gelmez. İşte o kadar. Daha fazla söyletme beni."

"Anne beni meraktan öldüreceksin. Ne gördün, ne duydunsa mutlak söylemelisin. Başka türlü olmaz."

"Yavrum, İrfancığım... O terbiyede, o serbestlikte bir kız bize yaramaz."

"Nesi var? Ne yaptı canım? Niçin söylemiyorsun?"

"Ne yapacak! Dur, sana bir bir anlatayım. Tarif ettiğin eve gittik. Konak yavrusu, temiz, pak bir ev. Küçükhanımı görmeye geldiğimizi anlattık. Bizi gayet alafranga, güzel döşenmiş bir odaya aldılar. Biraz sonra yanımıza ev kıyafetiyle bir taze kız geldi. Ev kıyafeti ama yine şık. Giydiğini vücuduna yaraştırmış. Genç bir mürebbiye... bir matmazel olmalı dedim. Sonra başladı bizimle konuşmaya. Bir de baktım ki dili hiç çalmıyor. Erkek gibi usturuplu, gayet güzel lakırdı söylüyor. O zaman Frenk kızı olmadığını anladım. Besbelli bize çıkacak kızın kardeşi olmalı dedim. Çok geçmedi, kendisi kim olduğunu bize haber verdi. Ne dese beğenirsin? 'Efendim, görmeye geldiğiniz kız bendenizim. Annem de şimdi gelecek,' demesin mi! A, şaşırarak kaldık. Hay esirge Rabbim! Hiç böyle anasından evvel görücülerin yanına çıkan kız görmedim. Dünyada işitilmiş şey değil. Sonra anası da geldi. Görüştük. Terbiyeli, ağır kadın, konuşmasını bilen bir hanım. Ne yalan söyleyeyim, anasından hoşlandım. Fakat kızından hoşlanmadım. Âdettir, hani ya orta yere bir sandalye konur. Kahveyle beraber kız içeriye girer, oturur. Fincanlar verilince kız da çıkar. Bizim gördüğümüz, bildiğimiz görücülük işte bu. Bize neden sonra kahve getirdiler. Fincanları verdik. Kız kalkıp gitmedi. Bizimle annesinden daha serbest konuştu. Kuyrukluyıldızdan korkan kadınlarla eğlendi. Nihayet gitmek için kalktık. Bizi orta kapıya kadar geçirdi. O kadar serbest, o kadar serbest ki ayrılırken bize, 'Beni alacak beyefendiye çok çok selam ederim,' diyecek zannettim. Hele şükür, yalnız bu haltı etmedi."

Ailece birçok dırıltılar, dedikodular, patırtılar, hayhuylar, ağlamalar sızlamalardan sonra İrfan'ın gösterdiği ısrar ve inadı aşmak mümkün olamadı. Nihayet Feriha Davut'la evliliklerine karar verildi. Şimdi delikanlı için bir son üzüntü kalmıştı. Evlilik kararından sonra Feriha

Hanım'ın öne süreceği şart nedir? İşte bunu anlamak... bu şartı öğrenmek için gönderdiği pusulaya İrfan şu cevabı aldı:

Beyefendi,

Sizi büyük bir meraka düşüren bu şart, içiniz rahat olsun, zannettiğiniz kadar yapılması zor bir şey değildir. Biz kuyrukluyıldız münasebetiyle tanıştık. Fakat şimdiye kadar birbirimize Halley hakkında inandırıcı, kanıtlanmış bir şey yazamadık. Biliminsanlarının bu konudaki kişisel açıklamaları da doyurucu derecede değil. Mektuplarımda gösterdiğim cesaretlere pek aldanmayınız. Onlar kurusıkı sözlerdi. Demek hakikat pek iyi bilinemiyor. Durumun doğru ve yalan olma ihtimali var. Mektubunuzun not kısmında yakında yıkılmaya mahkûm olacak vücut mabedimin afetten önce inleyen ruhunuza adanmasını talep ediyorsunuz. Evlilik teklifinizi kabul ettim. Fakat bu adak hususunu affınıza sığınarak reddederim. Mademki birkaç günlük ömrümüz kalmıştır, nefsin kirlerine bulaşmadan Allah'ın huzuruna bakireliğimin saflığı ve dürüstlüğüyle çıkmak isterim. O aşağılık lezzeti tanımayan bir bakire, ruh temizliğince bir melek demektir. Melek kalmak yüceliğini hatırınız için feda edemem. Öne sürülecek şartım, zifafımızın, kuyrukluyıldızın temas tehlikesi beklenen gecede –eğer felaketi savuşturmak mümkün olursa ondan sonra– olmasını rica etmektir. Afet saati tamamıyla geçmedikçe duvağımı açmamanız bu şart gereği sayılacaktır. O anda bizim için mahvolmak yazılmışsa sizinle el ele doğru ve pak olarak ahret yolcusu olmak emelindeyim. Kurtulmak kısmet olursa o zaman, evlilik namıyla bütün dünyanın bakirleri için belirlenen bir cezaya ben de ister istemez teslim olurum.

Feriha

Meleklik arzusunu anlatan bu satırlar Feriha Davut'un, 151 numaralı evin önünde iğrenç sıfatları sayılan

o ifritin kaleminden mi çıkmıştı? Akıl alır şey değil... Bu kız melekse pek melek, ifritse pek ifrit olmak lazım geliyordu. İrfan pek şiddetli isnatlarla Feriha'nın aleyhinde bulunan o kadının korkunç bir iftiracı, melun bir düşman olduğuna hiç tereddüt etmeyecekti. Fakat hep işte o mektup getiren kadının göz önünde yaptığı pek uygunsuz hareketlerini başka türlüye yormaya imkân göremiyordu.

Evliliklerinden sonra İrfan bu macerayı görüp işittiği gibi öyle aynen eşine anlatacak mıydı? Anlatmak bela, anlatmamak daha belaydı. Anlatsa kadın, "Bu kadar büyük bir rezaleti öğrendikten sonra beni ne cesaretle nikâhına aldın?" demiş olsa, buna ne cevap verecekti? Hem böyle bir ayıbı hazmeden bir insanın, bir kocanın artık ondan sonra tahammül edemeyeceği hangi rezalet kalır? Feriha, namus lekeleyen hareketlerde ileri gittikçe göstereceği kızgınlıklara karşı, "Kuzum, sen benim böyle olduğumu bile bile aldın, işine gelirse!" demez mi? Bu pis olaydan hiç bahsetmese bir kocanın kalbi böyle bir şüpheyle zehirli kaldıkça gönül rahatlığı, güzel geçinme nasıl mümkün olur? Bu konuda sorulacak soruya alınacak cevapla ya iş yoluna girecek yahut bütün bütün berbat olacaktı. Kızın tavrından ve karşılaşılacak birçok durumdan hakikat daha ilk geceden meydana çıkacaktı. İrfan'ın bunda şüphesi yoktu. Yoktu ama durumun ötesi ne olacaktı?

Zavallı delikanlı işin tehlikesinin tamamıyla farkındaydı. Fakat başka türlü harekete kendinde kudret göremiyordu. Bu sevda hususunda çılgınlık derecesine varan zaafına tamamıyla mağlup kalmıştı. Son muhakemesi olarak kendi kendine, "Almak da meşru bırakmak da, bu işin sonunda çapanoğlu çıkarsa terk ediveririm vesselam... Bana şu mektupları yazan kızla birkaç gece birlikte olayım da isterse sonra kıyametler kopsun," diyordu.

İrfan Galip sunulan teklifi kabul etti. Düğün tedariklerine başlanıldı.

12

İrfan içgüveysi gidiyordu. Feriha'nın ailesi yazlığa taşınmışken düğün için İstanbul'da ... semtindeki konaklarına döndüler.

Pazartesi günü nikâh kıyıldı. Zifafın Halley'in temas gecesine denk gelmesi istendiği için çarşamba günü yüz yazısı[1] sayılacak, perşembe gecesi güveyi girilecekti. Feriha Hanım'ın arzusu böyleydi.

Komşu Emeti Hanım kız tarafını da tanıdık çıktığı için yenge[2] tayin edildi. Gelin hanımın ısrarı üzerine "koltuğa girmek"[3] âdetinden de vazgeçildi. Yenge Emeti Hanım kendine düğünlük yapılan ipekli, nefti elbiselerini giyip başına da oyalı papaziden babayani[4] hotozunu[5] oturtmuştu. Fakat gün değişikliğiyle yapılan düğünün şu uygunsuzluğuna bir türlü tahammül edemeyerek kalabalık içinde tanıdığı kadınlara rast geldikçe birer birer köşeye çekip evvela şu, "Hanım, ağzın sıkıdır ya, sana bir şey söyleyeceğim," sorusunu sorup söyleyeceklerinin hassaslığını anlatarak ağzı sıkılık hakkında gerekli teminatı aldıktan sonra başlıyordu:

"Bir şey söylemeyeyim diyorum ama sanki bir kurt durmayıp içimi yiyor gibi geliyor. Bir türlü sabredemiyorum. Hiç çarşamba günü yüz yazısı olur mu? Şimdiye kadar bu ne görülmüş ne işitilmiş şey! Karagöz'ün ters

1. Gelinin süslendiği eğlence. Perşembe günleri yapıldığı için bu günlere de yüz yazısı denir. (Y.N.)

2. Düğünde geline kılavuzluk eden kadın. (Y.N.)

3. Koltuk merasimi. Damadın, gelini koluna takıp davetli hanımların arasından geçirerek gelin odasına kadar götürmesi. (Y.N.)

4. Gösterişi ve özentisi olmayan. (Y.N.)

5. Kadınların süs için saçlarının üstüne taktıkları, çeşitli renk ve biçimde yapılmış küçük başlık. (Y.N.)

evlenmesine benziyor. Ne Yahudi ne Frenk, hiçbir millet çarşamba günü düğün yapmaz. Merak edip Çingene karısına, 'Siz ne günü düğün yaparsınız?' diye sordum. 'Müslüman düğünü yaparsak cuma gecesi yaparız. Çingene düğünü edersek onun vakti yoktur. Ne vakit güveyi girildiğini oğlanla kız bilir. Bizim ondan haberimiz olmaz. Genelde bizim gelin güveyler acelecidirler. Düğün olmadan onlar işi pişirirler. Çarşambayı perşembeyi beklemezler. Bu işte hamarattır hinoğulları. Çoğu, düğünden evvel doğururlar.' Benzetmek gibi olmasın, bu düğün de işte öyle... Bu kadar gün beklenildi, bir gece daha sabretselerdi ne olurdu? Hep bu ters işler kızın düzeniymiş. Şımarık mı şımarık... Rabbim esirgeye... Zavallı Ferdane Hanım'ın başı ateşlere yandı. Şimdiki kızlar bin senelik âdetleri bozup güveyi gecesini bile kendileri belirliyorlar. Kocasına yuları şimdiden taktı. Kız ne teklif etse o İrfan oğlan razı oluyor. Zavallı çocuk, kıza gönül çekmeden alık gibi bir şey olmuş. Kardeş, kulağını ver bana. Kimse duymasın. Meğerse kaç zamandır sevişiyorlarmış. Mektuplar... nameler... kıyamet kopmuş... Sersem karı, oğlan anasının hâlâ bir şeyden haberi yok. Gelin hanım öyle söz vermiş. Kuyrukluyıldızla beraber... zifaf olacakmış... Allah'ın kuyruklusunun zifafla ne ilişkisi olur? Bu işin içinde bir bityeniği var. Sonra anlaşılır. Aman benim neme lazım! Mademki onlar çarşambaya karar vermişler... Meşhur hikâyede olduğu gibi sen de söylenen makama uyarak çarşambadır çarşamba[1] der geçersin... Perşembe diye inat etmezsin."

Muhatabı çekine çekine etrafına bakarak:

"Bu düğün için ben de çok şeyler duydum ama ne üstüme lazım! Dedikodu sevmem de."

1. İddiasında ısrar edip inatçılık gösterenler için kullanılan söz. (Y.N.)

Emeti Hanım: "Ne duydun Allah aşkına?"

"Ne duyacağım! Çarşambanın perşembenin hiç ehemmiyeti yok. Onlar çoktan güveyi girmişler. Bu şimdi yalandan bir düğün."

İşte bu yolda bir dedikodu cihanı sarmıştı.

* * *

Yatsı zamanı İrfan Bey'i usulüne göre gerdeğe koydular. Güveyi namazı eda edildi. Gelinin ince duvağı altında beyaz canfesten[1] kalın bir pçç vardı. Yüzünün hiçbir tarafını seçmek mümkün değildi.

Emeti Hanım sırıtarak gelin güveye, "Aha da benim çifte kumrularım... Maşallah... İkiniz bir yastıkta kocayınız inşallah. Şom ağızlılar bu gece yıldız çarpacak diyorlar. Böyle söyleye söyleye bu dünyayı bir hale yola koyacaklar. Biz epey gün gördük. Kendi ölümüme acımam fakat siz civanlarım, murat alıp murat vermeden bu cihana bir şey olursa işte ona yanarım. Haydi bakalım, göreyim sizi... sıkılmayınız," diyordu.

Yengenin bu tavsiyesinin aksine gelin hanım güveyinin önüne küçücük bir kâğıt bırakarak odadan çekildi. İrfan Bey kâğıdı okurken yenge öfkesinden dudaklarını ısırıyordu.

Kâğıdın içeriği şuydu:

Malum şarttan dolayı ve yüce affınıza sığınarak çekiliyorum. Birkaç saat sonra Halley ışıklı eteğinin zehrini Yeryüzü'ne sererken yanınızda olmaktan şeref duyacağım.

Yapma portakal çiçekleriyle süslü beyaz bürümcük elbise içinde Feriha Hanım öyle cazip bir eda ve gönül

1. Üzerinde desen bulunmayan, ince dokunmuş, parlak, tok, ipekli kumaş. (Y.N.)

çelen bir salınışla çekilip gitti ki bakirce bir beyazlık sunan o dalgalı, uzun gelin eteğinin hafif bir hışırtıyla etrafa yaydığı sevdalı bir hoş koku İrfan'da adeta bir aşk sarhoşluğu yaptı. Bir kadın ne kadar kapalı olsa güzelden anlayan bir erkek doğaüstü denecek bir ustalıkla yine birçok gerçeği keşfedebilir.

Gelinin ortadan biraz uzunca, narin boyu, düzgün adımlarındaki hoşluğu, o örtülülük altında yine İrfan'a şüphesiz, bin türlü güzellik vaat ediyordu.

Gelin çekildi. Fakat eteğin kulak okşayan hışırtısı İrfan'ın kulaklarında hâlâ tekrar ediyor, odaya yayılmış gelin kokusu hâlâ burnunu okşuyordu. Şimdi gözünün önünden sürtünüp giden beyaz eteğin orasında burasında seyrek bir-iki pırlanta parlıyordu. Bu pırıltı İrfan'a Halley'i birkaç gün evvel şehrimizin doğu ufkunda sabaha karşı boylu boyuna seyrettiği vakit bu yıldızın eteği arasından seçtiği bir-iki yıldızı hatırlattı. Bu etek hemen o etekti. Bu ipek, bu şeffaf, bu yer yer parıltılı gelin eteği Halley'in küçük bir sembolüydü. Feriha özenerek o şekle girmişti. Aman Yarabbi, bu etek de benzetildiği şey gibi zehirli miydi? Birkaç zamandır kavuşmanın ve görmenin hayaliyle çarpıntılı özlem geceleri geçirdiği o aşk yıldızı işte İrfan'ın duygu ve gençlik ufkunda parıldıyordu.

Zavallı çocuk, müneccimlerin hesaplayarak temas etmesi tehlikesini haber verdikleri gökteki kuyrukluyıldızı artık unuttu. O şimdi garip bir şans tesadüfüyle, isteklerinin altında çiğnenmek için tam bir teslimiyetle yürüdüğü yola uzanarak geçmesini gözlediği bu aşk yıldızını bekliyordu. Acaba bu temas gecesinde zavallı İrfan cidden paramparça olacak mıydı?

Bütün dünyalılar, Halley'in affına erişseler de kendisi bu gelin şeklindeki süslü yıldızın galiba hışmından kurtulamayacaktı. İrfan'a öyle geliyordu.

Gelin odasının düzenlenmesinde kusursuz bir düşünce yapısının zarif kılavuzluğu görülüyordu. Burada

yorgancı çarşısının birkaç türlü kumaş ve pelüşün rengârenk örneklerinden oluşan, sıradan halka hitap eden acayip ürünleri görülmediği gibi, bizde genelde parıltılı güzelliğin ve servetin aşırılığının delili sayılan yaldızlı kanepeler, konsollar, kornişler[1] de yoktu. Burası gelin odası olmak için alelacele beş-on gün içinde ele geçen şeylerle döşenmemiş, belki sanatsever bir karakterin usanmak bilmeyen ve seneler süren ince ince tercihleriyle ortaya çıkmıştı. Takımların çoğu mahun[2], kumaşlar Hereke'nin en sade renklerinden seçilmişti. Havagazları odayı tertemiz bir ışıkla doldurmuştu.

Bu bekleme süresi, gece yarısından iki buçuk saat sonraya kadar sürecek miydi? İrfan bu saatleri nasıl geçirecekti? Bu alelade bir bekleyiş de değildi. Neticenin alabileceği şekli merak ediyor olması da zavallı delikanlıyı öldürüyordu.

Arada bir Emeti Hanım kenarı işlemeli namaz beziyle örtülü başını oda kapısından uzatarak:

"Vay İrfan'ım... Vah yavrum... Kendi kendine için sıkılıyor galiba. Kocasının yanına gelmek için böyle eşref saat bekleyen gelin de hiç görmedim. Zararı yok. Bekle evladım bekle... Çarşambadan güveyi girilir mi ya! O kız bu işi seni üzmek için yapıyor. Asıl gerdek yarın gecedir. Fakat merak etme, nasıl olsa artık onu nikâhın altına aldın. Bundan sonra o ne densizlik ederse etsin yine senin elinde demektir. Bir kere kapana girdi. O iş bitti. Fakat evladım, ortalıkta bir kuyruklu telaşıdır gidiyor. Birtakım halk parayla Binbirdirek'e girmişler. Evlerinde mahzenleri, hamamları bulunanlar saklanmışlar. Galata Tüneli'ne[3]

1. Çerçeve biçiminde oymalı çıkıntı. (Y.N.)

2. Maun. Büyük bir orman ağacı, akaju. (Y.N.)

3. 1875'te açılan ve Karaköy ile bugünkü Tünel Meydanı'nı birbirine bağlayan tünel, tramvay hattı kastediliyor. (Y.N.)

bile dolmuşlar diyorlar. Bu konağın da hamamı var. Kayınvaliden hanım karar verdi. Çarpma zamanı gelince hepimiz oraya gireceğiz."

"Biz de mi hamama gireceğiz? Zifafımız orada mı olacak?"

"Hayır, senin şımarık hanımın, 'Ben hamama girmem. Biz beyle beraber yıldıza bakacağız,' diyormuş."

Yenge hanım arada bir oda kapısından görünerek ipe sapa gelmez şeyler söylenip söylenip gidiyordu.

Saatler geçmiyordu. İrfan iç sıkıntısıyla oraya buraya bakmaktayken tunç işlemeli küçücük bir abanoz masa üzerinde açık bırakılmış bir kitap gördü. Bunun ne olduğunu anlamak için duyduğu bir merakla kitabı aldı. Başlığa baktı. Bu eser, Maurice Donnay'nin[1] *La Douloureuse*[2] isimli komedisiydi. Kadın hukukunu savunmak için Elen'in Filip'e karşı söylediği o acı sözler, tam da o hararetli sahne açık bırakılmıştı. İrfan bu komedyayı okumuş bulunduğundan konusunu birdenbire hatırlayarak fena bozuldu. Adeta benzi sarardı ve kendi kendine, "Feriha Hanım, daha yüzünü bana göstermeden üstün gelmek istiyorsun. Kadınlar aleyhindeki o makalelerimden dolayı bana pek sıkıntılı bir pişmanlık çektireceksin. Bunu anlıyorum, bizim evlilik hayatımız uzun bir savaş şeklinde geçecek. Fakat senin bu komedideki Elen'e benzemeni istemem. Çünkü buna asla tahammül edemem," dedi ve pek acı acı düşündü, düşündü. Gezinmeye başladı. Pek canı sıkıldıkça önünde sayfaları açık duran komedinin bazı satırlarını okuyor, gâh üzüntü veren dakikalar geçiriyor gâh gülüyordu.

Bir müddet de böyle geçti. Sofadan vuruşlarının tit-

1. Charles Maurice Donnay (1859-1945): Fransız oyun yazarı. (Y.N.)
2. (Fr.) Kederli Kadın. (Y.N.)

reşimleri geniş ve mesafeli bir saatin ağır ağır vurmaya başladığı işitildi. Adeta bir çan gibi inleyen bu darbeler tekrar etti. Nihayet yedide[1] durdu. Vakit gece yarısını hayli geçmişti. Halley'in teması ânı artık neredeyse gelmiş demekti. Bulunduğu oda doğuya bakıyordu. İrfan storun birini aralık ederek dışarı baktı. Hava tamamıyla sakin, yaprak kımıldamıyor, her tarafı hafif bir sis bürümüştü. On gecelik ay, hanenin batı tarafına dönmüş olduğundan kendi görünmüyor fakat doğuya da hazin bir ışık salıyordu. Bu sis Halley'in eteğinin öncüsü müydü? Yirmi dakika-yarım saate kadar dünyadaki bütün varlıklar için yavaş yavaş zehirlenme başlayacak mıydı? İrfan'ın artık on dakikacık ömrü mü kalmıştı? Bu inatçı gelin, yüzünü göstermeden o pırıl pırıl elbisesiyle yokluk yolcusu mu olacaktı? İrfan öldüğüne o kadar gam yemiyor, sevgili eşinin güzel yüzünü görememenin üzücü mahrumiyetine kederleniyordu.

O aralık yine oda kapısından yenge hanımın örtülü başı göründü. Bir hayıflanış tebessümüyle:

"Vah vah evladım... Sen hâlâ burada yalnız duruyorsun. Ne yapalım! Senin çilen de böyleymiş..." Azıcık sesini yavaşlatarak: "Bu deli kızı kendi arzunla aldın. Arkasında gelinlik elbisesiyle ta evin üstüne, cehennem ağaya[2] çıkmış. Elinde dürbün, göklere bakınıp duruyor." Sesini daha alçaltarak: "Bir pıtırtı var. Galiba o. İşte geliyor."

Yenge çekilir. Biraz sonra gelin hanım kapıdan bütün endamıyla gözükerek hâlâ yüzü seçilemeyecek şekilde kapalı olduğu halde kendini takip etmesi için İrfan'a eliyle nazikçe bir işaret eder. Güveyi yürür. Sofayı geçip dar bir merdivenden etrafı minare şerefesi gibi fır-

1. Alaturka saatle günbatımından yedi saat sonra. (Y.N.)
2. "Cihannüma" demek istiyor. (Y.N.)

dolayı[1] balkonlu bir kuleye çıkarlar. Tek kelime etmeden bu balkonda dolaşmaya başlarlar.

İrfan yine göğün doğu tarafını hafifçe sisli, batı tarafını atılmış pamuk gibi ufak ufak bulutlarla kapalı görür. Henüz dolunay halini almamış ay, bu bulut parçaları arasında bata çıka tutulmaya uğraşıyordu. O esnada aşağı kattaki saatin ağır, dolgun bir darbesi işitildi. Vakit yedi buçuktu. Tehlike zamanı gelmiş demekti. Hani ya, niye bir şey olmuyordu? Belki bir çeyrek... belki on... ihtimal birkaç dakika sonra zehirlenme hadisesi başlayacak, bütün canlılar hep birden can çekişme haline girecekti.

İki vücudu birbirini kucaklamaya davet eden karşı konulmaz bir kuvvetle, korkunç tehlikenin yaklaşmasından kaynaklanan büyük bir korku heyecanı arasında kalan gelin güveyi sanki kıyamet korkusu ile kavuşmanın hazzını kıyaslar gibi bir müddet öyle kaldılar. Gökte sis biraz daha arttı. Etraf bulandı. Sokaklarda görülen havagazı ışıkları yoğun birer hale içinde yavaş yavaş donuklaşıyorlar, boğuluyorlardı.

İrfan'ın, çarpıntısının şiddetinden nefesi kesilir gibi oldu. Aynı hal, yüz örtüsü altında bunalan gelinde de vardı. Güvey hemen gelinin önünde yalvarırcasına diz çökerek, "Efendim, zehirlenme ânı gelip çattı. İşte nefes alma güçlüğü başladı. Ruhumun, bütün damarlarımdan kederli birer vedayla çekildiğini hissediyorum. Bu göklerin, bu âlemlerin, bu yıldızların yaratıcısı... aşkın benzersiz sahibi aşkına artık yüzünüzü açınız. Şüphesiz hep şehit oluyoruz. İlk huriyi cennete varmadan evvel dünyada göreyim. Yüzünüzün nurunun ferahlığıyla ölüm acısı duymadan can vereyim," dedi. Bu sözleri o kadar titrek, üzgün bir dille söyledi ki o korku dolu ânın tesiriyle gelin de

1. Çepeçevre. (Y.N.)

tepeden tırnağa titremeye başladı. O esnada ay bulutlardan tamamıyla kurtulmuştu. Feriha ayın ışığına döndü. Yüzünden duvağı kaldırıverdi. İlk bakışında İrfan, çıldırma çığlığı denecek bir şiddet ve hayretle haykırarak biriki adım geriye atıldı. Karşısında ayın aydınlattığı çehre, Beyoğlu'nda 151 numaralı evin kapısı önünde gördüğü o genç, güzel kadının yüzüydü. Evet, evet, tamamıyla işte oydu. Ta kendisi. Feriha'yı türlü rezaletle suçlayan o kadın nasıl olup da şimdi bu isim altına... böyle gelinlik kisvesine girerek, teliyle duvağıyla şu dakikada eş sıfatıyla İrfan'ın karşısında bulunuyordu! Yoksa bu güzel gelin, evvelce gördüğü o kadının çift yaratılmış bir benzeri veya hayali, perisi miydi? Bu ne garip sır, ne anlaşılmaz oyun, ne tahammül edilmez bir tuzaktı...

İrfan bu ilk hayretin şiddetli tesirlerinden kendini kurtarmak için ilk bakışta aldanmış olma ihtimaline karşı bir-iki adım geline yaklaşarak ayın hazin ışığına tamamıyla maruz duran bu çehreyi dikkatle incelemeye başlayınca Feriha hafif, açıklayıcı bir gülümseme ve gayet nazik bir sesle, "Aldanmıyorsunuz. O çehre... ta kendisi... 151 numaralı evin önünde gördüğünüz kadın," dedi.

İrfan bu itirafa büsbütün şaşırarak, "Aldanmış olmayı kalbimin bütün kuvvetiyle arzu ederdim," cevabını verdi.

Gelin hanım tatlı bir süzüklükle:

"Hakikati bilmek her halükârda aldanmadan iyidir."

"Fakat efendim, komediler tiyatro sahnelerine yaraşır. Gelin odalarının kutsallığına uymak gerekir."

"Yüzünü görmeden almaya razı olduğunuz bir kız her ne şekil ve kimlikte çıkarsa çıksın, itiraza hakkınız olamaz zannederim."

"İzdivaca hile sığmaz. Ben Davut Efendi'nin kızı Feriha Hanım'la evlenmiştim."

"Bunda hile yok. Karşınızdaki kadın, ismini söylediği-

niz zatın kızından başka birisi değildir. Siz şimdi değil evveli aldatılmıştınız. Şu saatte hakikati öğreniyorsunuz."

"Affedersiniz efendim, hakikati hâlâ öğrenemedim. Şu bulunduğum hal zifaf mı? Rüya mı? Hile mi? Bir türlü anlayamıyorum."

"İzin veriniz anlatayım."

"Dinliyorum efendim."

"Taraf-ı âcizanemden zatıâlinize[1] mektup getiren siyah çarşaflı kadının hareketlerini ve nereye gideceğini gözetleme fikriyle arkasından sokağa çıktığınız gün, sizi aleyhimde kötü düşüncelere düşürecek birçok işaretlere rastladınız zannederim."

"Evet..."

"Kadının kâğıtçı dükkânına girip bir kutu kâğıt alması... Sonra modern binasının arka sokağında bir delikanlıyla pek korkusuzca ve aşüftece görüşmesi, hep bunlar benim iyiliğimi gösterir şeyler değildi değil mi?"

"Evet... Fakat siz benim o kadını takip edip bu gibi durumlara rastladığımı nereden biliyorsunuz?"

"Müsaade ediniz. Hep anlatacağım."

İrfan şimdi büyük bir merak ve dikkatle dinliyordu. Gelin devam etti:

"Sonra o kadın Beyoğlu'nda 151 numaralı eve girdi. Siz evin ne tür bir yer olduğunu anlamak için tanınmamak üzere fesinizi bastırıp ceketinizin yakasını kaldırarak dikkatli bir şekilde orada dolaşırken siyah çarşaflı diğer bir kadın ortaya çıktı. Bu kadın size Feriha Davut'un şuna buna mektup yazan, âlemin kocasını baştan çıkaran adi bir aşüfte olduğunu pek kötü bir dille anlattı. Geçmişi size bu şekilde açığa çıkan bir kızı ne cesaretle nikâhınıza aldınız?"

1. "Âciz şahsımdan yüce zatınıza." (Y.N.)

İrfan durdu. Cevap bulamıyordu. Gelin yine devam etti:

"Bu kızı kimden sorup soruşturarak, güvenerek bu derde girdiniz?"

"Kimseden soruşturmadım."

"O halde anlaşılamayan şey, benim bu hareketimden çok sizin bu evlilik kararınızda görülüyor. Bu hareketinizin garipliğini lütfen biraz açıklar mısınız?"

"Bunda açıklanacak bir gariplik yok. Mektuplarınızı okuyunca iç dünyanızı keşfedebildiğime kanaat getirdim. Sizden böyle bir fenalığın geleceğine ihtimal vermiyordum. Gördüğüm hep o şeyleri kötü birer tesadüften ve o kadının yani sizin yine kendi aleyhinizdeki suçlamalarınızı birer iftiradan başka şekilde anlamadım. Kalbimden gelen samimi bir ses bu kadar apaçıklığa rağmen daima, daima sizin lehinize şahitlik ediyordu."

Feriha mehtaba karşı elmasları parıldayan başını, bu sözleri tamamıyla kabul edemeyeceğini ima edercesine geriye doğru tatlı tatlı bir-iki defa salladıktan sonra:

"Hayır, bu ifadenizi samimi hislerinizin doğru bir tercümanı olarak kabul edemem. Bu konudaki kendi çıkarımlarımı söyleyeyim de işin aslı öyle değilse reddediniz."

Gelin bir müddet sustu. Çıkarımlarını söylemekle zekâsının işaretlerini ortaya koyacaktı. Güreşmeye hazır birer pehlivan gibi birbirlerinin gücünün derecesini, hilesini anlamak için iki genç birbirini dikkatli dikkatli süzüyorlardı. İrfan baktıkça daha güzel görünen bu kıza tutulmaya, mektupları gibi sözlerinin de büyüsüne kapılmaya başlamıştı. Söyledikçe güzelliği artarak iddiasında haklı çıkıp üstünlük sağlayacak gibi görünen avukat gelin, evlilikten önce kendi kendinin şiddetle aleyhinde bulunmak gibi garip bir hareketi nasıl açıklayacaktı? İrfan bu hususu merak ederek açıklamayı bekliyor, dalgın

bir bakışla duruyordu. Gelin incelikli bir düşünceyi gösterir şekilde ince kaşlarını yukarı kaldırarak başladı:

"Anlayışıma göre siz iyi bir psikologsunuz. Bendeniz mektuplarımda çirkin bir kız olduğumu ısrarla iddia edip durduğum halde mümkün değil siz bu iddiama inanmıyordunuz. Çünkü cidden çirkin olanlar bu yaradılış eksiklerini âleme değil kendilerine karşı bile itiraf etmezler. Edemezler. Herkes kendinin mutlak beğenilecek bir tarafını bulur. Zekâlarıyla sivrilmiş anlayışlı kimseler bile bu durumdan ayrı kalamıyorlar. Hele de kadınlar... hele kızlar ne kadar güzel olmasalar da kendilerine çirkin dedirtmemek için her zorluğu, her türlü fedakârlığı göze almaktan çekinmezler. Yaradılışımızın hakikati böyleyken hiçbir kadın kendine çirkin der mi? Hele de kendini görmeden beğenmeye uğraşan bir erkeğe karşı bu iddiada bulunur mu? Kendine böyle isnatta bulunacak kadın mutlaka yapmacık bir şekilde bulunur. Bu iddiasını her kime karşı tekrar etse yalanlayan bir kahkahayla karşılanacağından emin olduğu için böyle söyler. İşte siz bu düşünceler üzerine muhakemenizi kurarak bu iddiamın boşluğuna hükmettiniz. Hem pek çirkin bir kız benim kadar ifade rahatlığıyla yazamaz. Bütün mektuplarımda bu tür zafer inancı, üstünlük gururu gördünüz. Hakikaten çirkin, miskin bir kızın bu kadar serbest ve tok sözlü olamayacağına hükmettiniz. Evinizde verdiğiniz konferansların birinde Emsal Kalfa'dan su istedim. O kadın yüzümü biraz gördü. Çirkinlik veya güzelliğim hakkında ondan da mutlak bilgi almış bulunacaksınız. Kim olduğumu araştırmaya uğraştığınız esnada rastladığınız 151 numaralı ev macerası sizi epey şaşırttı. Üzdü. Fakat bu olay neticesinde de benim çirkin değil güzel bir kız olduğum size temin edilmişti. Şairce bir zaafa düşerek bu meçhul habercinizle bir kere evliliğe niyetlenmiş bulundunuz. Mağlup olduğunuz bu zaaftan

size ne zarar gelebilirdi? Büyük bir şey değil... Biraz masraf... Geçinebilirsem ne âlâ, geçinemediğim zaman, 'İraden elinde olsun!' deyiveririm vesselam, almak da hak, bırakmak da, dediniz."

İrfan işi bu şekilde muhakeme etmiş ve aynen böyle demişti. Sözlerinin nasıl karşılanacağını bekleyerek gelin sustu. Güvey, gönlünden geçenlerin bu kadar inceden inceye keşfedilmiş olunmasından gelen bir şaşkınlıkla acilen bir cevap bulamadı. Arada geçen bu sessizlik Feriha'nın iddiasını onaylamak demekti. Gelin devam etti:

"Evet, böyle dediniz. Evliliğimiz birkaç sebepten kaynaklandı. Bunların başlıcası evlenmek hususunda memleketimizin âdetlerinin bazı noktalarını eleştirmek açısından hemen hemen aynı fikirde bulunmamızdır. Siz mektuplarımı okur okumaz, 'İşte biraz söz anlatılabilecek bir kız!' dediniz. Mezarlıklarda kâğıthelvası yemeyi gezinti sayan takımdan olmadığıma sevindiniz. Bendeniz de sizin konferanslarınızda bulununca, 'İşte fikrime yakın bir bey. Gördüğü gibi yaşamakla yetinmeyip milletlerin sosyal hayatını incelemeye tenezzül eden bir Türk!' dedim. Ve sizin sabahleyin kalkınca tabakasıyla ağızlığını entarisinin ön cebine koyarak çapaklarını mahalle kahvesinde ovalayan güruhtan olmadığınıza sevindim. Babasının ve annesinin sonsuz şefkatleri altında nazla yetişmiş olan bir kız evlenince kadınlık hayatına ve ağır bir vazife altına girmiş olur. Artık kızlık zamanındaki hoppalıklara, kayıtsızlıklara veda etmek gerekir. Ben bu çocukluk hayatımı uzatmak için evliliği mümkün mertebe erteleyebilirdim. Fakat bundan tam anlamıyla kurtulmak mümkün değildi. Hayatın esasını muhakeme yönünden bakış açıları benimkine pek uymayan velilerim beni kendilerinin seçtiği bir kocaya vereceklerdi. İhtimal ki ben bundan ömrüm boyunca bıkkınlık duyacaktım. Bu önemli noktayı siz de mektuplarınızda hatırlattınız. Bunda haklıydı-

nız. Sizinle evlenmek benim için affedersiniz, felaketin iyisi gibi görünüyordu. Bunu kabule karar verdim. Fakat evlenmeden önce aklımdan geçirdiğim bir deliliği yapmaktan bir türlü kendimi alamadım. Kendi keyfini kanun sayan pek sert, pek zorba bir kocayla geçinemeyeceğimi biliyordum. Bu hususta sizi denemek istedim. Tecrübem pek münasebetsiz oldu. Bunu itiraf ederim. Kadınlar aleyhinde esip gürleyen makalelerinizden dolayı size hoşuntu[1] koymuştum. Bunun da etkisi var. Doğru söylediğimden dolayı gözünüzde affedileceğimden eminim. Sizi büyük bir meraka düşüren o maceranın esası nedir? Bakınız size açıklayayım. Tarafımdan size mektup getiren o siyah çarşaflı kadın mektep arkadaşlarımdan, namuslu bir kızdır. Bu hizmeti benim hatırım için, pek büyük rica ve minnetlerle yerine getirdi. Hayatın pek tuhaf cilveleri vardır. En namuslu adamlar bazen tutmamak için söz verirler. Sizin, benim kim olduğumu araştırmamak konusunda vermiş olduğunuz söz de işte bu türdendir. Benim kim olduğumu anlamadıkça kafanızın ve kalbinizin rahat edemeyeceğini biliyordum. Size mektup getiren kadının nereye gittiğini anlamak için günün birinde bunu takip edeceğiniz bence kesindi. Kendisine ona göre talimat verdim. Arkasından geldiğinizi görünce bu kızın kâğıtçı dükkânına girip size gösterecek şekilde bir kutu mektup kâğıdı alarak çıkması işte bu talimat gereğidir. Sonra modern binasının önünde rastladığı delikanlı kendi biraderidir. Bu kız size karşı üstlendiği rolü büyük bir başarıyla oynadı. Sizi benim aleyhimde tamamıyla kötü düşüncelere düşürdü. Beyoğlu'ndaki 151 numaralı evde bizim modistramızın terzihanesi vardır. O günü dadımla, lalamla beraber hep oradaydık. Sizin, siyah çarşaflı kızın

1. Öç alma isteği, hınç. (Y.N.)

arkasından geldiğinizi pencereden görünce dadımla lalamın ellerine birer fincan kahve ile birer iri kalıp sigarası sundurdum. Onlar keyif çatmak üzereyken bendeniz başka bir odada hemen çarşaflanıp evin diğer bir kapısından sokağa fırladım. Malum olan şekilde sizinle görüştüm. Size o kadar saldırganca kendi aleyhimde bulunmaktan maksadım, bendenize karşı beslediğiniz aşk adi derecede bir şeyse sizi bu evlilikten vazgeçirmekti. Bu apaçık gerçekler karşısında yine ilk fikrinizden dönmeyerek bu evlilikte ısrar gösterirseniz tam aradığım 'romanesk'[1] tabiatlı kocayı bulmuş olacaktım. Evliliğe ilk adımınızda düştüğünüz şu yenilgiyle aleyhlerinde bulunduğunuz kadınların intikamları da sizden alınmış oluyordu. Bendeniz aklına geleni yapmaya alışmış bir kızım. Bu hareketimin pek münasebetsiz olduğunu itiraf ediyorum. Fakat kötü huyları size şu şekilde gösterilen bir kızı almak cesaretinde bulunmanız da benimkinden daha münasebetli bir hareket değildir. Zannederim ki çılgınca işlerimiz konusunda ödeştik. Tam birbirimize layık karıkoca olduğumuzu ispat ettik. Rabbim sonunu hayreyleye. İşte işin aslı bundan ibarettir."

Gelin güveyin bu hararetli konuşmaları esnasında yenge Emeti Hanım birkaç defa kuleye çıkmış, kapıdan dinlemiş ve aşağıya inerek kaşlarını oynatıp ağzını yaya yaya, "Aman Yarabbi! Hiç böyle balkonda, dam üstünde gerdek görmedim. Hep gelin söylüyor, oğlan dinliyor. Zavallıya hiç ağız açtırmıyor. Ne söylese çabuk mat ediyor. Dünya tersine döndü. Evvelden güveyler gelinleri söyletmek için saatlerce yalvarırlardı da yine ağız açtırtamazlardı. Ben hacı babanıza üç lakırdı söylemeye utandım. Adımı sordu da nutkum tutuldu. Bir türlü Emeti

1. Hayalci. (Y.N.)

diyemedim. Biz, evvel zaman kızları meğerse ne alık şeylermişiz..." gibi şeyler tutturdu. Bir hayli söylendi. Tekrar yukarı çıktı. Bu defa yanlarına girerek:

"Yosmalarım[1], ortalık ağardı. Siz hâlâ birbirinizle lakırdı imtihanı oluyorsunuz. Haydi, aşağıya ininiz. Soyununuz dökününüz. Âdet yerini bulsun. Yangın Kulesi'ndeki köşk bekçileri bile yatıp uyudular. Dedikoducuların şom ağızları artık kapansın. Elhamdülillah, ne kuyruklu gördük ne sorguçlu..."

Bu kuyruklu sözünü işitince gelin güvey iyice şaşaladılar. Onlar kendi dertlerine dalıp Halley'i tamamıyla unutmuşlardı. İkisi de şaşkın şaşkın, "Ha, sahi, tamamıyla sabah olmuş da haberimiz yok. Hani ya Halley'in kuyruğundan geçecektik? Toplu zehirlenme olacaktı?" sorularını sorarak etrafa baktılar. Güneş doğudan altın kargılarını saçmaya başlamıştı. Göğün şenliği, ağaçların tazeliği içinde kuşların cıvıltıları işitiliyor, bütün varlıklar neşe dolu görünüyordu. Kaç aydır bilimsel incelemelerine, imzalarının bilinirliğine, sözlerinin hüküm ve nüfuzuna güvenerek mayısın bu sabahı için toplu zehirlenme ilan edip duran kötümserler, o korkunç tasavvurlarına, o çılgınca bekleyişlerine karşın şimdi kâinattaki bu bahar sevincini, hayatın bu gülüşünü görünce acaba ne düşünmüşlerdir? Tehlikeli keşiflerinin gerçekleşmemesine belki canları sıkılmıştır.

Yenge çekilince İrfan sabah yıldızları kadar pırıl pırıl bir güzelliğe sahip görünen eşinin önünde ibadet eder gibi diz çökerek, "Bana senin gibi eşsiz bir güzellik, bir melek bahşettiği için Halley'i takdis ederim," dedi. Sonra baygın, hayranca bir bakışla Feriha'yı süze süze doğruldu. Titreyen dudaklarını o düzgün, saf, temiz alına dokundurdu.

1. Güzel. (Y.N.)

Sonsöz

Şu hikâyeyi yazmaya başladığım zaman bütün medeniyet âlemi Halley'in temas etme tehlikesine karşı heyecan içinde titreyip duruyordu. Bu korkunun pek yersiz olduğunu, bu art niyetli söylentilere rağmen kimsenin başının bile ağrımayacağını sunuşta temin etmiştim. Durum dediğim gibi oldu. Tehdit edenler, Halley'in dünyalılara bir şey hissettirmeksizin, tam biz nezaketle geçip gittiğini görünce, kaç zamandır bulaşıcı bir hastalık hükmüne giren genel korkuyu canlandırmak için dünyaya çatmak üzere yıldızın geri döneceğini iddia etmek garipliğine kadar varmaktan çekinmediler.

İnsanların yalancılıktaki cüretlerine bundan büyük örnek mi olur? Halley geri dönecektir fakat yetmiş beş sene sonra! Şu satırları okuyan gözlerin sahipleri içinde 1401 Rumi senesine[1] kadar hayatta kalacak şanslılar bulunursa geçirdikleri şu tecrübeye dayanarak gelecekteki evlatlarımıza hurafeleri hor görmek gerektiğini tekrar etsinler.

Her hazanda birbiri üzerine dökülen ağaç yaprakları gibi insanlar da birbiri ardı sıra toprağa yatarak yok

1. Miladi 1985 yılı. (Y.N.)

oluyor. Bu değişmez, genel bir kanun... Niçin endişe etmeli? Şu dünyada erilen başka ne var? Hayat yalan... Ölüm hakikat...

Bitti

Yakacık
26 Mayıs 1326[1]

1. 8 Haziran 1910. (Y.N.)

buhran	Bunalım
cinsilatif	Kadın
cüret	Yüreklilik, ataklık, cesaret
emrivaki	Oldubitti, olup bitti
ender	Çok az, çok seyrek
feragat	Hakkından kendi isteğiyle vazgeçme
feraset	Anlayış, seziş, sezgi, zekâ
gaip	Görünmez âlem
gazap	Öfke, kızgınlık, hiddet
gudubet	Yüzüne bakılmayacak kadar sevimsiz ve çirkin
hacet	Gereklilik, lüzum
haletiruhiye	Ruh durumu
haslet	İnsanın yaradılışından gelen özellik, huy
haşrolmak	Kıyamet günü bir araya toplanmak
heyhat	Yazık, ne yazık!
icabeten	Bir çağrıyı yerine getirerek
ifrit	Kötü ve korkunç cin
ihtiyat	Herhangi bir konuda ileriyi düşünerek ölçülü davranma, sakınma
intiba	İzlenim
isnat	Bir düşünceyi, bir konuyu bir kişi veya sebebe dayandırma, yükleme
itham	Suçlama, suçlu görme
izdivaç	Evlenme
kadim	Başlangıcı olmayan, eski, ezelî
kasvet	Sıkıntı, gam, keder, tasa
kesif	Yoğun. Sık, kalın
lisanıhal	Hal diliyle, davranışla düşünce ve istenileni anlatma
maazallah	Tanrı korusun, Tanrı esirgesin
mahluk	Yaratık, yaratılmış, canlı
mahşer	Kıyamet günü dirilenlerin toplanacaklarına inanılan yer
mefret	Kocaman, iri, büyük, muazzam
melun	Lanetlenmiş, kovulmuş
mesire	Gezinti yeri, gezilecek yer
meşgale	Uğraşılan şey, iş güç, uğraşı
meşru	Yasanın, dinin ve kamu vicdanının doğru bulduğu

muamma	Bilmece. Anlaşılmayan, bilinmeyen şey
muhakeme	Zihinde iyice düşünüp inceleyerek karar verme, akıl süzgecinden geçirme
muhalefet	Bir tutuma, bir görüşe, bir davranışa karşı olma durumu
muhtemel	İhtimal dahilinde olan, beklenen, beklenir, umulur, olası
muzip	Şaka etmekten hoşlanan
mücellit	Ciltçi
mümeyyiz	Yazıları beyaz kâğıda temize çeken kimse
müneccim	Yıldızlardan anlam çıkaran kimse, yıldız falcısı. Gökbilimci, astronom
mürebbiye	Kendisine bir çocuğun eğitim ve bakımı verilmiş olan kadın
müspet	Olumlu
müvezzi	Dağıtıcı
nazaran	Göre, oranla, kıyasla
nevat	Çekirdek
nüfuz etmek	Bir şeyin içine işlemek, geçmek
riya	İkiyüzlülük
ruhaniyet	Ruhtan ibaret olma durumu
suret	Görünüş, biçim
tahayyül	Hayalde canlandırma, sembolleştirme
takdis etmek	Mübarek, kutlu, aziz kılmak, kutsamak
tasavvur	Göz önüne getirme, hayal etme, zihinde bir kişilik kazandırma
tayin etmek	Belirlemek. Atamak
tecrübe etmek	Denemek, sınamak
tekzip	Yalanlama
temenni	Dileme, dilek
tenezzül	Alçalma, alçakgönüllülük gösterme
teveccüh	Bir yana doğru yönelme, yüzünü çevirme
tevekkül	Her şeyi Allah'a bırakma, kadere boyun eğme
ulvi	Yüce
yekpare	Bir parçadan ibaret, tek parça
zifaf	Gerdeğe girme, gerdek
zihnî	Zihinle ilgili